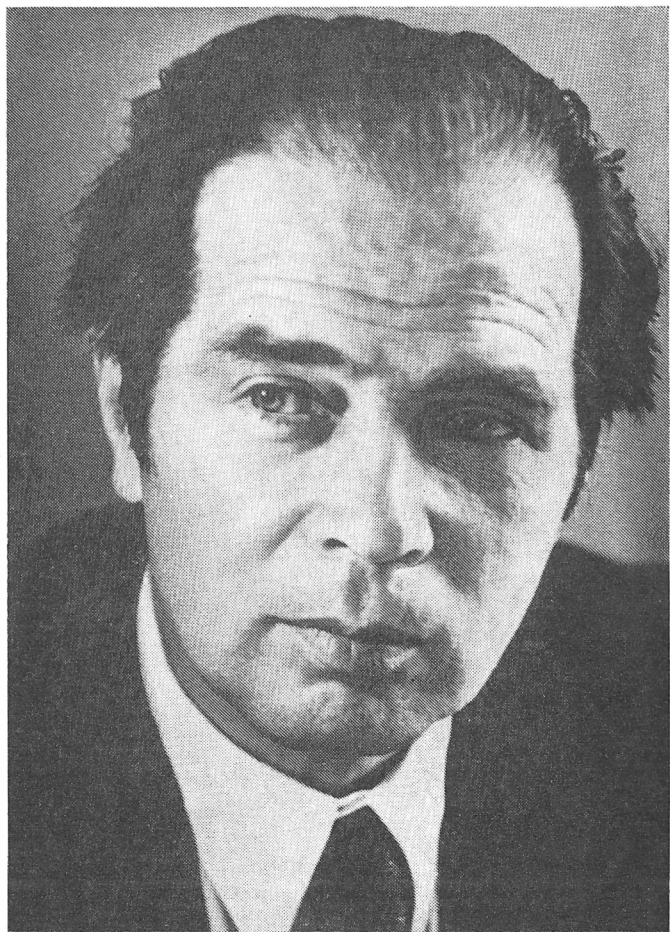

ВАСИЛЬ
ЮХИМОВИЧ

ВИБРАНЕ

ВАСИЛЬ
ЮХИМОВИЧ

ВИБРАНЕ

ПОЕЗІЇ

Наукова бібліотека 13
ім. М. Максимовича
КНУ
ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

1144976
н - наукова 42.00

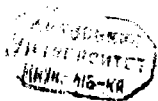
КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1984

У2
Ю94

В книгу известного
украинского советского поэта
вошли лучшие его произведения
из предыдущих изданий:
лирические и публицистические стихи,
сатира, юмор, а также стихи,
ставшие популярными песнями.
Во всех этих поэтических жанрах
голос автора звучит искренне, свежо,
убедительно и свидетельствует
о незаурядности его дарования.

Передмова П. Моргаенка

1144976

Ю 4702590200—105
М205(04)—84 105.84.

© Видавництво «Дніпро», 1984 р.

СВІТ У КРАПЛИНІ СЛОВА

Дзвенять бандури, співає жіноче тріо, і в саме серце западають такі звичайні, прості і такі хвилюючі слова, слова поета Василя Юхимовича:

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
З дороги сина.

«А льон цвіте синьо-синьо»

Колгоспниця з Івано-Франківщини створила художню вишивку — голуба канва по білому — і назвала її «А льон цвіте». Ідейний мотив пісні озвався у сюжетах кількох живописців.

У чому ж сила цих звичайних, простих слів, окриплених проникливою мелодією композитора І. Сльоти? Насамперед у глибині почуття, в щирості і задушевності, в їх відкритій емоційності. Материнська журба, материнська печаль і радість обнялися в пісні, тривогами віку овіяна вона. Традиційна, навіть прадавня основа набула нової образної тональності, в якій торжествує просвітлене оптимістичне начало. Пісенність — одна з визначальних основ у всій творчості В. Юхимовича, автора цікавого і самобутнього.

Народився поет у селі Сингаях на Житомирщині 12 липня 1924 року. Становлення його як людської особистості проходить в лавах Радянської Армії. По демобілізації, з 1950 року В. Юхимович живе у Вінниці, вчиться в педагогічному інституті, працює в газеті. Згодом переїжджає до Києва і от вже без малого чверть віку — співробітник тижневика «Україна». Хронологія начебто не така вже й ясна, однак усі ці десятиліття заповнені безперервною активною творчістю.

Десь наприкінці війни в дивізійній газеті з'явилася його «Пісня артилериста». Хто міг знати тоді, яким знаменним

початком стане ця публікація для В. Юхимовича? Хто міг знати, що мені час, і на слова цього автора пролунають пісні в кінофільмах, по радіо і в телепередачах, що вони надійно увійдуть в репертуар видатних вокалістів, народних хорів, самодіяльних колективів?

У кінофільмі «Бур'ян», знятому за романом А. Головка, прозвучала «Маршова будьоннівська» О. Білаша. В краю металургів разом з П. Майбородою створена «Дівоча запорізька», де традиційний мотив палкого дівочого кохання розвивається як розповідь про нові дні, нове місто, нові людські долі... Сьогодні тих пісень понад вісімдесят — урочисто-патетичних, маршових, ліричних, жартівливих, від «Оди Вітчизні» до іскрометної «Полтавської польки» і гумористичної «Їхав я по гравію». Усе це для В. Юхимовича — органічне і самобутнє, бо пісня — то саме життя в його найповнішому виявленні.

За словами народної артистки СРСР Діани Петриненко, яка з незмінним успіхом виконує його пісні, Василь Юхимович «любить глибоко поетичну, щиру й неповторну мелодійну народну пісню й добре знає ціну образного й мудрого слова пісенного».

Мабуть, цією любов'ю можемо пояснити й те, що поет, захоплючись пісенною творчістю, ставив перед собою завдання дедалі складніші. Він написав вінок весільних пісень, об'єднаних в оригінальне лірико-романтичне дійство в традиціях народно-обрядової драматургії (є тут і пісня коровайниць, і пісня дружок, і материнське благословіння, і ще деякі елементи обрядовості, що не втратили своєї привабливості), але вони свідомо осучаснені. Це — колгоспне, радянське весілля, весілля у суспільстві вільних і рівних людей, людей духовно красивих, наділених високою гордістю за свій труд.

Тож логічним завершенням вінка стали рядки на честь спільного, виплеканого в колективі, хліба:

Хліборобам до ніг
найдорожчий простелимо килим —
Хай тебе понесуть,
наче сонячний дар, молоді.

Запашний коровай
між всіма по шматочку розділим
Так, як порівно ділим
турботи і щастя в труді.

«Гімн хлібові-короваю»

Жвавий відгук викликала радіопостановка «На Поділлі весілля» (музика Р. Скалецького), і її передачі час від часу повторюються. Ясна річ, поет не мав наміру пропонувати якийсь канонізований сценарій сучасного весілля. Інтерес до радіопостановки — то насамперед інтерес до вдалої мистецької інтерпретації одного із сучасних обрядів. Разом з тим вона має незаперечне художнє значення. Варто назвати ще один його цикл — новорічне свято з піснями «Щедрий вечір, добрий вечір», яке теж користується популярністю.

Але чи не найскладнішим для поета було створення тексту хору-опери «Ятранські ігри» (музика Ігоря Шамо), яким зацікавилися професійні колективи. Твір багатофігурної композиції, хор-опера славить народне життя в його неспинному русі. Тож не дивно, що поет — постійний учасник тематичних передач «Слово — пісня», мета яких — знайомити телеглядачів з народними піснями — колисковими, щедрівками, весільними, родинно-побутовими, жнивварськими... Не дивно також, що авторські вечори В. Юхимовича завжди проходять як музично-поетичні.

Поет-пісняр, поет-лірик, поет-гуморист і сатирик Василь Юхимович — єдиний і цільний. І все ж для зручності ми оглядаємо окремо кожну з цих трьох ділянок його творчості. В ліриці (збірки «Матері», 1955, «Вікно у світ», 1960, «З клетку літ», 1962, «Зоряна балада», 1968, «У штилях сплять прибої», 1969, «Юності цвіт», 1974, «Час братерства», 1975) він зачаровує безпосередністю і сердечністю. Лірика В. Юхимовича, вихованого на гуманістичних традиціях української і російської класики, насамперед на творчості Шевченка і Некрасова, — наскрізь громадянська.

Про що його ранні твори? Про дитинство і юність серед полів і лук, під синім поліським небом; про звичайні радощі

буття, про батька і матір, яких уже немає; про рідну хату — з нею зв'язано стільки спогадів... Задума, теплий усміх, смуток, шанобливе ставлення до минулого, до всього кращого в ньому, до народної моралі.

Так, у вірші «Батько» змальовано овіяний снівською любов'ю широкоформатний портрет трударя із зримими деталями: руки, що «землею пахли і тютюном», важкі, огрубілі, в мозолях, а проте надзвичайно чутливі; і схожа на крихітку зі столу родимка, що «немов прилипла до чола». Коли він сіяв,— «обіймав зором півземлі». Чи не такі ж сівачі і в Михайла Стельмаха, і в Олександра Довженка, чия поетика близька Юхимовичу.

Віночок віршів про матір («Коли не обізветься мати») — слово прощання, висока нота скорботи, гімн людині. Картина житнього поля із споконвічною людською тривогою за долю врожаю. І «зелене весілля» на городі — скільки барв, звуків, яка динаміка! Багатство асоціацій, свіжа образність: зернята в соняшнику пагадують поетові припшклі бджоліні рої, а жовтогарячі леза пелюстків — чутливі, трепетні антени.

Та справа не в самих лише свіжості погляду і позначеній сучасністю образності. Поетові спогади — то роздуми про життя, що несуть у собі великий соціальний досвід, досвід трудової сім'ї, досвід хліба, досвід оновленого села. На цьому досвіді утверджується найголовніше — любов до рідної землі:

Земле рідна! Тебе ношу
Біля самого серця.

«Паровоз проминув Іршу»

З року в рік, від книжки до книжки розпросторюються обрії поетичного світобачення, збагачується образ Радянської Вітчизни, відтворюваний у віршах. Поет охоче і часто подорожує по країні. Москва і Ленінград, Оренбург і Орськ, Тюмень і Тобольськ... Білорусія, Молдавія, Азербайджан, Туркменія, Башкирія... А крім того, систематичні поїздки по Україні — до

шаhtarів, металургів, хліборобів. І кожна подорож залишає помітний слід у творчості.

За складом обдаровання В. Юхимович постійно тяжіє до імпровізації. Його вірші, як правило,— оперативні і безпосередні відгуки на пережите. А це вимагає душі вразливої, зору точного і ясного. Поет зізнається, що будь-який задум, відкладений «на потім», здебільшого залишається в нього не реалізованим.

Добре пишеться під настрій, а його створюють свіжі враження. У Москві поет відчув тепло кремлівських зір—і настрій злився з його душевним теплом. Живлющим подихом революційних традицій навіяв йому Ленінград слова:

Як хороше й мені вдихнути
Живого леготу з Невн.

«Містові на Неві»

Зустрічі із шахтарями покликали до життя образи, в яких самотньо передано єдність трудових зусиль робітника і хлібороба:

Добуте збіжжя донесе
На барабан, сита і воду—
Збагатять, посоргують все,
Одкинуть, мов послід, породу...
Й помчить під витьохки гудків
До Ворскли, до Оки й Боржави
Зерно донецьких гірників—
Насущний чорний хліб держави.

«Донецькі потоки»

Цю єдність поет відчуває в будь-якому трудовому середовищі. Головне для нього— активне пізнання краси землі і людей. Братні народи, їх мова, культура викликають найщирішу пошану. Дорогоцінним чуттям єдиної родини сповнені вірші книги «Час братерства», принципово важливої в його загальному доробку.

Хоч у Вибраному не представлено жодного перекладу, В. Юхимович охоче і вимогливо перекладає, керуючись прави-

лом: передати кожен звук, кожен образ, кожну думку оригіналу. У його активі — переклади з Пушкіна, Лермонтова, Фета, Єсеніна, Симонова та інших видатних співців.

Від самого початку творчого шляху Юхимович активно виступає як гуморист і сатирик. У нього вийшли книги: «Який Яків — така й дяка» (1960), «Весілля з квітанняю» (1966), «Євангеліє від Лукича» (1971), «Виводок жарт-птиці» (1975), «Імена — не дивина» (1982). Свої ранні газетні фейлетони він підписував псевдонімом, обігравши своє прізвище: Ю х и м О в о ч.

Василь Юхимович — вроджений гуморист. Взагалі для всієї його поезії гумор — що дрібок солі до хліба насушного. Його дотепи невимушені, вони немовби самозароджуються в момент, коли виникає потреба слова характеристичного і водночас небуденного. Його каламбури по-своєму елегантні.

Викладаючи свої погляди на природу і призначення гумору і сатири, поет категорично виступає проти сатиричного браконьєрства, проти фейлетону, схожого на довбню двотонну. Для нього, автора вірша «В гумористичній гільдії», опублікованого порівняно недавно, це копітка, тонка, напружена праця, це не лише настанова, а й висновок із практики. І виходить він з твердої віри в лікувальну силу сатири, в те, що дошкульне слово може успішно боротися з людськими вадами.

Зрозуміло, надмірна обережність в поводженні з об'єктами сатиричного впливу, гомеопатичні дози сміху там, де не обійтись без пригорщі пекучого перцю, ніколи не дадуть справжнього ефекту. Кожному антисоціальному, антиморальному явищу має відповідати своя міра виваженого сатиричного удару.

В гумористиці В. Юхимовича багато гострих, колючих замальовок з натури. Бородань-нестрига з хрестиком на шиї, в наколках по всьому тілі, з претензіями на особливий шик. Курортна дамочка, що, діставшись до південних морських пляжів, надто вільно трактує принцип шлюбної моралі. Вічний залицяльник-обіцяльник... Людина без серця, запеклий аліментщик. Безтурботні батьки і нероби діти. Чарколюби і око-

замилувачі. Перекупки і спекулянти. Всі з відомого ряду, що перебуває під постійним прицілом нашої сатири.

«Ловіть, спостерігайте контрасти — і буде сміх!» — заповідав Остап Вишня. Вміння ловити контрасти виступає в самому характері В. Юхимовича, людини жартівливої, спостережливої, дотепної, до того ж внятково комунікабельної. Він легко вступає в розмову з уявним читачем, і не з одним, а обов'язково з гуртом читачів і слухачів. Такий спосіб полегшує використання народної гумористики, анекдоту, приповідок. В гуморі поета, можливо, особливо наочно «синтезувалося» його молодече завзяття. Не висчерпується гумор — отже, не старіє душа. Не може не висловити своєї громадянської позиції, не може залишатися осторонь той, хто знає: небезпечною буває і «тиха» аморальність, аморальність обивателя-індивідуаліста, звиклого прикриватися фразами: «а мені так подобається», «зрештою, це моя особиста справа»... Проти всеядної обивательщини спрямовані найгостріші стріли із сатиричного арсеналу поета.

Ще в ранній збірці «Вікно у світ» натрапляємо на вірш «Од Луки...» — веселий спогад про те, як батько ліричного героя, стихійний матеріаліст з іронічним поглядом на «всевишнього», за відсутністю газети спокійнісінько скрутив «святе писаніє». Сьогодні той вірш сприймається як заявка на розробку теми значної і серйозної — теми розвінчування релігійного дурману, всілякого сектанства і тих, хто безсоромно експлуатує легковірних людей, а іноді переслідує й далекосяжні цілі. Цикл поезій «Євангеліє від Лукича», виданий окремою книжкою, посідає помітне місце у творчості В. Юхимовича. Влучно пародіюючи «святе письмо» в супроводі критичних коментарів Лукича, автор послідовно стверджує принципи атеїстичного світогляду. Безкомпромісний він і в розмові з тими, хто заблукав, хто в епоху космічних кораблів, міжпланетних польотів дав себе ошукати пресвітерам. Самі ж пресвітери змальовані як безсоромні руйнівники людських душ, які найбільше заклопотані справами земними — матеріальним зиском, накопиченням.

В 1970 році Василь Юхимович разом з туристською групою, в якій був і відомий артист, майстер художнього читання Андрій Сова, подорожував по Сполучених Штатах Америки і Канаді. Своєрідним творчим звітом про це подорожування є збірка віршів «Чорно-білі листівки». Її продовженням і доповненням став розділ «Химерики з Америки» в збірці «Імена — не дивина». І окрема книжка, і пізніший розділ засвідчили вміння поета бачити, сприймати, аналізувати капіталістичну дійсність з висоти нашого соціального досвіду. Америку непереборних контрастів, де процвітають королі бізнесу, ділки і шахраї, і скніють мільйони знедолених, Америку насильства, фактичного безправ'я трудящих, при цинічному розглагольствуванні верхів про демократію, права людини, і Америку чесних громадян, які хочуть жити з іншими народами і державами в мирі, побачив поет. І, вражений побаченим, написав про той «вельми-вельми вільний світ»:

Вільно пити, вільно вбити,
Грабувати і гвалтувати,
Вільно й швендяти абиде,
Коли ніде ночувать...

Вільно й хиж багато вельми —
Вільно довго й нашвидку
Наживатись хвату-шелімі
Й скніти в злиднях бідаку.

«Вельми вільно»

Ось один із численних фактів (він ліг в основу вірша «Страховка»), який промовисто засвідчує звичаї, що панують у капіталістичних хащах: виходячи з дому, американець обов'язково кладе до кишені десять доларів, щоб при зустрічі з грабіжниками відкупитися від них, врятувати власну душу. «Подушне носять при собі живі» — з болем і гіркотою констатує поет.

Ідейна сила віршів цього циклу — в умінні автора оцінювати побачене з класових позицій. Перечитуючи їх, не тільки ще раз відкриваєш для себе далекий, соціально чужий тобі світ, а й краще розумієш, на якому ґрунті плодяться політичні

авантюристи і циніки, які заповзято штовхають світ на грань ядерної катастрофи.

Соціальна активність, наступальність позначилися і на художніх засобах поета, вияскравили його публіцистичний струмінь, відточили полемічну пристрасть.

Тісно зв'язана з сучасністю, розмаїта, багатогранна поезія Василя Юхимовича живиться з глибинних народних джерел. Це повною мірою відповідає творчому кредо поета, який віршем «У краплині слова» проголосив:

Найглибший корінь слова — у народі,
Що працю й думи переплів з життям.

Петро МОРГАЄНКО

У КРАПЛИНІ СЛОВА

Грім нагадає кореня й основу:
Залопотить на плеса трав і площ,
І людям в душі ллеться слово знову
Краплистим сріблом, котре зветься дощ.

Коли соха в посуху землю рила,
Ждав ратай в полі, а в наметі вождь,
Благали і Даждь-бога, і Ярила —
Й діждались ласки:
Хлинув жданий!.. *Дождь!*..

Идоша!.. *Дош!*.. І вище стебла кволі
Підносив дощ!..

О видозміни слів!
Вродило жито — дивна *рожь* полів.
По-вольи, по-волячому, поволі
Збирали в себе ви й ходу волів,

Як слово *медлить* — бортницьку прикмету
Від *лити мед* — густий бурштин бджоли...
Дощу перлини, й веселковість меду,
Й воли в краплинах мови ожили.

І згадуєш: в яким сільці, коли це
Ти здивувавсь, бо вперше спостеріг,
Що не обабіч путівця — світлиці,
Що то — лиш одноличка, не двулиця,
Не вулиця — рядок дахів та стріх?

Живуть слова прадавні в наших веснах,
І ти, немов древлянин чи дуліб,

Збагнеш, розлуння радіо ровесник,
Що брат *похлебки* нинішній наш хліб.

І на добридень людям, як добродій,
Почавши пісню, думаєш: — Затям!
Найглибший корінь слова — у народі,
Що працю й думи переплів з життям.

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Крізь них пройшли князі, і ковалі,
І воїни, і воеводи сиві...
Святиною слов'янської землі
Нам Русь лишила пам'ятник і символ.

Спинюся перед ними. Постою.
Тут — в давнину і в завтра повороти.
Звитягу предків і любов мою
Благословляли Золоті ворота.

Хоч билися об них руйнівники,—
Красує наша сила й наша врода.
Несіть коханих немовлят, батьки,
Крізь вікопомні Золоті ворота.

Коли ж синам пора іти в поля,
У світлі школи чи в добірні роти,—
Хай доля їм дорогу простеля
Крізь героїчні Золоті ворота.

Коли ж в оселі гості, як брати,
А десь про розбрат ще сичить заброда —
Ви не забудьте з друзями пройти
Крізь непохитні Золоті ворота.

Що, кухне польова, ти наварила?
 Що там послав не бог, а старшина?..
 Черпає син Гапоненка Гаврила
 Солдатську страву німцям з казана.

Він не обділить, рятівник, нікого:
 Війна — не тітка... Іжі ждуть роти...
 Хоч там, удома, коло Василькова,—
 В руїнній скруті сестри та брати...

Радянська щедрість! Доброта військова!
 Не в гніві — Дніпр, і Волга, і Нєва?!..
 Солдати з Ленінграда й Василькова,
 Вдивіться: йде Німеччина нова.

III

Нацисти із очима олов'яними,
 Як гудзики на куцях шинелях,
 Топили печі й ралили б слов'янами,
 Та гідно ми пройшли звитяжний шлях.

Відверто вдячні нам чи мов не раді ще —
 Фашистський злочин людям допіка.
 І в фонд Республік Дойтше Демократіше
 Найперша поміч ллється з черпака.

IV

Він мужньо воював, не позував —
 І сліз в боях пролив своїх, і крові,
 Носій свободи, правди і любові,
 Той рядовий Одарченко Іван,
 Що в Трептов-парку нині і в Тамбові.

З вогню не тільки Ельзу чи Інґрід,
Не Інгу врятував і не Крістіну
Той, що до сонця підійма дитину,—
Завдячують народи й кожен рід
Країни Рад увічному сину.

В геройськiм серці — тисячі сердець,
За ним — походів неймовірна віддаль.
Німеччини нової вічний житель,
Він — металург, сівач, каменотес —
Безсмертний переможець-визволитель.

Не в згарищах розгромних, не в диму —
Новим життям окрилена держава
Людської праці вікопомні лаври
Кладе вінком на п'єдестал йому —
Сузір'ям шани,
вдячності
і слави!

КВІТЕ РОЖЕВИЙ

Мій омріяний кущ,
Зорі-очі розплющ,
Мов погожий світанок, зажеврій!..
Гронам цвіту радій,
Мій бузок-чародій,
Щедрий квіте рожевий.

О весняній порі
Молоді матері
Нам квітчали бузочком колиски.
А як ждали з війни —
Ти ростив щовесни
На гілках... обеліски.

Ластівки й солов'ї
П'ють росини твої
На долонях листочків щоліта.
Ніжний спалах краси
Людам знов оддаси,
Хоч болітимуть віти.

В дорогому краю
Кожну квітку твою
Будуть вічно любити і...
ламати.

Знайде в ній для дочки
Щасливинки-зірки
Та й замріється мати.

Нам не раз на війні
Ти й в снігах духмянів,
Бо росли при твоєму багатті...
Де суцвіття твоє —
Там весна настає
В щирім серці і в хаті.

ЗЕМЛЯ

Сяйливі надіваючи скафандри,
Епохи Жовтня зоряні сини
Несуть в космічні зоресяжні мандри
Стремління наші й мрії давнини.

Ім видно землю, у боях зчорнілу,
Й ту, що в нових будовах — золота,
Бо вічні хвилі Ангари чи Нілу
Люд на джерела світла оберта.

Земля! Блакитнонеба й синьовода —
В житах і вежах, в греблях і садах —
Триматись їй таки на трьох китах,
А ті кити —

Мир,
Праця
і Свобода!

* * *

Чи цвітуть сади, шумлять гаї,
Чи їх гусінь палить-об'їдає —
Солов'ї щебечуть... Солов'ї
Радощі виспівують свої,
Тьохкають, а згуба — не біда їм?..

Чув я дятлів. Не щебетуни.
Щоб багатство не всихало наше,
Не точив шкідник деревини,—
Тук-тук-тук,— вистукують вони,
З-під кори видовбуючи шашіль.

Щоб шумів пісенний край садів,
Буду й дятлом стукать!.. Хай там гудять —
Кожне серце вислухаю в грудях.
Солов'єм співають і я б хотів,
Коли б шашіль не заводивсь в людях.

ХЛІБ НАСУЩНИЙ

I

Споконвіку дяки із попами
Байку-притчу ялозили ту ж:
Міг п'ятьма буханцями-хлібами

Йсус... п'ять тисяч наситити душ.
Може, й вірив би люд талмудистам,
Та не відало грішне ссло,
Чи хлібини були колись тістом
І в якій воно діжці зійшло?

Звісно, хліб учиняв не Спаситель,
А Матвій «сочинив» чи Лука...
Нам же сонцем здавалося сито,
Коли в ньому ясніла мука.

Мати вранці і ввечері скрушно
Перед богом, що вилиняв весь,
Щепотіла в кутку: «Хліб насущний
Даждь нам днесь...»
Не блаженства, а хліба просила,
Хоч збагнути могло вже й маля,
Що тоді вона діжку місила,
Як родила хоч мірку земля.

II

О, як вона трудилась коло діжки,
Місила, пальці стиснувши в кулак;
Як сипле — не розтрусить анітрішки,
Бо ж ця мука дісталась не за так.

Як потерпала, що спече невдалець,
Як думала-бентежилась вночі,
Щоб до шкуринки не прилип закалець,
Щоб хліб не пересидів у печі...

Як тісто виробляла-милувала,
В печі нагрівши жаром верх і низ...
А хліб виймала — в щоки цілувала,
Тулила до його засмаги ніс.

Вервечка наша підступала боса:

— Ще не готове?

— Ні, синочки, ще...

Коли спечеться добре — в кінчик носа
Скорина, дітки, зроду не пече.

І печиво вдавалося на славу!
Росинок не стираючи з лица,
Вже мати на рушник, на чисту лаву
Хлібини викладала, мов сонця.

III

Ну а святі? Вони з кутка дивились,
Як семеро веселих «грішних» душ
Навкруг стола (ач, не перехрестились!)
З борщем вминали свіжий хліб чимдуж.

Неправда! Ми не хрестячись молились
На руки батькові, що вік трудились,
Викохували на полях пашню,
На матір, котра онде знов схилилась,
У діжці підшкрібаючи квашню.

СЕЛО ГОЛУБЕЧЕ

Село подільське... Ти сьорбнуло лиха,
Світились між кулями ребра лат,
Сльозилась у відлигу мокра стріха
І розкисали призьби й стіни хат.
В прикметах крився весь твій агрорівень,
І віщував дідок, глухий, мов пень:
«На стрітіння води нап'ється півень —
То напасеться й віл на Юр'їв день...»

Щасливе тим, що вижило в морози,
Обтерши іній із борід і брів,
Ти виганяло в Юр'їв день на роси
Кістляве жердя, лишаї корів...

Соломою накрившись, ти і спало
На ній, куля прославши під рядно,
Соломою і в зубі колупало,
І затуляло зокола вікно.
Її з піском та глиною мішало,
Щоб вік прожити в хаті земляній,
І добрива ти іншого не знало,
Ніж довгостеблій, кріпкодухий гній.

Та звівсь народ. Походом наступальним
Здобув права. І згодом у селі
Колгосп назвали «Третій вирішальний»
Борці за розквіт щастя на землі.

Нове село! Будинки — не хатини,
На них верхи скріпив цемент і цвях.
В полях — врожай, стеблина до стеблини,
Комбайнові армади на полях.

Примножувала кожна п'ятирічка
Твої достатки, подвиги й діла,
Бо стала єдністю навіки
змичка

Між трударями міста і села.
В підручники історії
повчальний

Твій шлях
сторінкою ясною ліг.
І «Третій вирішальний» —
вирішальний
Для всіх років у нас
і всіх доріг!

Полюбив я тебе в сповитку,
Біла хато в зеленім садку,
Де гойдало колиску мою,
Мов гніздечко пташине в гаю.

Десь внизу ще не знана земля,
Лиш на стелю дивилось маля...
Там, над нею, чекає тебе
Стеля неба — шатро голубе.

Перші промені сонця в вікні,
Перші кроки на радість рідні,
Перших весн барвінковий цвіт,
Перша стежка у поле, у світ!..

Рідна хато!

З двох батькових рук
На подвір'ї — криниця і крук,
Два стовпи й дві веселки воріт,
Двоє вікон — до сонця, на схід...
І дві лавки на покуть вели,
Два вазони у парі цвіли,
І по два рушники на стіні —
Все навік полюбилось мені.
І тепер два дроти-проводи
Добрі вісті приносять сюди.

Хато в милому отчім краю,
Ти зоріла мені і в бою...
Полюбив я тебе в сповитку,
Біла пташко в зеленім садку.

Хоч би що тоді носили,—
Все було нам до краси:
Ми у сонця брали сили,
В птаства — співи-голоси.
Ми очима голубіли,
Звеселяли даль ясну,
Як у полі полюбили
Льону цвіт-голубизну.
І мені здається й досі,
Що ставали ми усі,
Як один, світловолосі
У доріччю вівсі.
Де росли до спеки звичні
Смаглочолі юнаки,
Там чи житні, чи пшеничні
Підбирали колоски...

Лиш впустив у двір корову,
З пастовня гусей пригнав,—
З ходу (хато, будь здорова!)
Не минаючи канав —
Навпрошки, на Синю яму,
Лиш вицьвохкує батіг,
Тільки встигнеш крикнеть: «Ма-мо,
Я купатися побіг!»

Сонце — в небі, негасиме,
Сонце — в бризках і на дні...
За всю осінь, за всю зиму
Благодать, купальні дні.

Літо, літо, розкіш дітям,
Зела — в ріст, у ріст — плоди.
Забожуся: тільки літом
І росли ми як з води!

ЗОЛОТІ СТОВПИ

Вийду в поле чистее,
Стану, постою,
Може, юність вистою
В отчому краю.
Десь ногами босими
Ходить тут вона,
Голубими росами
По густих льонах.

Може, коней пастиме
І впізна мене,
Пасмами білястими
Радісно трясне...
Тут нема урочища,
Де б я не орав.
Став мені дорожчий ще
Шум шовкових трав.
Кожна стежка радує —
Скрізь тут радість пив.
Тільки не пригадую
Цих сяйних стовпів.

Осінь брови хмарами
Хмурить, на дощі.
Повними амбарами
Горді сіячі.
Над житами рунними
Вітерець притих.
Домбровими струнами
Виграють дроти.

Чи вони не з Дону йдуть?
Чи не з-за Дніпра?
В мирні села світла путь —
Звісно, для добра.

...Лан, де поле зоране,
Соснами пропах.
Вірю, юність — зоряне
Небо на стовпах.

ДОБРИВОВОЗИ

Одстраждала земля у пологах, у муках:
Кожний колос вклонився труду.
Хвильну повінь хлібів, буйну зелень на луках,
Вставши з сонцем, за день обійду.

Ось квітує метлюк. Ось зозулячі сльози,
І дзвіночки синіють в траві.
Відпочинемо тут? Перекуримо, добривовози,
Батожани мої — їздові.

Нам хвилястий цей лан і в метелицю сниться,
Щебетанням серця звеселя:
Думка думці співа, як синиці — синиця,
Щоб скоріш вссняяла земля.

Хоч сорочка на плечах моїх пропітніла,
Шарудить шкарубка, мов кора,
Та киває ромашка мені сніжно-біла —
Наших соняхів менша сестра.

З орачами пройду і спекоту, і зливи,
Тільки б зернами колос ряснів!
Тоскно в грудях щемить, як погляну на ниви
У безхмар'я посушливих днів.

...Свиснув, ляснув батіг — гриви пилу з-під воза.
До обіду ще ходок по дві...

Тут доспіють без нас
ці зозулячі сльози,
Там же — добрива ждуть зернові.

ЖАЙВОРОНОК

Д. Прилюку

Він злітає в небо рано-вранці,
Як виходять в поле сіячі,
А потоне сонце у багрянці —
Спочива на грудочці вночі.

У блакиті знов дзвенить-співає,
Звеселяє скибисті лани.
І народ з любов'ю промовляє:
Жайворон — заспівувач весни.

Він радіє, світлом обігрітий,
Як працюють люди на ріллі.
Вище сонця міг би залетіти,
Припадає ж серцем до землі.

Бо давно-давно, як доля гнула
Хлібороба у тяжкім ярмі,
Думка-воля пташкою шугнула
І жила у пісні над людьми.

Як весна за обріями дніла,
Бравсь орач до рала чи плужка,—
Жайворон співав... І синь дзвеніла
Голосом гнuzдечки й ланцюжка.

Вже давно канчук в полях не свище,
Вже й плуги, і сівачі не ті.

Зорекрили птиці — вище й вище,
Жайвір — все на тій же висоті.

Як сівач — руками, земле-мати,
Хтів би він обнять тебе крильми...
Жайворон не втомиться співати
Між землею й небом — над людьми.

* * *

Паровоз поминув Іршу —
Заясніла блакить озерця.
Земле рідна! Тебе ношу
Біля самого серця.

Я давно тебе не орю,
Не веду з мочарів канаву.
Тільки мрію, мов про зорю, —
Зірку юності зеленаву.

Вже бузку твого не трошу,
Жита й гречки давно не віяв...
Та щотравня прошу дощу,
Щоб ішов не лише на Київ.

Як не бачимось навесні,
Не вдихну твого цвіту й диму,
Мов немає весни мені:
Де б не був, а до тебе йтиму.

Змити росами порошок з ніг,
В тому світі хоч постояти,
Де так пахне дитинством сніг,
А коханням — пучечок м'яти.

Виглядай мене, рідна, жди,
Присилай мені вісті втішні.
Й за тридев'ять земель завжди
Чую серцем: квітують вишні.

БАТЬКО

Вже не стріну, вже не привітаю:
По трудах він спить останнім сном...
Тільки руки, руки пам'ятаю,
Що землею пахли й тютюном.
Ними він латав щороку стріхи,
Зашивав шлею, громадив стіг.
Круглі нігті, мов кріпкі горіхи,
(Щигля дасть такими і не гріх).
Руки, руки, в праці огрубілі,
Мов од роду мозолі на них:
Грубі пальці, що вузли робили
І в мороз розв'язували їх.

Як почнеться льоду возовиця,
Підпрягавсь, спускавши сани з круч,
А тоді — за пояс рукавиці,
Й сині брили вергав голіруч.
А спочинок тим рукам пудовим —
Ввечері, при каганці, листи.
Він писав листи й прохання вдовам,
Що лиш вміли постоли плести.

Через сіножаті бачу й досі
Слід його під тінню яворів:
Дві стежини, вм'яті на покосі,
Ширші, аніж в інших косарів.

І коли клепає уранці косу,
Тьохкала, відлунювала даль:
Де він взяв таку дзвінкоголосу,
Хто зварив таку співучу сталь?

Восени з коробкою на шії,
Мов пророк, ступає по ріллі.
Вірилось: рукою — смужку сіє,
Обіймає зором — півземлі.
А провіє — зачерпне дві жмені
І над збіжжям просіяє він,
Шепче щось, мов називає ймення
Кожну з щуплих лялечок-житин.

Позове, бувало, — озовуся,
Пригорнусь щокою до виска,
І лоскочуть рудуваті вуса,
Ніби притуливсь до колоска.
Ту родимку я любив торкнути,
Що немов прилипла до чола.
Він, здавалось, міг її змахнути,
Та жалів, мов крихітку з стола.

Бився вік, щоб вдосталь, хай без лишку.
Потім день світліший заяснів.
І труди лягали в сіру книжку
Стовпчиками дат і трудоднів.
Ось і з хлібом вже — не по кавалку,
Сів за стіл — і од буханки край.
А як став на тракторну сівалку —
Знав, що засіває цілий край.

Та й земля... земля його любила —
Ще б сто літ несла його вона,
Та ворожа куля нагло вбила,
Як у червні гримнуло: «Війна».

Мамо, мамо, ти, його згадавши,
Не зітхай раз по раз і не плач.
Він живий, як був, живий назавше:
Зерно золоте в долоні взявши,
Він землею йде, її сівач.

НА КОЛІЩАТАХ

Стук-и, стук-и, стук-и, стук-и —
Уперед, ривками...
Світе! Бачиш його руки?
Він іде руками.

Віддихне — і знову з місця
Коліїни сліду.
Двадцять років ці колісця
Служать інваліду...

Із підшипників тачанка —
Горя колісниця.
Хай вона, страшніша танка,
Реваншистам сниться.

З скрипом, з виском коліщатка —
Аж плачуть дороги...
Щоб не відали нащадки,
Як живуть безногі.

...Стук-и, стук-и, стук-и, стук-и —
Мимо муру, тину...
Земле! Дай же силу в руки,
Що несуть Людину.

ДО СОНЯШНИКА

Коли червоне з сорому чи гніву
Заходить сонце (ох, земні діла!..),
Тебе згадаю — і осяєш ниву
І стежку в юнь із рідного села.

Мов знову «Сон» безсмертного поета
Читаю, й наді мною світиш ти...
О соняшник, селян ясна планета,
До котрої — лиш руку простягти!

Ти сам спинавсь, не вивсь, як хміль, по дроті,
Не пнувсь плющем, що підпірки шука.
Немов дозорець в тихому городі,
Про що сигналиш помахом листка?

Десь град в Карпатах? Злива на Арденни?
Чи вибух в глибині материків?
Все ловлять, ніби трепетні антени,
Жовтогарячі леза пелюстків.

Стоїш, маяче літа, при розорі,
Вслухаєшся у співи і в бої.
На голову спадають роси й зорі,
А зернята принишкли, мов рої.

ЛОНО ЛАГІДНОСТІ

Михайлові Стельмаху

Люба земле, ланів привілля,
Шелест кленів, калин та слив!
Од Полтавщини до Поділля
Хто веселки твої й весілля
Словом лагідним наділив?

То з арканом султан, то шлеї
Шляхта зла на селян плела,
Посполитих до паль тягла,
Села спалювала дотла —
Ти ж, як Ворскла й Сула — лілеї,
Слова людяність берегла.

До блакиті зросла тополя —
Лепет листя, політ гілля.
І в життя милозвучне — доля,
І в сорочки пестливе — льоля,
І в лелек — лелеча-бусля.

А малятам в колиці — люлі,
А любкові — прилинь, люби.
Кликне підліток: «Гулі, гулі!» —
І приземляться голуби.

Колосочки доспілі в липні
З поля вивезли на волах,
І зростали світила хлібні
Паляницями на столах.

Льон змолочений ловко стеле
Ланка весело-голосна.
Нагло звалиться лихо — «леле-е!..»
Лебедино в лугах луна.

Стлів на попіл, хто кров'ю впився,
Хто на Брацлав чвалав чи в Крим:
Слів литаври будили грім,
Шикувались, мов спис до списа,
В думи йшли з кобзарем старим.

Мово, славна і голосиста,
Із глибокого джерела

Ти, як вишня зеленолиста,
Розвивалася — й розцвіла.

Склом блищиш в голубім кварталі,
Вієш леготом з далини,
Ти влилась в тугоплавкі сталі,
Що сягали в імлісті далі
Й в пласт луганської глибини.

Вбрала полум'я килимове
І слов'янських глаголиць в'язь.
Слова лагідність, з лона мови
У серця молоді вселяйсь!

* * *

Не сльотою-стужою
Осінь в край вторгалася —
Над рікою Ушею
Сонячно всміхалася.

І тоді й суперниці
Тижнів три не лаються —
Лементують терниці,
Знай, перекликаються.

І лягає прядиво
На тини повісмами,
Прядиво-нарядиво!
Все від тебе візьмемо.

Сиплють, сиплють терниці
Січкою-кострицею.
Вам за труд, майстерниці,
Льон віддасть сторицею.

В'ється він над косами,
В'ється над хустинами,
Під ногами босими
Пада павутинами....

Щастя, в праці надбане,
З лихом розминається...
Звідси літо бабине,
Звідси починається.

ЖИТО

І

Ви кажете: «Шумлять жита...»

Шумлять?

Прислухайтесь, вийдіть за ворота!
Шеренгами в строю жита стоять
У формі польовій — до роти рота.
Мов наслухають гомони людські,
Пильнуючи: чи десь не зайнялося?!
Неначе гостропромінні штики
Примкнуло насторожене колосся!

Здавен, як лютував ще печеніг,
З людьми

й землі доводилось тужити:

І від пожеж,

і від нещадних ніг

Тріщало і зелене,

й спіле жито.

Тож, мов на чатах, завмира воно:

А що там чуть,

що діється у світі?

Всипте щирозлотного,
Бо вже майже порожньо!..
Й мжичить тепле борошно
З житечка холодного.

З-під ковша бери мерщій!
Сиплемо та важимо,
Зачерпнем у пригорщі,
Сонцеві покажемо...

Зрієши не плаксивими,
Білені не пудрами,
Змалку ставши сивими,
Ми зростали мудрими.

III

Хто не зна, як в душу долині
Та мажорна музика млина,
Коли пісня сонячних ланів
Після жнив полине до млинів.

В ній — шумок черемхових дощів,
Чорноземний шерех лемешів,
Теплий легіт лагідних вітрів,
Гуркіт тракторів і трієрів
І найневловиміша — земна
Наливна мелодія зерна!

Музика трудів людських та днів.
Льон про неї з сонцем гомонів.
Ось вона — в хлібині ожила
На висотах чистого стола.
Вісім срібnodзвонних форм-корон...
Хліб посів престол — свій вічний трон!

БУЙНЕ ВЕСІЛЛЯ

Над межею іду —
Не стопчу ні билиночки зілля.

Грає вітер в дуду:
На городі — зелене весілля!

Поплелись гарбузи —
И тут музикам нема перепони:

Бум-бум — мідні баси,
Баритони сурмлять і тромбони.

Мак об мак, так і так —
То сюди, то туди головою,

Вибивати мастак
В барабан голубий булавою!

А в свої тарілки,
Нагинаючись, соняшник дзенька...

Буряки-парубки,
Ім, чубатим, розора вузенька.

Кукурудза в росі —
Наречена в стрічкастому листі.

Заздрять вишеньки всі
Першій дружці в червонім намисті!

— Ой, квітки розцвіли!..
Вибирай, наречений, жоржини,

До грудей приколи! —
Цвірінчать, як світилки, пташини.

— Де ж він, хто ж він? — до них
Шепчуть клени хисткі, мов бояри.

Кучерявий жених,
Гарний — гудити гріх:

Молоденький горіх
Нареченій високій до пари!

СОНЕЧКО

Поливала квіти біля тину.
Випросталась: леле, та хіба?!
З рук бабуні зсунулась дитина
І сама по стежечці ступа!
В платтячку червонім...

Рученята

Простягло й бочкує до воріт,
Мовби хоче ранок цей обняти
Ї землю, де лишило перший слід.
Мати все підтримать поривалась,
Та — ішло, саме, саме ішло,
Дріботіло ніжками...

Здавалось —

Сонечко котилося в село.

ГОСТІ

З печі вистрибне жарина,
Біля припічка впаде,
Виглядає мати сина,
Чи не їде, чи не йде.

Біле борошно кописткою
На ніч в діжці розчиня:
Як приїде син з невісткою,
Тож посходиться рідня.

Йтимуть зрання і до присмерку
Люди — глянуть на дітей...
Знов бере з долівки іскорку,
Та нема й нема гостей.

Певно, й пучки вже попечені,
Б'ється полум'я в печі...
Не приїхали увечері —
Мо', прибудуть уночі.

НЕНЕ МОЯ

Нене моя, дорога моя мамо,
Доле моя пильноока.
Знову зима закурила снігами,
Гори громадить високі.
Віхті холодні ховає під стріху,
Кутає в біле загату.
Мерзлий листочок на гілці горіха
Б'ється, мов проситься в хату.

Вдосвіта встанете, вийдете в сніг —
Стежки нема до криниці.
Човпає, рідна, в снігу по коліна,
Хукає у рукавиці...

Схожа на яблуню в інеї, сива...
Рік, як збираюсь провідать.
Не довелось би вже силувать сина
Стежку до хвіртки прокидатель.

Часто буває: іду на роботу —
Й ние та ние під серцем:
Чом не спішив, було, дров наколоти,
Збігать по воду з відерцем?
Нині з-за хмари дістав би вам сонце,
Грів би долоні вам, нене,
Ті, що в тріскун, в крижаній ополонці
Прали сорочку для мене.

Марно я кликав хоч місяць пожити!
Марно й невістка просила:
Що тою хатою вам дорожити?!
«Вік доживатиму, сину,
Де вас ростила,— зимою і літом
Буду усіх виглядати».
...Довго, як довго вчимось ми любити
Матір. Та відає мати:
Нешину міру любові
лиш дітям
Можуть сини передати.

ПРИЛІТАЛА СИНИЦЯ...

Лебединим пухом на балконі
Сипле сніг, димить на підвіконні,
А до мене простягає крильця
Пташка несподівана, синиця.

Як же ти знайшла мене у місті?
Звідки принесла в хуртечу вісті?
У таку погоду тільки мати,
Рідна мати рада б крила мати.

Неня світ пролине за часину,
Щоб дізнатись, чи не зимно сину.
...Тільки б кожний син помітив пташку
На своїм балконі чи піддашку.

КОРОЛЕВА КОЛЬОРУ

На виставці творів
Марії Примаченко

Я спинивсь, зачарований, в дверях —
Вгледів: сонце пригнуло стеблину!
Це поліська селянка — не Реріх! —
Галерею відкрила билинну?!

Примаченко Марія, з Болотні,
Позаймала мистецькі палати.
Надивляйтесь, артисти народні
І художники-лауреати!

Ось народне, майстерно-сяйливе
Свято кольорів, серцем зігріте,
Все — від зерен, од рідної ниви,
Од весняного буйного цвіту.

Подивіться: змальовано поле?
Світ магічно барвистої сили!..
Та й «Ведмедя» кусають не бджоли,
А сузір'я сліпучі обсіли.

Тут і птаха казково квітчаста,
І бурштинно проміниться камінь.
Мов сестра космонавта й фантаста,
Ця художниця дружить з зірками.

Кожна квітка і ягода кожна —
В торжестві кольористого свята.
Королево *, майстрине всеможна,
Вашим барвам повік не зів'яти.

* * *

На тій землі, де пасся мій Пегас,
Де край настав і личакам, і свитам,
Іскривсь алмаз, метавсь в глибинах газ,
І камінь цвів барвінком-синьоцвітом.

На річечці Ірші, мов Дніпрельстан,
Ввігналась гребля в голубінь осінню,
Звеличивсь білогір'ями титан,
Що у вогні чорніє, мов насіння...

А думалося: виріс у селі,
То й рідну землю, ніби матір, знав ти...
Ні! Без твоєї часточки землі
У всесвіт не сягали б космонавти.

Древлян колиско! Шана і хвала
Тобі за все, що в наші дні розкрито.
За бідність звикли ми тебе сварити,
А ти в блакитнім серці берегла
Для нас титани і лабрадорити.

* На виставці у Парижі назвали Марію королевою кольору.

КОЛИ НЕ ОБІЗВЕТЬСЯ МАТИ...

* * *

Не добіг... Неживу застав,
Запізнилася телеграма...
Все ви ждали мого листа.
Забарився я знову, мамо.

Провинився востаннє я,
І простіть ви мені востаннє...

Мати сину дає ім'я,
Знає перше його світання,
Бачить радість його вві сні,
Чує серцем тривоги сина,
Бо під серцем літа — не дні
Носить мати свою дитину.

А сини бачать інші сни...
В них — турботи важливі й спішні.
Не встигають збагнуть вони,
Що матусі у них не вічні...

І синівські свої почуття
Бережуть, щоб колись сказати...
А вона до кінця життя
Жде тих слів, терпелива мати.

Щоб наслухалась їх вона
Та, мов ліки, до серця брала,—
З усіх смертних вона б одна,
Життєносниця, не вмирала.

* * *

Не вибиванки-рябчуни,
Що колись ваші руки ткали,—
То доріжки тверді з сосни
Від порога майстри проклали.

То не руті листки в дворі,
Не весільну співають дружки,—
То розсипали теслярі
Під вікном кучеряві стружки.

З золотої соснини — дно,
З золотої соснини — віко...
Не загляне ніхто в вікно,
І не вгледить уже довіку.

* * *

Як убрати ваш дім новий?
Яку постіль послати треба,
Щоб веселий був і ясний?
Уберу його в колір неба.

Бо як в небі (були роки...)
Син літав, чорнобривий сокіл,
Зором сонячним з-під руки
Ви вдивлялись в блакить високу.

Нині високо кружеля
Срібнокрилець навколо хати,
Певно, друг його звіддаля
Прилетів, незабутня мати.

Покладу ж вам на вічний строк
Трав шовкових і м'яти-рути,

Щоб подушка, як наш садок,
Пахла й там, де нема зірок,
Як наляже земля на груди.

...Плаче краплями стріх весна,
Груди шашіль кривавий точить.
Та невже забере труна
Ваші руки ласкаві й очі?

* * *

Мамо, мамо... Ідуть, ідуть
Ближні й дальні, чужі й знайомі
Виряджати в останню путь
Господиню навіки з дому.

Скільки раз нарікали ви,
Об одвірок забивши тім'я,
Що в людей хати, як церкви,
Хоч живуть в них і менші сім'ї...

Подивіться: усе село
У столітню зійшлося хату,
Щоб схилить до чола чоло
Й попрощатись — поцілувати!

Скільки зморшок лягло на нім!
В кожній зморщечці — слід турботи.
В зорі синім, як цвіт льонів,
Скільки згасло добра й скорботи!

В головах із людьми стою,—
На останній розмові з вами...
Не ввіллю вже любов свою
Ні сльозами, ані словами.

Коли не обізветься мати
І те осягнеш ти сповна,—
Згадаєш, а в кого спитати,
Коли ж народилась вона?

Ми в небі навчались літати,
Вивчали й заморські краї,
А в неї не встигли спитати,
Коли ж іменини її?

Ростила аж п'ятеро мати
І все пам'ятала одна,
А нам і вп'ятьох не згадати,
Коли народилась вона...

Журилася нами й гордилась,
Боліла дітьми і жила.
А може, вона й не родилась,
А зроду на світі була?!

Тож думати буду щоднини,
Допоки судилося жить,
Що нині — її іменини
І треба щось добре зробити.

КВІТИ ЮНОСТІ

І

Наче кульбабки, білявенькі діти,
В травах ми вмiли щавлині радіти,
Знали, де квітне у лузі чи в гаї
Зілля стосиле, що «всім помагає».

Мати виходила в ситцевій блузі,
Діток здаля примічала на лузі
І шепотіла сестрі чи зовиці:
«Гарно як! Скоро уже й косовиця...
Трави лишень,— і примовкне на слові,—
Спершу були аж по шию синкові,
Згодом — у пояс, тепер — по коліна...
Виріс косарик вже й з меншого сина!»

II

Рідні стежки і стовпи-провожаті!
Ось ті лани і луги-сіножаті...
Доброго ранку, стеблино! Жива ти?
Думаю, згадую... Як її звати?
Квітка хитає голівкою в росах...
Що ж, я забув, а вона — безголоса.

В'ється стежина до отчої хати,
Неню б мені про билинку спитати,
Йй би признатись: тут рідко буваю,
Юності квіти, на жаль, забуваю.

— Мамо! — гукну.— І розквітне барвінок.
— Мамо,— і вийде вона з домовини,
Вийде, бо знає: хоч вирости діти,—
Треба їх, треба за руку водити.

ВИ ХОДИЛИ В ПАРІ

Пропливали хмари,
Ночі розвиднялись.
Ми ходили в парі
І не розлучались.

Пісня до вокзалу
Провела солдатів.
Я тобі казала:
«Ідь... Я буду ждати».

Опадало листя
Й зеленіло знову.
Ти писав, що відстань —
Іспит для любові...

З далини нелегко
Глянути в обличчя.
А мене, далеку,
Заступила ближча.

Не вини нікого —
Сам біди накоїв,
Вже тобі ніколи
Не знайти такої.

Нині коси русі
Знов цілуєш в мрії...
Одцуравсь Марусі —
Не тривож Марії.

Хоч тепер здається:
Вік би йшов з такою —
Серце біля серця
І рука з рукою.

* * *

В'яне, сохне рута-м'ята
Край мого вікна.
Знають батько, знають мати,
Чому я сумтна.

Вже вернулися лелеки
У гніздо своє.
А коханий мій далекий
Вістки не дає.

Там і хлопці, і дівчата
З нашого села...
Не пустила мене мати,
Волі не дала.

Лину, лину я до нього
І вночі, і вдень.
Серце знайде путь-дорогу,
Серце доведе!..

Вже нікого не питаю,
Є листи чи ні,—
Шлях прослався до Алтаю
І мені, й мені.

БІЛА ЦЕРКВА

Біла Церква?

Біла...

З-за тополь набігла.
Гналась довго за вагоном,
А догнать не встигла...

Біла Церква, біла...
Ген відголубіла.
Ой не раз військова сурма
Тут похід сурмила.

Біла Церква, біла...
Гніту не терпіла.

Понад Россю польська шляхта
В жупанах стовпіла.

Біла Церква, біла...
Юність відболіла!
Тут в шинельці та в обмотках
Ти в шерезі бігла.

Біла Церква, біла...
Стінами рябіла:
Гітлерня учвал тікала,
Аж хрести губила.

Біла Церква, біла...
Що ти наробила?
З ким у парі чорнокоса,
Що мене любила?

Біла Церква, біла...
Носить моя мила
Русу доцю понад Россю,
Стрічечки купила.

Біла Церква, біла...
Без попа й кропила...
Над мрійливою рікою
Чайка білокрила!

Біла Церква, біла...

ЧАЙКИ

Ой чого ви, чайки,
Кинулись на хвилі?
Чим вони вам любі,
Чим вони вам милі?

Чи не звідси часом
Про журбу чайну
Здавна облетіла
Пісня України?

Є в голубки голуб,
Є орел в орлиці...
Лиш немає пари
В одиначки птиці:

Вік шукає корму,
Як вдова-хазяйка,
На рибацьких сігях
Клопітлива чайка.

Знають чаєнята,
Що у них є мати,
А в кого спитати,
Як батьків їх звати?..

Щось кигичуть чайки...
Може, яничари
В них з напругих луків
Стрілами влучали?

Чи грайливі хвилі
Звабили-відбили
Тих, із ким літали,
Тих, кого любили?

Чи орли напали
Із-за кручі-скелі,
В море поскидали
Птахи невеселі?..

Чом грудьми і досі,
Наче овдовілі,
Ви б'єтесь об хвилі,
Чайки мої милі?..

* * *

Зринув спогад хмариною горя,
І подумав на березі я:
Ти ніколи не бачила моря,
Польова трудівнице моя?

А хоча... На поліськім привіллі,
Де ростила жита і льони,
І до тебе горнулися хвилі,
І теплом наділяли вони.

Хай на холоді руки грабіли,
Як солому везла од стогів,
Та іскріло-бснтежило біле —
Аж до обрію — море снігів.

А коли по-весняному дніло
Й виринала з-під снігу рілля —
На околиці морем чорніла
У ранкових серпанках земля.

А як листячко ніжили клени,
Первоцвітами пахло з лугів —
Шумом тішило море зелене,
У якого нема берегів.

Співом жайворів небо дзвеніло,
Зацвітали хвилясті льони —
Й тепле море, як небо, синіло,
Усміхалось тобі з далини.

А як падали зорі в отави
І тужавіли соки в зерні —
Море спілих житів золотаве
Гомоніло про дні жнив'яні.

На довічний спочин, моя нене,
Ми тебе проводжали, сумні —
Одпливла ти в сосновім човні
На березовий острів од мене...

Серцем знов тебе, рідна, покликав
І краплиною сонця ділюсь,
Бо на землю й на море велике
Я твоїми очима дивлюсь.

КРИМСЬКА НІЧ

Перед домами стовіконними
Виіскрює морський кришталь —
Хлюпочуть хвилі під балконами,
Що, мовби шлюпки, линуть в даль.

Над парками, на зелень щедрими,
Злітають витьохки дзвінки,
І шишки мерехтять над кедрами,
Як притуманені зірки.

Такі сюїти чи симфонії
Сторчать цикади-цвіркуни,
Немов у Кримській філармонії
Пройшли всі конкурси вони.

Хлюпочеться (до моря ж близько їй)
В хвилястім плесі ніч ясна,

І, мов сережкою, поблискує
Сліпучим місяцем вона.

В порту «Россия» з «Україною»
Зійшлися — борт біля борта,
Живою міниться картиною
В багаті берега вода.

З-над хвиль до зіроньки ранкової
Підморгує, зове маяк,
Та, видно, мови загадкової
Ще не збагне вона ніяк.

* * *

Приходив, море, в гості я до тебе,
Коли ти спало в штилі, ніжно-тепле,
Приходив одпочить, поміркувати,—
Ти починало хлюпать, шумувати,
Ти пустувало, як пустують діти...
Й сплигло моє
двадцятиденне літо.

Не знаю, чи багато це, чи мало,—
Спасибі, що й мене з людьми приймало,
Спасибі, що дало своєї солі,
А хліба дасть земля —
й мені доволі.

Приходив я до тебе, море, в гості,
Коли сягало сонце високості.
І ти не раз до мене прийдеш, море,—
В мою оселю й в поле
неозоре!

У ВАС ЄДИНА ДОНЯ...

Сузір'я вишень родить зріла віть,
Пашить в гурті й потомство полуниць.
Ловить губами чи руками рвіть
Для одинців своїх чи одиниць.

Колись було, немов звання, в слов'ян,
Його несли батьки до наших днів:
Казали на господаря — т р о я н,
Коли він мав трьох дочок чи синів.

У вас — єдина доня, в них — синок.
То предки мали запічок дітей.
Тепер — не те... Хоч досі у жінок
По два джерельця в ніжності грудей.

Тісні хати? Чи охолов черинь?
Чи клопіт — мати дочок та синків?
Щось меншає не тільки героїнь,
А й матерів статечних та батьків.

Ні голоду ж, ні пошестей нема.
Квадратних метрів площі вистача.
А сам синок чи донечка сама —
То скривджене батьками дитинча...

Хто з вас дитину, родичі, пита,
Хоч їй — усі білки й усі жири,
Чи не росте вона, мов сирота,
Позбавлена чи брата, чи сестри?..

Все для людини — клініка й соцстрах,
Бюро всіляких послуг і порад,
А хто замовить, щоб прийшла сестра
Чи дівчину пораяв рідний брат?

Нічого, доки ви — ще молоді.
А згодом, коли раптом — на той світ...
Хто донечку розрадить у біді?
З ким син розділить горе чи обід?

Ніхто не скаже — так чи так живіть:
Ви не бездітні. Маєте дитя.
Але ж не крона — та єдина віть...
Як їх плекать, р о д и н н і почуття?

О необачні земляки мої,
Матусі одинців та одиниць,
Невже наш — то вік міні-спідниць,
Вік міні-щастя й турбот в міні-сім'ї?!

ЛЮБОВІ НАЗУСТРІЧ

1

В усього б світу випросив щедрот,
Спиняв би на шляху сніги і води,
Благословляв би кожний поворот
Тії машини чи тії підводи,
Коли везуть у будень чи в неділю
Щасливу блідолицю породіллю.

У кожну ямку падав би грудьми,
Щоб десь її дорога не хитнула,
Як чоловік би, ждав під ворітьми,
Щоб знати, чи дитя вже пригорнула.
Хай чвари втихомирює земля,
Коли годує мати немовля!

Хотів би я, щоб не везли ніде
В дім породільний, мов на кару-муку,
Окривджене дівча, як мрець бліде,
Що не любов пізнало, а розлуку —
Ту матір, котрій первістка повік
Нести не допоможе чоловік.

2

Ох, дівчата, дівчата,
Стисли серце лещата —
І мовчати не можна,
Бо все знає не кожна.

Не мені б вас навчати,
Як любов зустрічати,
Та про це з молодими
Серце мову вестиме.

Научала б вас ненька,
Та все доня маленька,
Ще наївно-цнотлива.
Звісно, буде щаслива...

Щастя звідала мати —
Любо в серці тримати:
Хай згадається-сниться
Дорога таємниця.

І серйозного тата
Ніяк вам розпитати:
Глянеш батькові в вічі —
В них своє, чоловіче...

Пояснили б у школі
Вчителі кругочолі...

— Що-о?! Уже про кохання?
Ось — домашнє завдання!

Доки ви — учениці,
Не злюбіть «одиниці»...

А як стрінете, любі,
Часом лектора в клубі,
Мабуть, буде складати
Вам докупи цитати.

Та підкажуть цитати,
Як коханого ждати,
Як любов пізнавати,
Може, вже пізнавато?

3

Ой дівчата, дівчата.
З чого ж мову почати?
Й долі в щастя-любові
Нетипові й типові.

Вже у сьомому класі
Толя кращий од Васі,
А закінчувавсь восьмий —
І моргалося: ось ми!..

Перейшли у дев'ятий —
З тим кортить постояти,
Вже ровеснику в очі
Поглядати охочі.

А на літо десяте
Котрийсь поряд присяде,
Простягатиме руки —
Скоро ж «муки розлуки»...

Як вертаєтесь в парі
По лункім тротуарі
Чи йдете із друзками
Луговими стежками,
Може, тільки здається,
Що вже серденько б'ється?

Легко Вови чи Колі
Вас водили у колі,
А нестимуть їх ноги
З вами в дальші дороги?!
Чи попутне зітхання —
Вже прикмета кохання?

Часом у кавалера
В танцях — гарна манера,
А в житті той напарник —
Скупердяй чи хабарник.
Та буває, що й хама
Ніжно пахнуть духами!

Ви ж іще не зріднились —
Ще «взаємно й не снились»,
А брели манівцями
Після танцю в нестямі.
Може, легко ходилось —
В голові й закутилось...

Хто ж у безвість туману
Вас веде, мов кохану?

Знаю, ваблять вас ночі,
Та в безодні ночей
Очі дивляться в очі,
А не бачать очей.

При нічному мигтінні
Повно дивних видінь...
Навіть люди, як тіні,
Кожна довшає тінь.

А вам, юним, не спиться?
Вірю. Мрійте, ходіть,
Тільки не оступіться,
Тільки ж ви не впадіть —
Може серце розбиться...

Чи не був тимчасовим
Той, що вис на плечі?..
Кажуть, все видно совам
Та котам уночі.

Бджіл не виманиш з вулля,
Жертви коршак не б'є,
І на щастя зозуля
У пільмі не кує...

Хоч все небо в зірницях,
Не схмурнів молодик,
Чи відбивсь хоч в зіницях
«Ухажор»-провідник?

Чи він, плямкнувши лунко,
В рямцях трепетних вій

Надквапливим цілунком
Стер портретичок свій?

Ви б хоч рік голубами
Побули щодоби:
Серцем, а не губами
Туркотять голуби —
Не тріпочуть крильми:
«Приголуб, обніми!..»

7

То не її в палату привели?
Ні, кажуть,— меншу Женину сестричку.
Йй навіть закінчити восьмирічку
Оті підступні руки не дали.

«Ой лишенько!.. Сама ж іще дитя»,—
Збентежені шептались породіллі.
А в схудлому напівдівочім тілі
Ще смерті не подужало життя.

Медсестри, на терпіння не скупі
(Усяких їм доводилось приймати),
Боялися, щоб ця майбутня мати
Чогось не заподіяла собі.

Вона ж — ні пари з уст... Хоч би слівце.
Ні шелоту не чує, ні привіту,
І щоб не бачить ні людей, ні світу,
Хустинку натягає на лице.

Нащо ж його описувать мені?
Щоб між людьми її ви пізнавали?
Щоб гудили чи, може, співчували
Йй у нещасті — не в самотині?

Та хоч кого ця юнка приведе —
Чи донечку манюню, чи синочка,—
Сама ітима, мати-одиночка,
Сама нестима — грішне і святе.

Полюбить чи зненавидить дитя?
Віддасть все материнське до краплинок
Чи, може, здасть дитя в приют-будинок,
А з ним — дівочтво, щастя і життя?

...І знову під хустиною рида.
Дитя, мов гордість, їй би теж тримати.
Як прийме і зростить Вітчизна-мати,
То кривна мати буде сирота...

Як їй на няню глянути стару?
Як жити потім в маминій оселі?..
Із непорочно-чистої постелі
Сяйнули очі... «Може, не помру?
Своє ж дитятко носить і в пустелі
За пазухою навіть кенгуру...»

Прикусять язика пліткарки злі.
А немовля? Відчує батьків подих?
Ніхто не скаже, що вчинила подвиг,
Хоч приймуть її в рідному селі.

8

Ох, дівчата, дівчата!
Стисли серце лещата,
І пора вас навчати,
Як любов зустрічати.

А з чого починати?
Пам негоже минати

Неминучої теми,
Бо й існуєм на те ми.

...Вам би — пушкінську пісню,
Як недужому — кисню,
Бо зітхання та охи
Схожі в різні епохи.

Є в Шевченка Тараса
Ніжність — думи окраса,
Невгамовані болі
Про Катрусі й Тополі,

І в «Маленькій Мар'яні» —
Не рулади баянні.
Та його ви читали,
Як скзамен складали...
Вам джерела пісенні
Вилив з серця Єсенін,
Та в есенінськiм дусі
Виростали матусі...

А в Малишка Андрія?!
Пісня світла, як мрія.
«Це яка ж? А-а, про теє,
Про війну й Прометея?
Знаєм, вчили в програмі,
Як були школярами.
Та вона ж не про вроду —
Про любов до народу...»

Є ж, без модного хутра,
Муза Рильського мудра,
Вам ті думи б відкрили
Осяйні небосхили.
Та не читана й досі
«Голосіївська осінь».

Чом?! Признатися мушу:
В переводі на душу
Десять тисяч десята
Прагне мудрість ту взяти.

9

Хай вас кличе, дівчата,
Юність «зорі вивчати»,
Бо сьогодні і зорі
Ближчі вам, ніж учора.

Та, як чорні примари,
Їх закутують хмари —
Хто вгада хоч приблизно,
Де, яка тобі блисне?
Тільки з неба не вдасться
Зняти зіроньку щастя...
Може, Ксені й Онисі,
Ваші зорі — у книзі?

В тій, що десь занедбали,
Пилюгою припали,
А за ними ж не треба
Пориватись до неба.

В них і квіти, і люди,
Що було і що буде,
І в яскравому слові —
Мудрість праці й любові.

10

Любові не загарбують руками,
Як десь квапливі парубки-лоби.
Вона — не гарна вишня з ягідками:
Посмакував — та й камінця з губи...

Упізнають її не в морок ночі,
Немов партнерку у шістнадцять літ,—
Вона удень, як сонце, сліпить очі
Й схиляє цілувати милий слід.

У неї — пісні незрівняний голос,
Вона — в цвітінні чистім, як весна,
Про неї в полі шепче кожний колос
І скрипки ніжноспівної струна.
Вона сія веселкою-косою,
І вабить, і не можна підійти,
Вона такою сповнює красою,
Що входять в серце чарівні світи.

Вона велить співати і тужити,
Хоч глянути зблизька — й то благодать...
Коли без неї ні вмирать, ні жити —
Єдиний вихід: їй себе віддять.

Як піднесе аж на таку вершину,
Якої ще не бачили й орли,—
Ото кохання! Друга чи дружину
Зустріли ви. І ви Людьми були.

З КЛЕКОТУ ЛІТ

ЗАДОВІЛЬНО!

...Повстання. Страйки. Всюди б'є з підпілля,
З-під товщі гніту сила джерела.

«Як з'їзд оцінить Партії діла?»

І Ленін пропонує: «Задовільно:

Це лиш початок здійснення програми —
Ще гори діл великих перед нами».

...Крізь битви революцій неухильно

Ти гноблених до правди привела!

«Як оцінити Партії діла?»

І комуністи кажуть: «Задовільно:

Ми капітал зуміли повалити,
А треба все життя перетворити».

По сходах п'ятирічок семимильно

Країна Рад в соціалізм ввійшла!

«Як оцінити Партії діла?»

Партійці пропонують: «Задовільно.

В більшовиків нових завдань багато,
Капіталізм нам треба перегнати».

...Війна... Фашизм розбито!..

Знову вільно

Вітчизна будівничих зажила.

«Як оцінити Партії діла?»

І всюди — та ж оцінка: «Задовільно».

Од звітних зборів до партійних з'їздів —
Скрізь ленінський критерій в комуністів.

Гагарін сповістив короткохвильно:
Вітчизна мрії людства досягла!
Народ радіє: «Партії — хвала!»
А Партія на з'їзді: «Задовільно!
Високий злет. Нам є чим звітувати.
А треба вищих, вищих мет сягати!»

Знов буде з'їзд в Кремлівському палаці
І делегати обговорять звіт.
Програма дій — наступна велич праці
Окрилить нас і подивує світ.
Оцінка ж «Задовільно» — не остання:
В ній — перспективи нашого зростання!

НЕМОВ ЛАСКАВИЙ ГОЛОС НЕНИН

Там, де життя постом великим
Брело, озуте в личаки,
Між голодом і горем-лихом
Здавна жили поліщуки.

Орали землю й воювали,
Вставали, як туман з низів,
І на березах розривали
Не в міру жадібних князів.

Благ не було — ні в царськiм жесті,
Ні в церкві біля царських врат...
Чекали Рівності пришестья,
Чекали Волі із-за ґрат.

Так довго щастя виглядали
З днів князя Мала, не малі,
Що їх зіниць ясні кристали

Зірницями сьйними стали
В щирці древлянської землі.

І ті, хто чубом вже під стелю,
Й малеча в льолях у лляних,
На матір — «н е н я», батька — «л е л ь о»
Казали у хатах курних.

Немов ласкавий голос ненин,
Що в душі вливсь, у душі вріс,
Для них лунало ймення Л е н і н:
У нім від л е л я і від н е н і
Навік два корені сплелись!

ХВИЛИНА МОВЧАННЯ

«Вы жертвою пали...» — подзвіння звучить
Над полум'ям Вічним, братове.
Росія мовчить. Україна мовчить.
Мовчать Білорусь і Молдова...

Од Волги й Неви до Дніпра і Сули,
Од Збруча до Вісли і Влтави
Примовкли сади, що на вирвах зросли,
Заводи мовчать і квартали.

О в братських могилах батьки і брати,
Вам чути цю траурну тишу?
Нам ваші дороги, окопи, фронти
Відкрились, немовби з узвишся.

Секунда — й в громах сорок перший... Сім'я
На фронт проводить солдата...
Секунда — й мій брат під Москвою в боях,

Секунда — і, вбитий, він пада...
Секунда — й Гастелло пала в літаку,
Секунда — й Матросов край дота...
Секунда — Мусу — в Моабітські ворота...
Секунда — й наш Дьомін із третьої роти

Схитнувся...

Мільйони скорботних секунд...
Мільйонів незмірна скорбота!

...Минула хвилина мовчання... І знов —
Весни щебетання-дзюрчання,
Стобарвне безсмертя говірок і мов!
Звучання — Життя величання!
Мине дві години — сто двадцять хвилин —
Й сто двадцять народностей-націй —
Союз непоборний Радянських Країн,
Звитяжець науки і праці —
Ракетно розщедрить над вежами й людом
Сузір'я гвоздик і волошок —
Салютом!

З ВЕЧІРНЬОЇ ШКОЛИ

Кожен вечір, вийшовши з друкарні,
Зустрічаю мблді гурти.
Гляну, придивлюсь — які ж бо гарні,
Й хочеться за ними, з ними йти.

Знаю їх: це ткаля-робітниця,
Той — механік, двоє — слюсарі...
Не дала війна їм вдень довчитися,
Й стали днями ясні вечори.

У цеху та в школі нерозлучні
(Будуть у гуртожитку вночі),
Із книжками під пахвою — учні! —
Весело жартують ідучи.

...Тим, з танцюльок, певно, невідомо,
Що для вас тепер замало дня:
На заводі, в рідній школі й дома,
У три зміни — труд і навчання.

Шарпає вітрець потерті поли...
Будете ще й драпи купувать!

Любі друзі, я — з такої ж школи —
По ночах навчаюсь віршувать.

Вам про зрілість вручать атестати,
Вас чекають бали випускні,
А мені — екзамени складати
Та писать контрольні день при дні.

Всяк буває — і з водою, й з квасом,
Б'юся, мучусь день у день одним:
Запитає вчитель... Що, як часом
Я затнуся і — не відповім?..
Вічне хвилювання перед класом,
Перед рідним класом трудовим.

ЗАВІТАЛИ ДРУЗІ

1. ПЕРЕД ДОРОГОЮ

Готові в путь «Победы» голубі
Стоять біля готелю «Україна».
Воркують на карнизі голуби...
Стрічаємо гостей — брати, родина!

Нас дорога в голубий Немирів,
Де колись Марко Вовчок жила.
Тут Горпин гнітила доля гірко,
Поки встала заграва світань...
Незабутня промениста зірко,
Що зійшла в красі оповідань!

Псевдонім, що знає вся Європа,—
Звідси, од цих вікон і воріт:
Це ж село Вовчок, її вподоба,
Тут живе її одвічний рід.

А дорога — далі. Давній Брацлав,
Де фортеця сивіє в імлі.
Місто ремісництва і козацтва —
Оборонців рідної землі.

Пропливла, мов дим гарматний, хмарка...
Напис — «Вічно разом!» — золотів.
То над шляхом — триумфальна арка
Дружбі двох народів, двох братів.
— А Тульчин коли?

— Вже скоро, скоро,
Кілометрів двадцять — двадцять п'ять.
Там навчав свої полки Суворов
І творив «Науку побеждать».
З Тульчина «Південне товариство»
Брало на приціл престол царя.
Їхав Пушкін з берегів Дністра —
Тут спинивсь і друзям-декабристам
Віщував: зійде ясна зоря!

Звідси неповторна, славнозвісна
(Запиши, мій друже, й це в блокнот)
Дивна Леонтовичева пісня
Линула, окрилена, в народ.

Вслухайтесь — хвилею-луною
Повниться зелена далина:
Тихше!.. «Із-за гори кам'яної
Голуби літають...» То вона,
Невмируща пісня чарівна!

А тим часом — і Тульчин привітний
У вінку — зеленім вишняку.
Площа. Прапори. Хліб-сіть, як рідним,
Ланкова несе на рушнику.

Будуть потім зустрічі й розмови,
В серце щирість і красу вбирай.
Вінниччино, вродо чорноброва,
Для гостей — в тобі увесь наш край.

ВІННИЧЧИНА

Вінниччино, кучерявий краю!
Про твоє минуле й дні нові
Над шляхами з вітром розмовляють
Вузлуваті липи вікові.

То вона, давка, як дим махорки,
Доля, що зазнали земляки,
Названа по селах: Переорки...
Скаржниці... Голодьки... Курники...
То вона гукала: «Виручаю!»,
Гнала шляхту через Буг вона
У загонах славного Нечая,
У полках Івана Богуна.
То вона, принишкла у засаді,
Блиснувши ножом з-під сіряка,
Дідичам ставала на заваді,

Як зачула клич Кармалюка.
То вона, серпи зметнувши й кайла
Так, що й цар на троні сполотнів,
Словом Коцюбинського Михайла
Понесла революційний гнів.

Вінниччино, крові й сліз чимало
Пролила ти у часи лихі;
Тож коли прийшли нові полки —
В партію Котовського приймала
І гострила щорсівцям клинки.

Ти, назавжди вирвана з-під гніту,
Із кар'єрів Гнівани взяла
Брили українського граніту
І до брил уральських додала —
Вмурувала в стіни Мавзолею,
Де вождю вклоняється весь світ.
Під ясною Леніна зорею
Йдеш ти по широких гонах літ.

Вінниччино рідна, голосиста!
Від Гульви і до Дністра-ріки
Чують ниви пісню тракториста,
Бачить сонце труби заводські.

Видаєш ти цукру ешелони,
Як Донбас — вугілля на-горá.
І не мірки збіжжячка, а тонни
Хлібороб привозить до двора.

Квітни ж і пишайсь будівниками,
Щедра земле, звільнена з пільми,
У труді прославлена руками,
У боях відстояна грудьми.

КАМІНЬ-ВОГОНЬ

Донеччино! Благословляють люди
Твої негорді пагорби й горби.
Здається, тут потомлені верблюди
Звалили скарб прадавньої доби.

Тоді на бурих схилах напівголих
Ні деревце, ні жито не росло.
І вірять гірники, що не геолог
В шарах віків розвідував тепло...

Спинившись на засніженім роздоллі,
Блідому сонцю скаржився втікач:
«Добравсь до волі: в злиднях дітки голі,
В землянці холод — хоч сідай та плач...»

Та добре серце і в землі сирої,
Для бідаря не шкода їй тепла.
Тихцем гора порадилась з горою
І кріпакові в скруті повіла:

«Я поможу тобі вогню надбати,
Зігріються й синів твоїх сини!..
Копни, сердего, ще на дві лопати
В своїй землянці ґрунт біля стіни».

І він копнув...

Це казка чи билиця?
У вдячності — на все свої права:
Донині з тих джерел огонь яриться —
Вітчизну зігріває й осява.

У ШАХТІ

Цей шар, немов хлібів стіна,
На метр заввишки... Трудно жати,
Але комбайнер жне, стіна
Тисячолітне жниво шахти.

Щодня й щоночі тут жнива,
Курна робота й урожайна,
Лиш інший вітер повіва,
Ніж у житах біля комбайна...

Із лави розсипи зерна
По риштаківі, самокатом
У вагонетки — аж луна —
Чорнющим бурхають каскадом.

Одна до одної — й пішла-а
Вервечка, грімкотливий потяг,
Одкатним штреком до ствола,
Де од землі до неба — протяг.

Поважно шеститонний скип,
Мов поршень: вгору — вниз — угору...
Виносить гори чорних скиб,
Що скам'яніли в давню пору.

А там — на фабрику простер
Грудкам, зернинам, теплим брилам
Рушій невпинний, транспортер,
Широку стрічку, ніби килим.

Добуте збіжжя донесе
На барабан, ситá і воду —
Збагатять, посортують все,
Одкинуть, мов послід, породу...

Й помчить під витьохки гудків
До Ворскли, до Оки й Боржави
Зерно донецьких гірників —
Насущний чорний хліб держави.

СТАРА ШАХТА

Немов криниця, глибочінь ствола.
На териконі вітер пил здуває...
Ця шахта мов на пенсію пішла —
Дрімає в тиші та відпочиває.
До неї не підходять поїзди,
Од вагонеток не бринять канати.
Вона раділа гірникам завжди,
Як добрим дітям щедроносна мати.
До крихітки — що мала, що могла —
Все віддала... Очистили глибини.
О, скільки поїздів вона вела,
Як енергійно рухала турбіни!..
Хоч не гукає гучнотрубний бас
До неї шахтарів на зміну-вахту,
Пишався її славою Донбас.
Чи не забув стару почесну шахту?
Людей і на Неві, і на Дніпрі
Вона, як мати-героїня, гріла.
Йй залишити б зірку на копрі,
Щоб день і ніч, не меркнучи, зоріла.

ШАХТАРСЬКИЙ ПОРЯДОК

То звідси приїжджають, то відтіть,
На шахту всякий люд шляхи торує.
А він, Донбас (хороший в нього стиль!),
В робочу форму всіх обмундирує.

Хоч «Волга» привезла тебе, хоч — ЗІЛ,
Хоч ти добравсь автобусом, хоч пішки —
Тут для усіх прибулих з міст чи сіл
В глибінь — єдина путь од кліті-вишки.

Як прагнеш ти проникнуть в шар крутий,
Не на поверхні шахти зупиниться —
З бригадами нарядну перейди...
«Ви — вглиб? — питає няня-трудівниця.—

То роздягайтесь...»

Шафу відчини

І скинь, як у чистилищі, в цій лазні
Усе, чим відрізняються чини,
Чим прикривають часом вади власні.

Тут в драпі не спускається ніхто,
Й для тебе все підібране, будь ласка:
Брезентова ось куртка, не пальто,
Ось — рукавиці, чоботи і каска.

Чи ти міністр, чи з профкерівників,
Начальник з тресту чи із комбінату —
Коли прибув сюди, до гірників,
То, як шахтар, усе повинен знати.

Вдягнувся? Хочеш — в дзеркало поглянь.
Впізнав себе? Вдоволений собою?
Не чути підлабузництв-вихвалянь? —
Торуй свій курс до вирубки-вибою!

Цупкий брезент відчувши на плечі,
«Козою» їдь чи похитайся в кліті,
Де мокро в штреку — ноги промочи,
Спирайся в лаві на коліна й лікті...

Хоч височить твій стіл, мов терикон,
Багатий трест і всюди ти в шанобі —
Ти — син землі? Побудь в її утробі;
Герой? — на грудях Зірка, не на лобі;
З робітників? — спустись до них у робі —
Такий в краю донецькому закон.

* * *

У тартарах, з ясою на чолі
Відвалює він чорні теплі брили,
Щоб людям потепліло на землі,
Щоб повняками лампочки іскрили.

І нам за нього душами болить:
Над головою в нього гори виснуть,
Тривожить він шари тисячоліть,
Тож сфери ер на нього з тріском тиснуть.

Хоч свариться з людиною гора,
Гірник — господар, а не колупало,
Він стояками землю підпира,
Щоб десь не обвалилося, не впало.

Коли ж раптово шар гірський впаде,
Підпори хряснуть по обвалі-струсі,
Шукатиме вся зміна: де він? де?
І понесуть його нагору друзі.

Вагони стануть, виповнені вщерть,
Обійме сум і селище, й Вітчизну.
Та йде шахтар у лаву, не на смерть —
Бере рушник і випрану білизну.

ПАМ'ЯТНИК

Гірникам, яких фашисти замордували
у Красному Лучі,
поставлено пам'ятник на височенному
териконі.

Я бачив пам'ятник Богдану
І Щорса верхи на коні.
Цього ж ледь поглядом дістану
На крутизні-височині.

Мабуть, нерівня монументу
В Єгипті жодна з пірамід.
Він не з граніту, не з цементу,
Не з шиферних масивних плит —

До нього постамент роками
Громадив і вершив отут
З порід, спресованих віками,
Шахтарських рук невтомний труд.

Ген аж під небом, на вершині,
Із ліхтарем біля грудей
Стоїть в шахтарській одежині
Під мирним небом Прометей.

Горить вогонь, не вигорає,
На плечах — зим суворий сніг...
Тут привалила люта згряя
Дві тисячі людей живих.

Спустився б, обдивився вибій,
Синів провідав би, свій рід,
Та на горі — могилі виблій
Він день і ніч у даль зорить:

Лиш перший дим війни помітить —
І грізно крикне за моря.
...Стоїть гірник і в далеч світить
Суворим сяївом ліхтаря.

ДОНЕЦЬКІ ПОТОКИ

I

Що тут весни тепло в запасі,
Прийдіть і вгледите самі:
Із надр землі по всім Донбасі
Біжать струмки серед зими.

У штресах, по бетонних фосах,
Вони течуть у водозбір.
Не пропусти їх по насосах —
Заллють і лави, й рудний двір...

Та вугільний басейн глибокий
Чим повен сам, тим наповня
Доріг притоки — на всі боки
Відціль пливе теплінь щодня.

II

Шибки у січні білі-білі,
Кружок намерз би у відрі,
Але, спасибі, ще вугілля
Вділили щедрі шахтарі.

Щоб грубка весело горіла,
А в димарі аж загуло,
Щоб полум'яно кожна брила
Всім говорила про тепло.

Ім в глибочінь рушать
не для розваг.
Усмішки їхні —
справді нагорода:
По них і впізнавай,
в яких словах
Твій
антрацит,
а де — пуста порода...
Коли даси, як душ людських знавець,
З глибин життя
наснагу гірникові,
Він скаже: родич —
автоолівець
Вибійному моему
молоткові!

ПРАПОР «МОЛОДОЇ ГВАРДІЇ»

У музейній вітрині —
Бойове знаменó.
Тридцять літ у горінні
Багряніє воно.

Хоч держак і з корою...
Чи було до кори?!
Прославляють герої
Бойові прапори!

Будуть юні вивчати,
Як у пломінь один
Краснодонські дівчата
Зшили сяйво хустин;

Як на грудях носили
Дороге знамено,
Як одваги і сили
Додавало воно.

Любам, Улям і Надям
В стужній темряві днів
Піонерським багаттям
Цей кумач пламенів.

Непокірлива, грізна
У тривозі й борні
Пламеніла Вітчизна
На малім знамені.

Хоч воно не злітало
Над рядами крилом —
З ним відважніші стали,
З ним ішли напролом.

...Вісім клинців-шматинок,
Вздовж і впоперек шов...
Був на смерть поєдинок.
І фашизм не пройшов!..

ШКОЛА ІМЕНІ ГОРЬКОГО

Тут золотіють — слово біля слова —
Її синів безсмертні імена:
Туркенича, Осьмухіна, Орлова
Навчала і підносила вона.

До неї — то з учнівським тертим ранцем,
То із пахким портфеликом новим

Спішили Земнухов з Арутюнянцем
І Валя Борц з Олегом Кошовим.

Тут не дадуть упасти ні пилині,
Тут їхніх кроків не холоне слід.
Два коридори — крила соколині,
От-от змахнуть, здається,— і в політ!

Не знав жандарм-людинонснависник,
Що всім, хто ніс в цю школу «Букваря»,
Щодня вдивлявся у вічі Буревісник
Із батьківським обличчям шахтаря.

Коли ж закрили «месершміти» сонце
І дим затьмарив обрій голубий,
З її дверей рушали краснодонці
Із «Піснею про Сокола» у бій.

Не доти у тяжкім бою, не танки,
Іх прикривали віддані серця.
В похмуру ніч з них кожен, ніби Данко,
Світив народу серцем — до кінця.

І нині їхні бронзові долоні
Знамено, що на подвиг їх вело,
Підносять, ніби сокола крило,
При вході в школу, в ріднім Краснодоні.

ЗВУКИ ГАРМОНІ

Переливи гармошки
Пропливли за стіною —
І поглибшали зморшки,
Мов дихнуло війною:

Знов сльоза, як росина,
Заіскрилась і впала...
Знов Шевцова Фросина
Щебетуху згадала.

...В хату впурхнула Люба,
Як синичка весною,
І торкнулися губи
До гармоньки губної.

...По два тижні від доні
Не приходило звістки.
Десь вона в Краснодарі —
Дурить німців, артистка.

...Все могла, все уміла,
«Грала» тонко і чисто,
Мов на блешню ловила —
Йдуть «під дудку» фашисти.
Від мелодій шалених
Ганс роззявляє рота —
Й знов комусь з полонених
Відчинялись ворота.

...Де ти, дочко?
Ні Люби,
Ні — на згадку — гармошки...
Гірко врізались в губи
Сивій матері зморшки.

ЯК ВИ ВАРИТЕ СТАЛЬ?

Видно через бульвари
Труб високих гряди.
Я до вас, сталевари,

Наша сила, і вміння,
Й чиста радість душі.
Треба добре старатися
Й мізкувати щодня...
Сталь — земля наша, й праця,
І вогонь, і знання».

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТИЙ БАСТІОН

I

Весна за весною минає,
А ліку не буде кінця...
Ніхто в Запоріжжі не знає
Того піхотинця-бійця.
Відкіль він? Прощався з сестрою
Чи з ненею, може, старою
В Карпатах, в Криму чи в тайзі?..
В шинелі одного покрою
В шерензі звитяжного строю
Однаковий був, як усі.

II

Коли на плотах та понтонах
Пливли авангарди полків,
В ряду бастіонів бетонних
Мав Дніпр сорок дев'ять биків:
Немов з патронташами пояс
Носив у диму і в пилу...
Ні, греблю, немов бронепоезд,
До фронту привів по тилу!

Отут, на твердині-бикові,
Позицію воїн посів.

Приціливсь, дав волю куркові —
Шкереберть у прірву підкови,
Хрести й «Gott mit uns» з поясів —
В яруги, під кручі дніпрові,
Арійців «найвищої крові»
З землею рівняв та косив...

Бійці уперед просувались,
Крізь лемент, і зойки, і галас —
Вже чулося: «Гітлер капут!»
Та дерлись живі «юбер аллес»
На греблю, геройський редут.
Осколками й кулями гризла,
Щербила бетон без кінця,
Потріпана Пруссія лізла
До каменя — «царського крісла»,
Та з греблі не збила бійця.

Краплини життя пурпурові
Вливались у хвилі дніпрові,
А воїн строчив та косив...
Навіки звеличивсь на крові,
Бо нею життя оросив.

III

Затихло над фронтом і тилом.
Вертался чайки до плес...
Де ж він?

Він душею, і тілом,
І сяйвом очей збагатілим,
І серцем невтомним, і ділом
З тобою, в тобі, Дніпрогес:
Довіку його не відділим!

Щоночі багряним знаменом
Жахтить металевий вогонь

Жахтить гаряча райдуга з ковша,
І плавка — ніби зоряні салюти!..
Тут старт — землі і космосу межа,
Де в робах, як в скафандрах, мужні люди.

Закутий у вогнетривку броню,
Підвладний день при дні трудівникові,
Кипить Везувій криці та вогню,
А сталевар крізь «очі волошкові»

Пильнує, примовляючи: — Дивись
У майбуття великого металу:
Ген струмені ракетно — ввись та ввись,
А там — кулясті зонди підкидало...

Мов під склепінням — всесвіт, а не піч,
Стріляв, кометивсь, нуртував, багрянів:
То, як сузір'я, — бризки навсібіч,
То вгору — вежі або стріли кранів...

Здається, й сам він з бронзи, сталевар,
Що впився в клекіт поглядом глибоким.
На діло щедрий, а не на слова,
Ріку литва огненну він злива,
Радий прокатним станам та опокам.

У сталі — його гордість трудова,
Держави міць і слава світова!
Нехай тому вилазить криця боком
Хто нашу марку сталі забува...

ВЕСЕЛКА ДНІПРОВА

I

Гронами рясніють ізолятори...
Синявою сяєш ти здавен,
Чули й візантійські імператори
Грім твоїх порогів, Борисфен!
З Волгою в супрязі, по-стахановськи
Ти трудивсь — крутив, світив і грів...
Вже і п'яте виповнилось, Канівське,
Із твоїх, Славутичу, морів.

Не гнівись, що не даємо спокою,
Ти ж трудар, не просто водолій,
Пропускай бетонкою глибокою
Кораблі новітніх Гамалій,
Верховодь турбінами і шлюзами,
Перстворюй ніч на білий день.
В шахтах під «Востоками» й «Союзами»
Твоїх домен полум'я гуде.

II

А за греблею

острів Хортиця.

Нуртувала вольниця тут.
Здрастуй, Хортице, предків гордосте —
В яблуневім вінку редут.

Спливай вдалину, незабута,
Відлунням живи громовим.
Тебе омиває Славута
Старим рукавом і новим.

Про тебе писали французи,
Шанобливо згадував Маркс...

Одні кораблі йдуть у шлюзи,
А інші — на Місяць і Марс!..

Вогні пламеніють зірками
На місці солом'яних віх.
Веселка зійшла над віками
На гордих порогах твоїх.

СОФІЇВКА

Ц и к л

У ДОЛИНИ ВЕЛЕТНІВ

Хто веде екскурсантів,
Біля урвища стане:
У долині Гігантів
Ще дрімають тумани.

Хто тут був — не забуде,
Хто погляне — радіє:
Що створили тут люди,
Кріпаки-чародії!

Онде (гріється, видно)
Сіра, з каменю, Жабка,
А ген — скирта гранітна,
Мономахова шапка...

Не її обшивали
Хутром, золотом-в'язю,
Не таку подавали
Можновладному князю,

Ні, оця ваговита,
Що, мов круча, звелася,

Ця — на велета шита,
Заважкенька для князя.

Йвани з Івчі й Вільшанки
Гору ту обтесали.
— По Іванові шапка! —
Правду люди казали.

Він-бо втілював зроду
Силу й велич народу.

КАСКАД «ТРИ СЛЬОЗИ»

Мов палю, гранітну колону,
Відтято мечем навкоси...
Під нею дзюрчить монотонно
Журливий каскад «Три сльози».

Граніт мовчазний. Таємниче
Шумить у камінні вода...
Про що тут колись будівничим
Повідать велів феодал?

Воліли Потоцькі втлумачить
Нашадкам скорботи свої:
«Розділено Польщу... Оплачуть
Три поділи — три ручаї.
Але ще настане жадана
Пора і для шляхти! Й тоді
На Схід
настовбурчений встане
Цей Лев, що лежить при воді».

І лева очима до сходу
Немарно поклали вони.

Сто років не крові народу
Він ждав, а світання весни.

Аж ось вдалині посвітліло,
Котилась громами луна.
У горах, ярах гуркотіло.
Затихло — й розквітла весна:

В Софію, Варшаву, у Прагу
Прийшла від сузір'їв Кремля.
І дружби задавнену спрагу
Тамує слов'янська земля.

І з мудрістю людською в зорі
Вдивляється лев вдалину:
На хвилях однакових зорі
З трьох русел — у річку одну.

НАД КАМЕНЕМ СМЕРТІ

Вітер в'ється бичем,
Над каскадами й гротами свище...
Тут селяни плечем
Брили круч підпирали щовище.
Крик не вирвався з грудей —
Мліли руки, до крові натерті,—
Сповз валун на людей,
Сірий камінь став Каменем смерті.

А як зблід молодик,
На ту яму зирнувши з-за тучі,
Той, хто смерті уник,
Із зубилом пробрався до кручі.
Плив туман, наче дим,
Затуляючи скелю й заріччя.

А над урвищем тим
Карбував будівничий обличчя.
Камінець з камінцем
Одлітав, як іскрина пекуча,—
І жорстоким лицем
Перед прірвою хмурилась круча.

Не побачить краси,
А безодні розпашчену віддаль,
Тільки жертв голоси
Буде чути німий управитель.
Ніби ідол, навис
Қат оплаканих в горі й молитвах:
Він для примхи гульвіс
Мордував чужаків-посполитих.

Він хотів би, хотів
Бодай оком сковзнуть над ставками,
Над шпилями садів,
Та дивитися мусить — на Камінь.
Град по щоках січе,
Чобітьми хтось на голову стане.
В тім'я сонце пече,
А рукою ж подать до Фонтана.

Десять. Двадцять. Сто літ...
Зими снігом засліплюють очі...
Він упав би на лід,
Об той Камінь розбився б охоче —
Та й плечем не рухне
І не бачить, як в небі світає.
Зле ж лице кам'яне
Чорним мохом густим обростає.

Щасливіші князів
Ходять в парку холопські онуки,

Й від отих голосів
Ще страшніші чужинцеві муки.
Рот судомно звело,
Поки світ — не позбутись полону!..
А над ним, як на зло,
Грать на лірі кортить Аполлону... *

ГРОМОВИЙ ГРОТ

Скрізь
в парку раділа
Грекиня красі.
Побачить кортіло
Дарунки усі.
Від грота до грота
Терасами див
Сторговану вроду
Володар водив.

І мовила графу
Софія: «Ходім
В грот Сумніву й Страху...
Чи страшно у нім?»

«О, в графському роді
Лякливих нема.
То проше...»
У гроті
Лиш тиша й пітьма.

«Моя королево,
Тепер поведу

* Статуя Аполлона над каменем, на якому
наче вирізьблено риси жорстокого обличчя
наглядача-управителя.

В найбільший — грот Лева,
Найліпший в саду».

Приходять, веселі,
Й здригнувся магнат:
У гроті, у скелі —
Громів пережат.
Не лева ревіння,
Що звіра терза,—
Гримоче каміння,
Мов буря-гроза.
Граф з остраху руки
До вух приклада,
А в гроті — мов грюка
В порогах вода.
І крикнув він: «Годі
Гурчати!.. Замри!
Гей, хлопці,— у гроті
Приборкайте грім!»
Та в грізнім ревінні
Пропади слова...
А сила в камінні
Гримить грозова.

...Громи як притишив,
Приборкав кріпак —
Побляк, посмутнішав
Софіївський парк:
Гриміть перестанє —
Краса завмирає,
Жовтіють каштани,
Мовчать водограї...

Брав гору над громом,
У гроті не глух
Трудар невідомий,

Бунтар-карноух.
Лиш він знав прикмету:
«Отут гайдамак
Скликав до намету
Максим Залізник.

То хай же і в гроті
Страхає панів
Той гнів, що в народі
І в Гонті гримів!..»
Так голос народу,
Як в думу — кобзар,
В гранітну породу
Вдихнув каменяря.

...Минають століття,
А в струменях вод,
В піснях і в граніті
Говорить народ.

ВОДОГРАЙ «ЗМІЯ»

Її купив Потоцький в генерала,
Як генерал собі в когось купив...
Вона вельмож красою покоряла,
Шлюбуючись без ксьондзів і попів.

Щось незвичайне, гордо-демонічне
Було в палких очах, в розльоті брів.
І той уже ставав рабом навічно,
Хто на шляху своїм її зустрів.

Не вабив доньку рідний край, Афіни,—
Що та вітчизна, де утіх нема?!

Жаркого травня їй, на іменини,
Так заманулось, щоб була... зима!
І граф звелів подать санки до ганку —
Хай сіль, як сніг, розтрусять кріпаки...

Немов царицю, звабливу коханку
Промчали в парк гривасті рисаки.

Які озера, скелі мальовничі,
Яких дерев навезли звідусіль!
Що ж, їй вгодили слуги-будівничі:
Цей сад — достойний дар її красі.

Вона щаслива, невимовно рада,
Що й чарівна, й вельможна, й молода,
Що їй до ніг із круч високих пада
Мереживами пінними вода.

Для неї все тут — і Кохання острів,
І Стікс, що витіка в загробний світ.
Бо це ж її принадний зір, мов постріл,
У серце ранить і на схилі літ.

Сама Венера * виглянула з грота
І руку простягла, зі сну бліда...
Та що богині мармурова врода?!
Вона — жива Венера молода.

...Весь день над ставом дзенькали бокали,
Хвалили гості графський смак і сад.
Краса ж графині вабила й лякала,
Як вирівінь, що не верта назад...

* Статуя в Софіївському парку: Венера біля шлюзу ніби пробує рукою струмені води.

Надіявсь Фелікс — вже навек дружину
Дарунком цим приверне!.. Та дарма:
У тіні віт... коханця, його сина,
Софія у нестямі обійма.

І той, п'ючи жагу її неситу,
Вже божиться: «Введу тебе в свій парк!»
І починає скелі син возити,
І знову надривається кріпак.

Але причах вогонь краси-повії.
Йй млосно... душно жить графінні — й край.
Світ остогид, не радує Софії,
А вабить диво-сила, водограй.

І захотілось німфою їй стати
Над озером, у клетоті води,
Щоб царедворці, шляхтичі-магнати
Лиш оддалік дивилися туди...

І ось вночі, спустившись по алеї,
На березі красуня роздяглась
Та й попливла до каменя... й звилась
Блискучою краплистою змією.

...Метає струміль бризки вище кручі
І — вниз із плеском-шумовинням нить...
Так сотні літ сичить змія гримуча
Йй не може панські примхи вдовольнить.

НАРОДНЕ ГУЛЯННЯ

— Не довго, Софійко, барися.

— Ні, мамо...—

Весна, солов'ї.

При вході до парку Орися
І Таня заждались її.

Дівочому щастю відкритий
Весняний, дзвінкий дивосвіт.
І стеле їм сад знаменитий
Під ноги каштановий цвіт.

До Нижнього ставу алея
Знайома, як стежка своя.
Над плесом, над листям лілеї
Звилась велетенська Змія.

Видушує з каменю бризки,
З щипінням метає в блакить:
Ось струмінь під сонцем, вже близько —
Та сонця змії не залить.

У кожній альтаночці — свято,
Казково — куди не поглянь,
Та де б не гуляли, дівчата
Приходять на Площу Зібрань.

Тут, наче з-під неба, над садом,
Як біла алея гірська,
Спадає стодзвонним каскадом
В долину Гігантів
ріка.

Привіз і колгоспний маестро
Сюди свій оркестр духовий.
Під звуки такого оркестру
Усидить хіба неживий...

Розплескують сріберні труби
І звуки, і сяйва каскад.

До ранку, довіку тут був би,
Залюблений в дивний цей сад,

Де музика й в липах, і в кленах,
Де в лунах під сплески води
Злились полонези Шопена
Із вальсами Майбороди.

* * *

Хвала вам, майстри-горокопи,
За ваші святі мозолі.
І ви як творці, не холопи,
Не раз дивували Європу!
Не зв'яне ваш сад, землероби,
Як пісня не вмере на землі!

ОД РОДУ ДО РОДУ

УПЕРШЕ В МОСКВІ

I

Морозний січень. Голуба неділя.
Я — на десятім поверсі в Москві.
Здається, в ній цвітуть сади Поділля
Й мого Полісся сосни вікові.

Сніжок ласкавий — на дахи шпильчасті,
На Красну площу, на зубці стіни...
В краю моему, як узори щастя,
В серцях — вони, на рушниках — вони.

Кремлівські вежі і доми висотні
До неба підіймають пломінь зір,
Немов ялини в зоряній безодні,
Що ваблять людство і чарують зір.

Замрієшся... Фантастика чи ява?
Труда й науки небувалий злет.
З-за цих вогнів билинна Русь білява
Ракети шле у гості до планет.

Ловили чуйні вусики антенні
Сигнали їхні із надвисоти.
А на орбітах в метрополітені —
Супутники глибинні, поїзди.

Невже в тривожних шторах днів суворих
Чорніли вікна... Пайкували хліб?..
Якби тепер на неї глянув ворог —
Од заздрощів та од яси б осліп.

Москва! Вітчизни серце! Звідусюди
Ми приїжджаєм — і зігрієш ти.
Чи вельми знані, чи звичайні люди —
На всіх стачає в тебе теплоти.

Спасибі, рідна. Хай щаслива вдасться
Робота, котру радість окриля.
Я ніби на десятім небі щастя —
В «Москві» — на рівні теплих зір Кремля.

Осяяна, вогненно-символічна,
Вся в серпантині новорічних віх.
...Дивлюсь на велич, на красу столичну,
Щоб світлом збагатитися навік.

II

Далеко-далеко поліські лани,
А пісня льонарок столицю чарує:
Співає й співає село Кирдани,
Де Ольга Добахова хором керує...

Хіба не зрадіють в полях ланкові,
Хіба не забудуться хуга і втома?
Живуть і мелодії наші в Москві,
Країною линуць!.. А може, я — вдома?

О, як не вклонитись тобі до землі,
Привітна столице, турботлива нене,
За те, що звеличиш і ланку в селі,
І слово, що зріє під серцем у мене;

Що хор Український Державний луна
В мільйонноголосім братерському хорі;
Що кличеш на раду митця й чабана
В Кремлівський палац під омріяні зорі.

Я ткати не вмію таких килимів,
Як мати-майстриня за кроснами ткала,
Та словом сердечним сказав, як зумів,
Спасибі тобі, що й до мене ласкала!..

ТОБІ, СЛАВУТИЧУ

Не кожній птиці досягти
До середини твого плеса?..
Летять чайки, шуршать колеса,
Двигтять двоярусні мости.

Ти коло Лаври — золотий,
Загравний — поблизу мартенів.
Правічний, в праці повсякденній
До всього сил доклав і ти!

Хто дім без тебе заклада?
Там новосілля, Дніпре сивий,
Куди сягне в нові масиви
Притоками твоя вода!

В залізі і в бетоні ти,
І в квітах ти, і в п'єдесталі.
Потоки ласки, хліба й сталі —
З твоєї щедрої води.

Тож рік за роком виміря,
Що ти життю несеш, невпинний,
В теплиці часу і в турбіні,
В канали сині і в моря.

Клекочуть, ринуть вдалині
Під вітром штормистим чи бризом

Буруни хвиль і повнять рисом
Степи таврійські поливні.

Ми — в Києві й Кременчуці,
В Дніпропетровську й Запоріжжі —
До тебе в спеку: вмий скоріше,
Дай місце хоч на камінці!..

Дай затінку в кущах лози
Й осоння в приску золотому,
Наснаж всіх нас, а нашу втому
У Чорне море однеси.

Тож в кожній пригорщі піску,
Коли на ґрунт грудьми приляжем,—
Серцям вистукувати нашим
Тобі хвалу й любов людську.

Ти славній давнині рідня
Й сучасник слави міст-героїв.
Народ-мудрець тобі прикроїв
Ім'я С л а в у т а, мов звання.

Хоч скільки віршів чи пісень
Вкладем у ямби чи верлібри —
Хто відає, коли ми, Дніпре,
Тобі віддячимо за все?!

СКИРТОПРАВ

Він бився з контрою за право
В поля господарем прийти
І на посаді скиртоправа
Літа вивершує в скирти.

Зраділа нива збронзовіла,
Бо жив для неї, нею снів.
...Зіперся на трійчата-вила
Поважний архітектор жнив.

Немов благословив годину,
Пригладив чуба в сивині
Й статечно мовив бригадиру:
«Почнем ген з отії стерні...»

Немов на раді на технічній
Проекта людям роз'яснив:
«Тут ожеред зведем пшеничний,
Окрасу наших нив і жнив...»

Як рада згодна, ухвалила —
Давай соломую на-гора!..
В його руках граблі та вила —
Мов інструменти різьб'яра.

Чи хвища тут колись засвище,
Чи буря заскавчить, як пес,—
Не скривлять скирти!.. Вище й вище
З ним люди — вгору, до небес.

Йому над стернями не вперше
Ламати норови вітрів.
Як скирту — він, так з матерів
Не кожна й донечку причеше!..

Мовляв, подмете, не подмете,
А не вскубнете, далєбі!
Він — майстер зводить монументи
Майстрам сівби та молотьби.

Чи конюшина кучерява,
Чи гречка, чи пшениць бурштин —

Монументально в скиртоправа
Стають палацами скирти.

І поки з волоком кодолу
Підлеглий трактор натяга,
До неба ближчий, ніж до долу,
В пилу й остюччі дідуган.

Там не одному чоловіку
Ввижається: то не скирти...
Жаль, що нема дверей та вікон
В отих палацах золотих!

ДВІЧІ ГЕРОЙ

І

Засмаглий на вітрах та гонах степу,
В чоботях і в фуфайці чоловік
Селом не раз проходить мимо себе...
Що дума він? Чи вже до того звик?

Причинить по-хазяйськи хатні двері
І — до бригади знов чи на актив.
А бронзовий... стоїть у тихім сквері.
Хто ж стільки сів, стільки молотив?

Обох не раз дощами й градом бито,
В обох — Зірки і шана між людьми.
...А він не бронзи прагнув, а бабіту
Шукав для двигунів, де тільки міг.

Все брав на себе, не спихав на когось:
То добрив добивавсь, то дизелів,
В душі за кожен паросток болів,
І вдячно йому кланявсь кожний колос
В степу на променистому стеблі.

IV

Земля й метал... Ще і тепер деталі
Несе він з «Сільгосптехніки» й везе.
З майстерні вийшов — і на п'єдесталі
Став і його соратник — ХТЗ.

Колісний, із трубою вихлопною
І з ручкою, мов давній патефон,
Що пісню праці розбудив весною
На цілий світ — не на один район.

V

Чи поле від скупих снігів одтало,
Чи суховій ген-ген закушпелів —
Стоїть у сквері бронзовий Гіталов,
Мов колос на гранітному стеблі,—
Дві Зірки, як безсмертники полів...

А він, що над ріллею пропилив,
Проходить у бригаду мимо себе,
Від осені прямує до весни
Із думою про хліб і щедрий серпень,
Бо хлібу ще не складсно ціни.

А з ним, живим,— сьогодні, як і вчора.
Бригада дружна гори нагорта,
І відлива пшениця золота,
«Миронівська» чи степова «аврора»,
Його живі і бронзові літа.

БУЛЬВАР ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Життя великих — як зорі політ
Довічний над просторами земними.
Та слід у слід — лиш через сотні літ
Йдуть монументи з лаврами за ними.

Граніт рожевий чи лабрадорит
Ще десь іскривсь в руках каменотесів,
А будівничі почали творити
Свій пам'ятник безсмертній поетесі.

Коли досвітні зайнялись вогні
В таких домах, як стрімчаки в Сурамі,
У Києві про неї навесні
Тополі зашуміли прапорами.

Таких у світі, може, тільки два
Шляхи у вічність — Лесі і Тараса.
Дзвенить бульвар, як пісня лісова,—
Столиці звисочілої окраса!

Немов усі оспівані краї
Несуть весняний розгомін Ларисі.
В рядах тополь, в живім вінку раїн
Живе краса смerek та кипарисів.

Гранітний монумент свої права
Бере не в будні — круглі ювілеї,
А цей весна щороку відкрива,
Коли скресають ріки та алеї.

І листя вимовля її слова,
І сонце — в кожній радісній росинці.
Дзвенить бульвар, як пісня лісова,
Як наша пісня Лесі Українці.

МОРЕ

Чую чи то здалося? —
Рідно запах полин...
Мовби перелилося
Небо в іскристий плин.

Хвилями б'є об гори
Вічної сили рух...
Як не збагнуть, що море —
Наші Дніпро і Буг;

Що по своїй дорозі
В цю широчінь текли
Хвильність Дністра і Росі,
Мрійність Десни й Сули.

Сонцю поміг би випить
Вітер оцю глибінь,
Щоб не Дунай, не Прип'ять,
Ворскла, Горинь, Ірпінь...

Частку-снагу в цей клекіт
З ріками усіма
Вносять і самотеки,
В котрих і назв нема.

Так — без кінця і краю —
Давні й нові діла
Рідний народ вбирає
В безмір свого русла.

Ряскою-Сниводою
Жодний не стань в путі:
Нашою повнотою
Повний народ в житті!

ТАРАСОВА МАТИ

Там матір добрую мою,
Ще молодую — у могилу
Нужда та праця положила...

Т. Г. Шевченко

На сірі плити листячко зелене
Плете живі барвінкові вінки.
Земний уклін вам, Кобзарева нене,
Записана довіку в кріпаки.

Неволя пильнувала вас, як варта:
Із церкви — в хату, з хати — під хрести...
За володіння пана Енгельгардта
Могли піти галасвіта хорти.

Я вперше вас крізь час і віддаль бачу,
Бліду од горя матір молоду.
Покличу серцем щирим, розкріпачу
І в світ стежками сина поведу!

Не бійтеся — ні гніву ланового,
Ні канчука, ні крику панича.
Ви чули? Слово сина — вашу мову —
За межами цього села нового
На сотнях мов безмежний світ вивча!

Не змалював нам вашого портрета
Сердешний син?.. Не вірю! Мабуть, встиг,
Та не зуміли люди зберегти...
Ген Шлях Чумацький... Зоряна карета,
Чи Віз Великий, світить з висоти.

Полинемо — в Москву, або в Полтаву,
Або й за Орськ — в його стражденні дні...
Та ви схрестили руки біля ставу
На горьовій горі в німій труні.

Тополя шепче, мов оповідає
Вдова в поблеклій хустці край воріт:
«Не сорок днів — весь вік душа витає
Там, де лишила матінка сиріт...»

Що ж, ненечко Тараса та Ярини,
Вмивайтесь тут рососою, не плачем,
Де в хмарах мріють зорі, мов жарини,
І місяць, що ввижавсь вам рогачем...

Більш, як в святих — церков золотоглавих,
Тепер святинь в поета-бунтаря,
І скрізь, де віха синові слави,—
Там ви навіки, мати Кобзаря.

МІЙ БЕЗМЕЖНИЙ СТЕПЕ

Мов зернину, знову
Сію щире слово —
Пригорни і людям колоска вроди!..
Свято вірю в тебе,
Мій одвічний степе,
Взимку сивий-сивий, влітку молодий.

В небо сплине іній —
Жито випромінюй,
Наливай колосся, золотій в жнива.
Радісно про тебе,
Чародію-степе,
Доля сівачева жайвором співа.

Виповнив комори —
Й знов — як Чорне море,
Де зерно в безсмертя човником пливе.

Жаль, що біля тебе,
Життєдайний степе,
Не орач, а ворон три віки живе...

Одлетять у вирій
Перепілки щирі —
Прилетять на руна лебеді-сніги.
Щедре серце в тебе,
Мій безмежний степе,
Сповнений навіки сили і снаги!

МАКСИМОВІ РИЛЬСЬКОМУ

Із циклу

Ніякий вік йому повік не склепить.
Хоч би які вітри в гіллі свистали,
А він в блакиті — наче білий лебідь
Над плесом Голосіївського ставу.

* * *

Добрідень вам, прив'ялі чорнобривці.
А ваш господар вернеться коли?
Мабуть, зайшли рибалки та мисливці
І знов у ліс чи в плавні повезли.

На Тетереві, чи побіля Вісли,
Чи десь над крутосхилами Сирця?
Він — з тих мисливців,
хто життя осмислив,
Хто влучним словом цілив у серця.

Ось вернеться здаля, всміхнеться людям,
Промінням зморщок виснує чоло...

Зітхає хтось перед його погруддям?
То лиш подобу снігом намело.

Він — там, де сарна в гушині пасеться,
Де носить зорі над рогами лось.
Його чоло й погруддя — тут... А серця
Вмістити в білій брилі не вдалось.

* * *

Привів «на вогневу» у дні Декади
Бригаду нашу гранослов Максим.
І треба, й страшнуvато виступати:
Як рядовим ставати поруч з ним?..

В рядах Червонопрапорної зали
Центрального будинку Збройних Сил —
Сержанти, офіцери, генерали...
— Приготуватись! — чує Швець Василь.

З-за «бруствера» трибуни — не з окопу —
Хто не волів завоювати серця?!
Берем приціл — і кожна влучна спроба
Втішає командира чи бійця.

Коли ж ми «одстрілялись», як годиться,
Під оплески та «браво» москвичів,
Бригаді нашій доброго гостинця —
Макет гармати — генерал вручив.

Немовби не з холодного заліза —
Гартована в братерському теплі,
Вона, маленька, мов голубка сиза,
Ясніла перед Рильським на столі.

А він, що брав дарів немало в руки,
Всміхнувся і промовив жартома:

«Спасибі вам, брати!.. Такої штуки
В спілчанськiм арсеналі ще нема...

Хоч ми, команда мирної професії,
Озброєні лиш словом та пером,—
Мортиру вашу в секції поезії
Встановим на Парнасі за Дніпром.

Почне критична рать рядки ламати —
То й ми на «вогневому» рубежі
Пальнем шрапнеллю добрих рим
з гармати...
Спасибі, дорогі товариші!..»

* * *

Вертались ми цивільним строем...
Приємно всім і любо всім:
Як маршал рядовим героям,
І нам подякував Максим.

Ждемо... Так гарно вечоріє,
Що аж світлішає душа.
Максим Тадейович в замрії —
За спину руки — походжа.

Мабуть, застряг на перехресті
Автобус той, що нас возив.
А може, десь ще в автотресті
Хтось налива йому бензин?

Ми ждали. Той ходив, той човгав,
Той вгору поглядав кудись.
А він, не мовивши нічого,
Прийшов і приязно потис

Мені правицю... Як? За віщо? —
Не поцікавився ніхто.
За виступ? Взагалі за вірші,
Чи за один — веселий той?..

Була й хвала, не без претензій,
Повчала й довбня замашна...
А найкоротша із рецензій
І найщиріша — та одна.

* * *

Поземок, мов крило лелече,
Війне і видзеркалить лід.
Сніжинки — Рильському на плечі,
Мов з рідних віт вишневий цвіт.

Ніхто з нас не посмів питати,
В яких він подумки місцях,—
Турботи кваплять депутата,
Чи крила все ростуть в митця.

* * *

Росли, такі розмашисті росли,
Що обіймав країни і народи.
Та раптом — вість до Вісли й до Сули...
Невже страшна недуга їх вкоротить?

А смерть йому не обірвала крил,
Війнула зимно — й звіялася звідти.
Креп тільки смужку домовини вкрив,
А прапори схилялися і квіти.

Зорі чистих алмазів —
з моїх рук п'ятипалих,
І копрів п'ятикутні зірки.

Мій «Салют» проліта у космічній пустелі,
На долонях до сонця я здіймаю маля.
З цих долонь стартували «Луноходи»
й «Антеї»

І до них повертають здаля.
Шлях Чумацький наслухавсь моїх дум піднебесних,
Між знамен гордокрилих пламеніє мій стяг.
Син країни братерства,
я — комуни ровесник
І сучасник великих звитяг.

ОБРІЇ

Сівач мережив осінь і весну,
Озиме висівав чи ярину,
Знав радощі земні і горе знав,
Але вітрів конем не перегнав.

Ріллею брів, думками — в небі весь,
Ронив у землю жито чи овес...
Те сонячне зерно, снага тепла,
Плила, плила по сивині стебла.

Куди б не йшов і як би не вдивлявся,
А небокрай од нього віддалявся...
Обсіявся — на обніжку відпочинь,
Де жайворон зліта у височинь.

Стартуючи з-під грудочки ріллі,
По трасі — прямовисному стеблі —

На шлях в Сибір, пробитий декабристами,
Повів конвой останнього царя,
А вже барон з князьками гонористими
І генерал на Пітер позира...

Люд робітничий не вповав на ангела,
Що на Олександрійському стовпі,—
Сам розгромив Юденіча і Врангеля
Й Антанті на горлянку наступив.

В борні здобув свої права — для вічності,
І світ новий — для всіх племен і рас.
Земний уклін твоїй людській Величності,
Династії Труда, всетворчий клас!

III

Став кожний крок твій в битві споеєю,
Коли наш край в пожарищах чорнів.
Був Ленінград без трьох хвилин Помпеєю
Не день, а дев'ятсот блокадних днів.

Хоч зі своїми пліснявомундирими
Тут фюрер закладав чумний заряд,
Та й він із «фердинандами» і з «тиграми»
Боявсь краси твоєї, Ленінград!

Голодні над Невою димнохмарною
Дивились смерті й вічності в лице,
І розірвала зореносна Армія
Оточення фашистського кільце,
Немов Самсон міфічний — пашу лева...
І наша сила рушила, сталева!

Розсипавсь райх з вандалами й васалами —
Рішуче слово у борні сказали ми!

А ти мільйони полонив сердець
Й чаруєш знов кварталами, як залами,—
Найбільша Академія Мистецтв.

ЛЕБЕДИНА КАНАВКА

Ой доню Неви не єдина,
Блакитна сестрице струмка,
Чого ти смутна, Лебедина,
Мрійлива красуне пливка?

Скажи мені, де подівались
Величні лебідки твої?
...Канавка сумна схвилювалась:
— Не знаю... Був голод, бої.

Хрестаті стерв'ятники й танки
Стискали кільце щодоби.
Снаряди над плесом Фонтанки
Здіймали вогненні стовпи.

Ячання тоді не чували
Мої береги кам'яні.
Тут гурти людські ночували,
Мостили, хто міг, курені.

Черпали, знесилені, воду
У відра, як горе, важкі:
Туливсь тут горб до горбоду —
Вузенькі, як флотські стрічки...

Не чула ячання з тих пір я,
Все ждала здаля кораблів.
А цвіт картопляний, мов пір'я,
Мені лебедино білів...

Очима гнівно блискав Прокіп
І з тугою дививсь Василь.

Два місяці крізь безвість сіру
Несли в серцях образу й гнів...
Десь знов Устим тікав з Сибіру
Й вулканом помсти пламенів.

III

Нових Кармелевих відвідин
Чекали люди недарма:
Летичів стрів його чи Літин —
Тряслась аж в Кам'янці тюрма.

То під Ольгополем, то в Барі
Від ляку панство заклика...
Хоч підлягав жорстокій карі
Всяк, хто згада Кармалюка,—

Зневажив царську заборону
Хірург, доглядач рисаків:
Бунтар шукав не ласки трону,
А ватажка подоляків.

У сад, під вишні білопінні,
Чи в ліс, під інсем густим,
З ним до Устима йшов Тропінін,
Чи до Тропініна — Устим?

Печера, чи курінь, чи хатка
Ховали їх в ті карні дні?
Про таємницю трьох — лиш згадка
З незмивних барв на полотні.

Її не вирвав і не витовк
Ніякий слідчий з рук творця:

Вона — братерства вічний свідок
Митця і месника-борця.

Не пиху графської родини —
Кріпак звеличив кріпака
І нам лишив портрет єдиний
Стомужнього Кармалюка.

ВІЧНЕ СЯЙВО

Над Ермітажем кам'яні фігури:
«Заходьте! — кличуть. — Знань жагу втолить!..»
Тут смертних риси в вічності скульптури,
В цих залах — революції століть.

Історія Ірану й Візантії,
Еллади і Єгипту чудеса,
Приземлені, олюднені святії,
Людська одухотворена краса.

Повз римських статуй білі моноліти
Йди до фламандських чи індійських див.
...Гімн материнства — світ «Мадонни Літти»,
Рембрандта «Син», що довго десь блудив...

Підтримані великими майстрами —
Вождями часу з зброєю в руці —
Вривались в рами, як в масивні брами,
Селяни й слуги,

прачки і шевці.

Селилися (всі рівні!) по-сусідськи
Раби й владики,

грішники й боги,

Смагляві жниці

й білоручки світські,

Мов первоцвітом юності пропах
Натхненний заводій і непосида.

Природи вічна книга... Він любив
Тут кожен кущ і хвилюк ясновиту,
Де зелень трав дорожча малахіту,
Де коронує дужий рід дубів,
Всі жолуді — з абиякої віти!..

II

Давно відгомоніли й розійшлись
Товариші і друзі по ліцею,
А він лишився юний, мов колись.
Афіну виглядає чи Цірцею?

Чи згадує, як тут, лихий, мов пес,
Копав носками гострими алею,
Казився чорний офіцер СС —
Весь парк перевертав, мішав з землею...

Та, не знайшовши, згинув десь в імлі,
Бо марне діло — не свого шукати:
Окопувавсь народ у дні блокади —
І Пушкін був у доті, у землі.

...В зеленій гущі Царського Села,
Як він сидів на лавочці весною,
Колись до нього Муза підійшла
Й навік зорею стала провідною.

І нині — з трав, іскристих од роси,
Й з води, що досі не відголубіла,
Він жде її, натхненницю краси:
Вона одна найбільш його любила.

КОЛИ ВИ СПИТЕ, ЛЕНІНГРАДЦІ?

Сяйнула в Жовтневім багрянці
Розгорнутим стягом Нева:
Зійшла — серед ночі, не вранці —
«Аврора», зоря світова!

Спішив комісар у шкірянці
До Смольного, в штаб Ілліча.
Ходою повсталих
Гриміли квартали...
Коли ви спите, петроградці? —
Ніхто того не поміча.

Сніги почорніли у січні,
Гудки заревли заводські.
Сталеві, гартовані в січі
Заплакали більшовики:

«Не стало в нас Леніна, братці...»
Та партії сила росте.
Пліч-о-пліч партійці,
На чатах балтійці...
Коли ви спите, ленінградці,
Коли ви, незламні, спите?

В три зміни — робота невпинна:
Потоком, як хвилі Неви,
Мотори, верстати, турбіни —
На греблі й заводи нові.

Святкова яса демонстрацій.
І плем'я орлят молоде
Над синню Фонтанки
Стрічає світанки...
Коли ви спите, ленінградці,
Коли, будівничі, спите?

Окопи навкруг Ленінграда,
Броньовані доти й рови...
Мов зашморг, душила блокада,
Спливали бинти по Неві...

Бійці, вивертаючи ранці,
Питали: «А що ж ви їсте?!
Удома — холодні,
На вахті — голодні,
Коли ви спите, лєнінградці,
Коли, нездоланні, спите?!»

Щоднини опівдні з гармати

Лунає звитягам салют!..

Гостей різномовні громади

Вдивляються в радісний люд.

Чи втоми нема після праці?

На місто своє золоте,

На лілії-ночі

Дивитись охочі,

Коли ж ви спите, лєнінградці?

Коли ви, братове, спите?!

У ВІНОК КОБЗАРЕВІ

1. ВІД ПЕТЕРБУРГА ДО ОРЕНБУРГА

Прощай, Адміралтейство шпилювате...

Пан викуп взяв,

цар віддає за так

В неволю муштри

й плацових «атак»

З наказом: «зась

писати

й малювати!..».

Назвав його ведмедем, бач, з берлоги,

Царицю до опенька прирівняв...

Ярмо раба недавно з шиї зняв,

Йї назад

у рабство

стугонить дорога.

«Чого то у пісок
рукою лізе,
Що там забув
крамольний цей Тарас?..»
А той сипець,
що він набрав у руку,
В його уяві
заіскривсь, ожив:
«Чому нікому не спаде на думку
Тут пошукать золотоносних жил?!
Коли є кварц,
то й золото десь близько...
Приглянутися б крізь опукле скло!
Хто знає,
може б, новий Сан-Франціско
Над краєм цим простяг своє крило».

Курився шлях перед його думками
На сотні інших років,
інших верст...
Де він пройшов —
знайшли межі пісками
І золото ми згодом, і азбест.
Не Сан-Франціско —
Орськ новий
квартали

Простяг за Ор і клетотний Урал.
Де велетні металургійні встали,
Де місто Гай, де Світле вироста,—
Навік зійшов Тарас на п'єдестал.

І збройно — в бій
на кривду і біду,
І брали
Волю для землі всієї...
В історії
він став у тім ряду,
де, Людства осягнувши висоту,
Коперніки стоять і Галілеї.

4. ДЕСЯТЬ ТИСЯЧ ШЕВЧЕНКОВИХ

У двотомному словнику, виданому
Академією наук Української РСР,
zareєстровано понад десять тисяч слів
Шевченкової мови.

В новім двотомному реєстрі,
Як вічна армія жива,
Сьогоднішнім, брати і сестри,
Стоять Шевченкові слова.
Ті, що несли незрячим світло,
Що волю гнобленим несли.
Ті, що від коми і до титли
Боролися й перемогли.

Їх чув і Косарал, і Тікич,
Йшли до Неви і до Дніпра...
Лише одне з тих гордих тисяч
Цареві крикнуло «ура»,
Та й то вві сні...

Для сміху, для:
«Гуля наш батюшка, гуля!..»

Кобзарю наш сонцеголовий,
На білосніжних сторінках,
Немов бійці, до слова слово

Не там, де унтер верещав,
Шпіцрутен гнув солдатську долю —
Навік зійшов на постамент
Борець — художник і поет.

Збувсь полум'яний «Заповіт».
В краю, де тяжко ти карався,
Тебе в новий, братерський світ
Майстри вогню взяли, Тарасе,
І проситься природа ця
До пензля і до олівця.

Дивись на Орськ, за Ор дивись:
Не для казарм чи плаців плити
Підносять крани ввись та ввись —
То дебрь-пустиня неполита
Прокинулась!.. І розлились
Річки, як мріяв ти колись.

В Гаю дзвенить дитячий сад,
У Світлім — юнь скликає школа...
Не змалювать, не описать
Всього, що виросло довкола.
Тікає чорний смерч назад
Від озеленених засад!

Віками слухав Буруктал
Шептання хвиль із комишами...
Гарячий, рідкісний метал
Черпають велетні ковшами.
Де глянеш,— там новий квартал
Став на фундамент-п'єдестал.

Та як найпершу із прикмет,
Як незабутню віху-згадку,
Лишили в Світлому намет —

Брезентову колибу, хатку,
Де звідали: в ній жить — не мед,
Арно й Іван, Павло й Ахмет.

Приходять раді юнаки,
Заглянуть в шибочки-віконця...
А ти згадаєш, як батьки
В старій чекали сходу сонця...
Змалюй і цю в яснім краю,
Як змалював колись свою.

Тинок, щоправда, без горшків...
На стінах — сніг, не біла глина...
Ти кликав цих трудівників,
Близька тобі земля цілинна.
І житимеш повік-віків
В нових краях будівників.

БАЛАЛАЙКА

I

Ми знаєм, як її тримати
І що у неї за лади.
В землянках навіть автомати
Годили ревно їй завжди.
О, як вона в умілих грала,
Скількох привабила до гри!
Дзвенять аж за хребти Уралу
Її відлунням вечори.

Настане місячна година —
Й співа в російському краю
Вона — суперниця єдина

Його баяну й солов'ю.
Світлішають лицем суворі,
Веселі тішаються до сліз
І кличуть оплески на «біс»
Її, солістку в струннім хорі.

II

Лиш не цурайся та не крийся,
Веселий, мрійний чи смутний —
Озветься, чуйна, мов сестриця:
У неї щирих три струни.

Що на душі — перекажи їй.
Вона, уважна, день при дні
В сережках, з бантичком на шиї,
Тебе чекає при стіні.

Приходять з нив сивобороді,
Збереться плем'я молоде
І... «Во саду ли, в огороде...»
Вона, зрадівши, завде.

З двора — до клубу, де частушки
Іскрять словами, огняні,
Де три подружки-щебетушки
Співають дивно голосні:
Хоч із небес вернулась Чайка
І «Луноход» освоєно,
Як «Светит місяц...» — балалайка
Розповіда по-своєму.

І враз у тім летючім колі,
У тім розвихренім рою
Хтось голосно: — Порадуй, Коля,
Ушквар симфонію свою!

— Та ні, кадрили!..

— Давай «Катюшу!» —

Музика чубом стрепене,
Сипне дрібненько, швидше, дужче,
Носком пристукне, підморгне.
Й пішов — немов на мандоліні
Торкає нігтем по струні,
Приглушить на якимсь коліні,
Мовляв, несила вже мені...

То інструмента вмить закине
Собі за шию, як пустун,
То рвучко вихопить з-за спини
І вухом припаде до струн;
Вниз-вгору лівою пройдеться —
За перебором перебор,—
Приклацне правою по деці...
Не балалайка то, здається,—
Оркестр ще й на додачу хор!

Тріпочуть, б'ються, в'ються руки,
Мигтять, іскрять вогнем лади...
І кожен порух — диво з див —
Мов бісер, сипле звуки, звуки...

І раптом — дзень-нь...

Акорд-зупинка.

(Хоч в деці ще гуде прибій).

Зрадів би й сам Михайло Глінка
Такий «Камаринській» своїй.

Бачив я на станції Неруса,
Поїздом вертаючи з Москви,
Як літали з Галею Маруся —
Дві русявки, космонавтки дві.

В небі Терешкова Валентина
Зореліт вела уже два дні...
А дівчатка — в ночвах, вище тину,—
Ніби в піднебесному човні.

Схожа чимсь була на парашута
Гойдалка між велетнів дубів.
Мотузки із прядива чи джута,
Наче стропи, хтось їм прикріпив.

Цянк ночов ракетним глянцем блискав,
Під ногами — обертом земля!..

Родичка «Востока» й та колиска,
Де гойдала мати немовля.

Це в алтайських селах і в поліських
З роду в рід було — гойда-гойди...
В підвісних корабликах-колисках
Приучали нас до висоти.

З гойдалки, з орелі, з каруселі,
Де розгін — аж хвилі по траві,
В льотчиці дівчата йшли веселі,
У пілоти — хлопці бойові.

Не тремтіли руки на штурвалі,
Страх не тіпав, не морозив губ
Ні у Гризодубової Валі,
Ні в таких, як Ваня Кожедуб.

З дна Каспію і з надр пустелі,
Де газ і нафта, нафта й газ,
Меридіани й паралелі
Свої веде всеможний клас.

Таких вершин сягнули люди
В свій надпотужно-грізний вік,
Що здатні й Землю повернути,
Щоб оберталась в інший бік.

БЕРЕЗОВЕ, АЕРОПОРТ

І

В скляному залі, мов зорянки,
В намітках та у фартухах
Чаюють зранку три зирянки.
Відкіль приніс їх срібний птах?

Гриби чи хутра їм на продаж
Дав багатючий мудрий ліс?
А може, в гості кличе родич?
Яке нам діло до валіз!

Смачний вприкуску чи внакладку
Чайок роздобрив матерів...
— Увага! Просим на посадку! —
Приємний голос повторив.

Пішли бляшаним льотним полем
До крил, що їм за півдоби
Чи Кремль відкриють над Тоболом,
Чи вежі Обської губи.

Як незбагненно край змінився,
Вже бачили з-під хмар жінки.
Літаючи, гортають в книзі
Казково-дивні сторінки.

II

...Лиш срібна смуга після злету
Там, де на схилі днів тинявсь
І в Сосьву канув, наче в Лету,
Князь Меншиков, вигнанець-князь...

Син конюха, що вгнав мільйони
В палац над шалом невських вод,
Чи й він гадав у время оно:
«У чукчей нет Анакреона,
К зырянам Тютчев не придет...»?

Прийшли — до всіх! — і Фет, і Тютчев,
І свій Попов, і свій Пассар.
Ось і Мікуль Шульгін крізь тучі
З «десантом» лине в небеса.

Між росіян та білорусів —
Хорват і німець, нівх і чех,
А скільки ще у рейсах, в русі!..
Сто рік поезії тече

Сюди, де річищами нафти
Кермує ясочка одна.
І хоч вона — не з космонавтів,
Кадр і про неї долина
З «Орбіти»...

Світ зирян і мансі —
Родовищ світла материк.
...Не бубни тут гудуть шаманські —
Мотори та бетон доріг.

ВЕСІЛЬНИЙ ЗАПАЛ

«Труться спиной медведи о земную ось...»
(З сучасної пісні)

Недárма люди схильні до вогню.
Хоч буйнощі його не всім тут любі —
Скликають щирих друзів та рідню
До нього наречені буйночубі.

В краю, де звичай вже оджив старий,
Кортить новому глянути у вічі.
Не віск тріщить чи сивий стеарин —
Палахкотять до хмар весільні свічі...

До них — потужних нафтосвердловин,
До вивержень багряних шлейфів газу
Попідручки ідуть В о н а і В і н
З баяном чи з троїстим почтом джазу.

Вогонь ще вищим злетом їх зустрів,
Світилки — вежі й сосни!..

Тнуть баяни —
Й дивується Сибір з-під сивих брів,
Які палкі в них дружки та бояри!

Де свахи і придánки звідусіль —
Розвідників багатств ріднить епоха.
Ім тісно в залах загсівських весіль,
Вечірка за столом для них — убога.

...Стань оддалік, пісняре, і дивись,
Вслухайсь, які мотиви на прикметі.
Ти чуєш? Об земну уявну вісь
Весільні труться сліпаки — ведмеді!..

Од хвої сват з Полтави захмелів
І сваха, котра мешкає в Тамбові.
А юним обмаль «музики без слів»,
Хай і тайга співає гімн любові.

Грай, баяністе!.. Джаз урайський, грай!
Ці молоді незнаній скарб відкрили!
Вони створили Світле і Урай,
Ми ж їм пісень весільних не створили...

І молоді запрошують рідню
Не до свічок — під пломінь щонайвищий:
Творці вогню і носії вогню
Утверджують новітній шлюбний звичай!

...Асхат чи Гіві, Валдіс чи Павло
Щось ніжно шепче судженій єдиній...
Таких багать у предків не було,
Як нині в юних — вогнища родинні.

КВІТКА ЛІГО

І

Коли в Сибір на Свято слова
З доріг захмарних і земних
З'їжджались юність чорноброва
І вдумливість сивоголова,—
Між них один був, як жених.

Широкоплечий і високий
Поміж киян та москвичів,
Немов гінкий срібlistий сокір,
Ставний рижанин височів.

Хто — Чорне,
хто — Балтійське море,
Багатства в тундрі і в тайзі.

Як вернешся додому, доки,
Замріяний, мов цей латиш,
Ти не до Ризької затоки —
До моря Карського летиш?!

Він між болгарів та вірменів
Свій голос в братнім хорі вплив
У філармонії в Тюмені
І там, в Тобольському кремлі.

Провіз твою жар-квітку, Риго,
Син по безмежній далині
Й, немов бурштин, шліфує тихо
На всенародне свято Ліго
З нових доріг нові пісні.

ЛАСТІВКИ

За цими ворітьми стогне земля.
*Напис на бетонному моноліті
у Саласпілсі*

Брила горя... Як намалювать її,
В надрах мов добрать слова які?
З України, з Польщі і з Хорватії
В'ються біля неї ластівки.

Тридцять літ — над шиферами й стріхами,
Що звелись на згарищах війни,
Над людськими муками та лихами
Прилітають в Латвію вони.

Над квітками — сонячними барвами —
В сивий ліс, де нелюд кров'ю впивсь...
І тремтять на сірому «шлагбаумі»
З тоскним-тоскним виском: Саласпілс...

Чорними стають — не чорнокрилими,
Б'ються об страхітливу стіну,
Що спада злютованими брилами
На колишню пастку дротяну.

Крила — не зубила...
Не розкришиться
На уламки грізний моноліт.
Сумно низка ластів'їна нижеться
Й знов, немов од сполаху,— в політ.

Ніби прагне сірий кряж підважити,
А на той бік не переліта...
«Ваша там родина, сестро?»
«Й ваша — там?» —
Чує смуток ластівок плита.

О бетонний засуве концтабору,
Де по-вовчи вив колючий дріт!..
Чути нині Мюнхену і Гамбургу
Крики й стогін із-за цих воріт?

Бо хоч би шукать злітались тисячі
Душ газдинь своїх чи хазяїв —
На гнітючій брилі місця вистачить
Трепетним пташкам з усіх країв.

...Болота взеленені купавами.
В небі — зорекрилі літаки.
А на сивих виступах «шлагбаума»
Чорним крепом в'ються ластівки.

«ОСТЛАНД», І ЛАСОЩІ, Й ОСИ...

В ліску піонерський розкинувся б табір
В багатті краваток і клумб чорнобривців,
Та вдерлися нагло есесівці й абвер —
Очистити «Остланд» для чистих арійців.

За дротом колючим — дитячі бараки...
«Нового ладу» новоявлений ірод,
Націлював шприца нацист — забирати,
Висмоктувать кривцю з приречених сірїт.

Бо в райху дійшли «відкриття» ескулапи,
Що будімто кров не із вен чоловічих,
Не з вовка чи вепра, не з пуми чи з мавпи —
Дитяча затягує рани найшвидше...

А куль не жаліли бійці й партизани
В тилу і на фронті воякам арійським!

...Івасики й Вацлави, Ельги й Оксани —
В концтабірній бойні, за пралісом ризьким.

Як привид — «гер лікар» у білім халаті,
За ним — «асистенти» брели, коновали:
Він шприца вганяв, як багнета, маляті,
Вони — у корзині мерця накривали...

Ні юшки з лушпайок, ні хліба-ерзацу
Малим не давали двоногі вампіри.
Якому берлінцю, якому ельзасцю
Вливали ті краплі з жил Вані чи Іри?

Бували навали й походи хрестові,
Всілякі тут гупали й щезли без сліду.
А табір, де сонце спливало на крові,
Примаритись міг тільки райхслюдоїду.

Спалили — і драла за Ригу, за Краків —
Земля западалась під нелюдом клятим!..
...Гвоздики й цукерки на місце бараків
Приносять живі

тим, полеглим, малятам.

Дарунки — од Риги й од вас, Волгограде...
Гостинці на плитах... Заквітчані ґрати...
Шипшина... Та оси, до солоду ласі...
І мрієш: на світлі клітини-квадрати
Хоч глянути в зошит

між учнями в класі!

* * *

Над безліч пташних рулад,
Над безмір довгот і широт
Тут буде про помсту волать
За кожного сина народ.

І після мільйонів зачать
Й мільйонів природних смертей
Тут буде минуле кричать
Устами дівчат і дітей.

Протест, що вдихнули митці
В безкровну суворість облич,
Гримітиме громом відціль
На сотні країн і сторіч.

БЕТХОВЕН У ДЗІНТАРІ

З людьми і в людях

Людвіг,

не похований —

В серцях живих, що мають чулий слух;

І в бурштиновім витворі,
В кожній грудочці дзінтарі,
Крапля з моря — не синього:
З моря Щастя — росиною.

Земле Розіня й Райніса,
Працьовита і радісна,
В лунах Ліго — діла твої,
Малахітова Латвіє.

За лісами й за горами
Ти відлунюєш хорами,
А за Рейнами й Сенами —
Приймачами пісненими!

ФОРТЕЦЯ В СОРОКАХ

Аж вгнувся берег під вагою стін,
На грізних баштах крякають ворони.
Тут вітер, взявши на полях розгін,
Суремить в чорні труби похоронно.

Ведуть підземні ходи у віки —
Віки плачу, страшні віки павали,
Коли на берегах Дністра-ріки
Скажені орди дико лютували.

Молдавіє! В сім'ї будівників
У цвіт вбирай свої лани і гори!
Здуває вихор сивий пил віків,
А Дністр несе той прах у Чорне море.

Тужаві грона зріють на теплі,
Слід реактивних тане в високості...

Нетлінний камінь на своїй землі,
Нападницькі ж давно зотліли кості.

...Стоїть вона, обвітрена й німа,
Над буйністю життя доби нової,
Немовби сіра ханова чалма,
Мечем відтята разом з головою...

МАЛІГУЦА

Ані смутку, ані лиха,
Ані скрути у селі,
Як жаріє мамалига,
Промениться на столі.

...Чаклували доня й мама,
Чатували при вогні.
Малігуца ж, наче магма,
Клекотіла в казані.
Круто зварена в окропі,
Так оселю звеселя,
Що здається — всій Європі
Видно сяйво звідсіля!..

Гляньте, гостоньки, й збагнете:
Жаром дихає вона,
Мов зійшла нова планета
Із блакиті казана.
Любо стежать молдавани,
Як фемея * молода
Ниткою мередіани
Й паралелі проклада...

* Ф е м е я — господиня (молд.).

Дім світлішає й подвір'я,
Бо ж круг неї, на ріжках,
Бринзи й шкварочок сузір'я
Сходять вже на тарілках.

І нема для молдавана
Раю десь в небесній млі:
Рай — земля обітована
Без боярина, без пана,
Край, де дойна полум'яна
Й сонця доня на столі!

СВЯТО В КОДРАХ

Ходять ходором дуби
Й віти на горісі.
Ще такої «молотьби»
Не бувало в лісі:

В колі жартів та пісень,
Вистуку та ляску
Все село в недільний день
В'є «молдовеняску».

— Нумо, рід,— слід у слід,
Об халяви хльоскай!..
Дід не знав про гібрид —
Гриз горіх волоський.

В центрі весело співа,
Сріблений на скронях,
Зореносець-голова,
Мов найвищий сонях.

А дівочтва, а жінок —
Наче в кодрах цвіту!..
Заплелось в живий вінок
Щастя працьовитих.

— Танцювала б два дні,
А як захворію —
Дайте ліки мені —
«Жок» чи «букурую»!..

Хлібороби-жартуни
Й винороби вдалі.
В них на грудях — ордени
І дзвінки медалі.

Від гори і до гори,
А з гори в долину
До вечірньої пори
Лунко дойна лине.

— Гармоністе, починай,
Та не хитромудру —
Виминай, мов з качапа,
Зерна перламутру!..

БАКІ-ПРОМЕТЕЙ

Що він великий, то не диво —
З усіх країв здружив рідню.
Він мужній батько Башти-Дівн
Й Рволюційний Храм Вогню.

Султани знали, й хани знали,
І войовничі племена,

Що віщували з веж сигнали:
Вдень — дим, вночі — вогонь,— війна!..

Давно остання відгріміла.
Здаля ясне — хоч пий зі жмень,—
Спокійне й тихе море миле,
Мов синя миска, меджимей.

Сплять комісари і гвардійці,
Згадаєм, хто поліг,— зітхнем...
Ні, не забув Баку традицій:
Сигналить димом і вогнем.

Його чоло чорніло й блідло,
Та він з палких своїх грудей
Несе здавен народам світло,
Немов кавказький Прометей.

САМЕД ВУРГУН

Він у Баку. А може, сниться?
Ельбрус під ним чи монумент?
Від Управління залізниці
Куди зібравсь Вургун Самед?

Тбіліський, київський, московський
Експреси йдуть в Азербайджан...
В Москві зрадів би Маяковський,
Обняв би в Києві Бажан.

Самед не певен у бажанні:
В аеропорт чи на вокзал?
Спинивсь. Чому?.. В Азербайджані
«Сатурна»-картуза не взяв?..

КВІТКА БІЛОЇ КОНЮШИНИ

Де ви, коні?.. Прибіжи-но
Хоч з легенд, Пегасе,
Глянь на білу конюшину
В світі нафти й газу.

...Сам дивлюся. Нахилився --
Й квітка підвелася...
Так далеко від Полісся
Де ти тут взялася?

На стерні за Сингаями
Тішилась полями.
А сюди — із солов'ями
Чи із кораблями?

Мого краю люба дочко
В білім шлюбнім цвіті!
Наче веленом, листочки
Ніжно оповіті...

Як спитать стару газдиню,
Де вплела й коли ти
В кожен листик — павутину
Бабиного літа?

І тебе в газелі й казці,
Пізній квіте білій,
Оспівали закавказці,
Щиро полюбили.

Несходима Батьківщина,
Де ми в згоді творим.
...Квітне біла конюшина
Над Каспійським морем.

Вперше я в Туркменії ночую,
Де живе мій друг Амангельди.
Я ще його голосу не чую —
Чую срібні витьохки води.

В «Ашхабаді» плюскає із крана,
Хоч крути його, хоч не крути...
А десь там ізвечора до рана
Цих краплинок спраглі ждуть роти.

Виглядають квітка і травина,
Очі бавовнярки й пастуха.
А вода, цілющша за вина,
Капає на кахлі, не стиха...

Вчулося мені чи, може, сниться?
Хай собі тече, а ти засни.
Та вона щебече, мов синиця,
Що діждалась подиху весни.

Скільки її, світлої, удома —
В Альті і Десні, в Дніпрі і Пслі!..
О, вода в краю Махтумкулі,
Мов свого обов'язку свідома,
Прагне до заспраглої землі.

МАХТУМКУЛІ

Над мрійним плесом отчої землі
На камені присів Махтумкулі
Й відбивсь в глибокім дзеркалі води --
Ровесник, побратим Сковороди.

Колись в потік жбурнули вороги
Пекучі вірші віщого Фрагі —
Шугнув до неба парою струмок...
Тепер вертає вир його думок.

В біді й борні народ завжди беріг
Поезію, мов срібний арик.
І от з грудей співця, не з лотока,
Вона тече, сяйлива і дзвінка!

Всі п'ять — язир, текс, гоклен, йомуд
Й алілі — п'ять племен були йому,
Немов п'ять пальців!.. Хоч котрого вріж —
Болить, і кров'ю обкипає вірш.

Він знав: свободи не пошле аллах;
П'ять пальців — сила, зібрана в кулак.
Махтумкулі світила та ж зоря,
Що тут, в неволі, гріла Кобзаря:

«Живуть в сім'ї єдиній племена,
Для тоя * скатертина в них — одна.
Братерство — звичай, дружба тут — закон...»
Так! Мов брати — джигіт із козаком.

На камені газель склада Махтум:
Приніс Тарас навіки повінь дум.
Поезія цілюща, як вода,
З-під серця б'є
й в серця людські впада.

Над містом білокрилим у зеніт
Здіймає хор Шевченків «Заповіт».
А гості двом співцям кладуть вінки
Й тополі садять з-за Дніпра-ріки.

* То й — свято (туркм.).

Освячені в поезії й воді,
Ростіть, ростіть, раїни молоді,—
Високі на оновленій землі,
Як мрії Кобзаря й Махтумкулі.

* * *

Нечутно, м'яко, мов за тінню тінь,
Як в Челекені вже затихли кроки,
Уперше у натруженім житті
Мені верблюди перейшли дорогоу.

На щастя? На удачу?.. Був я рад,
Як шамотіли в сутіні губами
Про те, що гостю навіть їхній брат
Готовий навстіж розчинити брами.

Нав'ючені, до «Волг» і тягачів
Підходили: мовляв, чи ми не зайві?
Мовчав тягач, бо ще не відпочив,
Дрімало місто в місячному сьайві.

...Гойдались буро-вохряні горби,
Гурдимав Каспій плином хвиль неспинних...
Брели — мов спомин давньої доби
Несли повагом на барханних спинах.

ВОГНИСТІ ПТАХИ

Дай птицю щастя нам,
дай чарівну хумай,
Туркмени бідні,
гірко сльози ллем рікою.
Почуй мене, аллах,
врятуй нещасний край.

Махтумкулі

Вже безліч зим, вже безліч літ,
Мов білий сніг, мов сивий лід,
В пісках, що сунуть звідусіль,
Несіяна зіходить сіль.

Як вибілені сорочки,
Як рябчуни — солончаки...
Піском та сіллю зустріча
Пустеля нафтошукача.

Він знає, хоч вона німа,—
Зсмі безплідної нема.
А де добро — збагни, копни,
Моря й озера — з глибини!..

Тож, мов буслі чи журавлі,
Клюють «качалки» твердь землі,
Клюють і не перестають —
З джерел незримих п'ють і п'ють.

Радій, пустеле, золотись,
Без ліку — вогнеперих птиць:
За ними йдуть життя й вода
І в Челекен, і в Небітдаг.

Хоч на шарнірах та гвинтах
Киває дзьобом птаху птах —
Буране, крил їм не ламай:
То — птиці щастя, то — хумай!

* * *

Тиша... Одухотворена тиша яка!
Чуєте, віку індустрії люди?
Ні викрику півня, ні віслюка,
Лиш гори круті височіють усюди.

Мертва пустеля, а тиша жива
Над нафтопромислом і над аулом.
В тиші такій сто шарів пробива
Сила життя — хоч на день! — саксаулом.

Тиша, немовби вона з давнини
Йшла до Балхана крізь шторми зловісні.
В тиші такій однієї струни
Досить для вічного голосу пісні.

Тут забринить, а встосилить луна
Там, де адамове стадо * пасеться...
Та озивалася й друга струна
Мрією — голосом щирого серця.

Так і вчинив найдавніший скотар,
Що кочував по уступчастих дюнах:
В тиші родився двострунний дутар —
Вісник любові і прагнення юних.

Пісня кочує в серцях і в думках,
Пісня — своя у Диканьки і в Делі,
То — степова, то грайливо-дзвінка,
То — сумовита, як розпач в пустелі.

Тиша. Омріяна тиша нічна —
Від Небітдагу до Колетдагу.
Де не співалося жодному птаху,—
Тиша, що гомін світань почина.

* Адамовими вівцями називають верблюдів.

НАД КАРАКУМСЬКИМ КАНАЛОМ

Піски, піски, як висівки...
Півсвіту забарханили.
Тут повсхнали блискавки
І райдуги пов'янули.

Та хоч вітри комизяться,
А слід — відбиток трактора,
Мов на поверхні Місяця —
Від кратера до кратера...

Заграв канал веселкою
За рушієм-бульдозером.
Не висмоктаний спекою,
Розлився синім озером.

Де для пустелі грізної
І в дні доби премудрої
Набрати стільки прісної
Води в ріки Амудар'ї?

Рідня Амуру назвою,
Ще знана й Мітрідатами,
Аму у мрійність Каспію
Віднині не впадатиме?..

...А вам всього наставлено,
Всіх — райдугами вінчано,
Волниь моя, Полтавщино,
Одещино, Хмельниччино!..

Тьох-тьох, рай-рай — лунає десь
Над вишнєю й осикою...
Брати, й травині кланяйтесь,
Озерній росинкою!

СРІБНА СОКОРИНА

Розмели, розвіяли бурани
По барханах пам'яті сліди,
Де з тобою, ластівко-сопрано,
Деревце на спомин я садив.

Сизий пагін, дорогий до болю,
Знову й знову думаю про те,
Як наш дёрек, схожий на тополю,
У краю буранному росте?

Чи не всох без тебе і без мене,
Чи роса вмива йому лице?
Чорпобривий друже мій туркмене,
Ти провідуй наше деревце.

Хай до нього з-за Десни й з-за Росі
Шлють дощі столітні явори,
Щоб добро навіки прийнялося,
Щоб його не вирвали вітри.

Вкоренися, тополинний брате,
В Каракумах на семи вітрах.
Будуть веснам води набирати
Райдуги з Амудар'ї й Дніпра.

Може, знов зустрінемось не скоро,
Та для нього ми — одна сім'я.
Прихилю веселки осокуру,
Ти ж приклич на віти солов'я!..

БІЛОВЕЗЬКИЙ ЗУБР

I

Йому б — між вільхи та між хвої,
До трав, що просяться на зуб.
Не над зубрівкою-травою —
Над стовбуром нагнувся зубр.

Вольєр і в пущі — клаптик волі:
Тиняйсь та кору тереби...
Немов рушниці одностволі,
Довкола берести й дуби.

Горлай, сигнал чий вий совою —
Гризе тверду деревину.
Лат огорожі лісової
Не повалив, не дременув.

Та ні заграви його шерсті,
Ні рога не торкнетесь ви.
Не ждїть — не удостоїть честі
І не поверне голови.

II

Пройшла і вольницю, й тортури
Його рідня... Всього було.
Звелись в слов'янських пушах тури,
А там в заморських — буфало.

Двоноге плем'я безголове —
Двірня, псарі та королі —
З галаканням брело на лови
Дворогих велетнів землі.

Ти, пушо стишена, повторюй
Живим про жахи тих облав,
Коли король Стефан Баторій
За день сто зубрів трупом клав...

Там, де диміла кров пролита,--
Горіла, ржавіла трава.
Мов гонор свій Річ Посполита
Щитами з бурих шкур вкрива...

Що винищено, те не встане,
Не засурмить з пільми ночей.
Ввібрали жолуді й каштани
Вогнистість зубрових очей.

III

Не стіймо — часу марна трата:
Не гляне — в мокрий ґрунт вгруза.
Для глядачів не схильний грати --
Могутній кору обгриза.

Такий, що впрись він дужче трохи,
Копни поглибше твердь земну —
Підняв би півземлі на роги
І геть жбурнув удалину.

А в тихій пуші, в гордім русі
Поважні родичі його
В народній Польщі й в Білорусі
Царюють в лісовій окрузі,
Й піхто не гаркне: — Цільсь!.. Воґош!..

БРЕСТСЬКИЙ БУДИЛЬНИК

Він точність по-військовому любив,
Страж розпорядку, розпису редут.
За тактом такт — татакав щодоби
Й дзвенів о тій, на котру заведуть.

З ким він служив, не відаємо ми:
Будив комбата чи політрука?
А мо', безсмертний комісар Фомін
Чекав його веселого дзвінка?

Зірки вдивлялись в Муховець і в Буг,
Мінялись в тиші на постах бійці.
І він своєї служби не забув —
Зорів дванадцятьма очима цифр...

Коли ж у бій послав свою орду
Єфрейтор божевільний, — клятий мент, —
По ньому знагла жажнув огнемет —
Й осліп дзвінкий будильник на ходу.

Хвилинна стрілка — до дванадцяти,
Годинна — до четвертої тяглась...
Й завмерли так вони, мов руки тих,
Хто впав і навіть крикнути не встиг,
Що йдуть на нас, що битва почалась.

Дві стрілки... Світ іще не знав про них.
Диміли брили й падали дуби.
Дві стрілки часу ворог зупинив,
Але не Час Жовтневої Доби.

...Граніт. Суворі обриси облич.
Боець — по воду з каскою... І вмиць

СТІНА ПАМ'ЯТІ

Знищено: у Тростянці — 206 500 чол.,
у Мосюківщині — 80 000, у Гомелі — 100 000,
у Барановичах — 31 000, у Полоцьку — 150 000,
у Бобруйську — 44 000...

Над греблями Дніпра й на Ангарі,
Над берегами Волги і на Шуші
Вогні — в бездонних плесах і вгорі,
Квітчають ночі й зігрівають душі.

А тут — ні річищ, ані берегів...
З пільми війни, од Бреста до Азарич.
В концтаборах, в лабстах ворогів —
Плин людських доль на чорнім тлі пожарищ.

Тут пружних хвиль вітрам не коливать,
І свідчать карби цифр не про потужність
У сто чи в двісті тисяч кіловат,
А про катівську лютість та бездушність.

Змуровано не гату для турбін,
Стіна Скорботи — не бар'єр для криги:
За нею — ріки горя та журби,
Страждань народних безбережні ріки.

І хоч куди од неї віддалюсь,—
Йй зорями вогнів не засвітиться...
Крізь Мінський, Слуцький,
Тростянецький «шлюз»
Там кров людська лилась, а не водиця.

Мов ні кінця ні краю тій стіні —
Квадрати загратовані, квадрати...
І в кожному прогоні, у вікні
Горять червоних галстуків огні,
Палахкотять, та не згоряють грати.

За грубим пруттям — дула й тесаки,
Дроти колючі в болотах, за лісом:
Там колють, колють голки в язика,
Там — допити розпеченим залізом...

І над осіннім золотом дібров
Прокляття й стогін чути ще й донині.
То ллється і не входить в межень кров
З-за греблі у криниці мук в Хатині...

ІСКРОМОВНИЙ КАМІНЬ

Поліський синьоцвіт, лабрадорит,
Шліфований руками та вітрами,
В проваллі «стріхи» і в стовпах «воріт»
І сум, і світлу пам'ять ти обрамив.

Глибинний камінь отчої землі,
То чистий, то в глаголиці й латині,
Найпершими вінцями ти заліг
На місці зрубів, спалених в Хатині...

Ти прірви горя й подвиг відтворив,
Ти — в мавзолеях і веселках арок,
Чорніший чорних брів плугатарів,
Синіший голубих очей льонарок.

В Алма-Аті Шевченку зазорів,
Над Каспієм — бакинським комісарам,
А тут, поміж криниць та димарів,—
Азаричам, і Гомелю, і Сарнам...

Ясній од синь-борів до синь-морів.
Мій край глибинних брил не розбазарив:

Зігрітий сонцем на землі майстрів,
Все іскромовний камінь повторив,
Що в пам'ять поколінь ми записали...
І двадцять шість бакинських комісарів,
І двадцять шість хатинських димарів.

ДВОРИ ХАТИНІ

Далеко зозуля кує на суку,
Десь дятел — стук-стук по корі.
А тут тільки дзвони —
щодвадцять секунд —
На кожному дворі в димарі...

Дні й ночі в жалобнім подзвінні —
По вас, дорогі, безневинні.

Ослона — старим чи води — молодим
Не діждемо з рук господиць.
Ніякі хуртечі не вивітрять дим —
Безсмертна безхата Хатинь.

В дворі хоч якому спинися —
Сльозами налита криниця.

Ані журавля, що спирався плечем,
Як сторож при зрубі, на крук...
І падають срібним та мідним дощем
Монети на дно з наших рук.

А може, доправить водиця
Те срібло — малим на гостинця?!

Лиш вітер шуга, замітає двори,
Та попелу не виміта...

Живи, невмирущий народе, й твори,
Над мстою зоріє мета.

Розкажуть Хатинь та Береза Картузька,
Чом сива земля білоруська,
Як сива зозуля...

НА КЛАДОВИЩІ СІЛ

«Ми кидаємо ручні гранати в житлові будинки. Доми горять дуже швидко. Вогонь перекидається на інші хати. Красиве видовище. Люди плачуть, а ми сміємося над слізьми...

Йоганн Гердер, обер-єфрейтор».

Чи хтось у ті в'юски листи посила,
Хтось кличе: «Приїдьте до нас ви...»?
Чотири ступні од села до села,
Дві крокви — од назви до назви.

Були!.. Абразеев і Глінци були,
Старонка в гаю й Забалоцце...
В дворах кураняточка воду пили,
Тягнулось до вікон колосся...

Тепер ні «Ікарус» не дійде, ні ЗІЛ,
Ні карий в голоблях — як вітер...
Єдине у світі кладовище сіл,
Століття двадцятого цвинтар.

Над пам'яттю кожного — урна землі
Та квітів принесених спалах...
Так осінь в городах лиша кошелі,
Як все — до корча — покопала.

З людьми поміж чорними призьбами йду.
Могили в шерехах безсмертя...
Ладеєве? — перше, в дев'ятім ряду.
Дремльове? — в дев'ятому, третє...

В рядах — як бійці!.. Та хіба полічу
Усе, що напасть сплюндрувала?!
З якого району покійне Ачурк?..
Ні, ні, з Світлогорського — Ала!..

Зруйновані села. Без ліку дворів
В Любаньськiм районі й Освейськiм...
І Хойники, й Сураж, і Кличів горів —
Димів кожен дiм, як Освенцім.

Коли захлинались в чаду голоси,
Свитини займались чи блузки,
Кривавились хмари, всихали ліси,
Кипіли струмки білоруські.

Як птахи вертались до лона землі,
До рідних озерець та русел,
Журавлик над Алою з жалю зомлів,
Чорнів над Старонкою бусел...

За хатою хата,
накриті вогнем,
Палають, мов гнівні вулкани.

Хіба поіменно усіх спом'янем?!
О вічного пламеню кани!..

КУРГАН СЛАВИ

Під ним сплелись шляхи борні навстрічні,
У нім вляглись піщини в моноліт.
Опора всіх веселок — в його стрижні
І визвольних ракет зірничний слід.

На гранях світить сяйво кожен ранок,
Над вістрям грім давно не гуркотів...
Багнет!.. Горевідвід!.. Чотиригранник —
Єднання символ чотирьох фронтів.

Над чорним зябом, над озминою,
Над тихою задумою лісів
Зелений, наче Рунь-гора весною,
Він височить, помітний звідусіль.

Тепер, під першим снігом, білий-білий
Курган — братерства й доблесті Ельбрус.
...Над світом, де палили та бомбили,
Йде на вершину слави білорус.

ЯБЛУНЯ

Твоя верба найтяжче плаче,
Без хат німа твоя Хатинь...
Мов сива яблуня терпляча,
Радзімо помсти й волі, ти.

В холодній осені глибокій
Ні груш на вітах, ані слив —
Лиш яблука червонобокi,
Хоч землю сніг вже присолив.

На нижній рілці й на горішній
Тримаються, яснять плоди!
А листя — як шпачки та крижні —
Порозліталось хто куди.

Того несло на картоплище,
Той — над асфальтом тріпотів,
Того — до чорнобривців ближче,
А той — на колючках дротів...

На добрім корені гілляччя
Здійма зірки. А сніг летить...
Вклонімось яблуні, земляче,
За гідні матері плоди!

ТИ СИН ЗЕМЛІ ЦІЄЇ

У Речиці почую чи в Бобруйську,
У Мінську чи у вьосці лісовій —
Впиваю радо мову білоруську,
Мов сік беріз по висвистах завій.

Як ластівка, що ранку не проспала,
Вона дзвенить, і знана, й люба всім.
Мов дивоквіт, її підніс Купала,
В атаку йшов за неї Танк Максим.

Коли — за грати свастик між борами,
Без перебору — літні чи малі,
О, скільки жертв не стали піснями
І Қоласами отчої землі!..

На пломінь уст жорстоке право вето
Враг накидав, як зашморг чи замок:

Назавжди кожна донечка четверта
Чи кожен син четвертий
тут замовк...

Тож, як хатинські дзвони, гучномовці
Підняти б врівень сосон та антен,
Щоб над коханим краєм день у день
Більшовики полегли й комсомольці
В серцях живих будили вир емоцій:
Ти — син землі цієї,
ти — Антей!

Скрізь, де дістав жорстокий нелюд відсіч,
Нам вік наговоритись доручив
За матерів, батьків, товаришів —
За два мільйони й двісті тридцять тисяч
Тих, котрих кат фашистський порішив...

Ласкава мова, ластівко народна,
Тебе з-під стріх не викрутив нацист.
Виспівай з Молодечного до Гродна,
Будь в Гомелі й в трагічній Тростянці.

Вий гнізда від Памірів до Ельбрусів,
Од берегів Неви до Ангари:
Беруть тебе з Радзіми білорусів
Й несуть на крилах братніх мов сябри.

РУСІ ФОРТЕЦЯ, БІЛА ВЕЖА

І мечі, й шаблі свої тупила
Тьма навал в густій імлі століть,
А Русі фортеця, Вежа Біла,
Восьмий вік у Кам'янці стоїть.

З висоти вінця погляну вдалеч —
Хан і пан звірів тут не один...
Де зайшов за обрій слави Галич,
Там ядром сузір'я став Бурштин.

І ясніє світ, повитий снігом,
На лугах, на лоні тихих віт.
Мо', співець, не вбитий печенігом,
Тут увічнив Ігорів похід?

Під гудроном не одстугоніти
Путівцям на Полоцьк чи Заславль,
Де скорбота гордої Рогніди
Срібною березою зросла.

Од руїн прадавнього Берестя
До каміння Бреста наших днів —
Скрізь нещадних воєн перехрестя
І народних рушень на панів.

Чорна вільха й сива сокорина
Чули — їм навіяли вітри,
Як до Наливайка Северина
Йшли в Бобруйськ і в Речицю сябри.

А коли живцем його палили
Єзуїти в міднім казані,
Тяжко й зубри голови хилили,
Жаром шерсть пашіла на вогні.

...Все вляглося — пожежі та бурани.
З вежі видно Снятин і Путивль;
Обеліск — багнет чотиригранний —
Де чотири сходились fronti.

...В білій тиші Біловезька Пуща.
Білі, наче лебеді, доми...

Зоретворці, стража певснпуща --
Раді миру радомичі — ми!

Будь, народе, вроджений дружити,
Тчи полотна і плекай бори,
Втілюй турів силу в трактори.
Ти, землі своєї вссдержитель,
Всіх заброд сліди переори
Й сій своє русяве вічне жито!

НАГАДАЮ ПІСНЕЮ

ОДА ВІТЧИЗНІ

Роси жаріють в гаю,
Жаром палають калини,
Сонце з-за обрію лине —
Йде на орбіту своєю.
Всюди в безмежнім краю
Сонячний погляд і подих
Будить на труд і на подвиг
Гордих народів сім'ю.

Земле,
Ти — наша весна красна́,
Стомовна, сторадісна нене!
Ленін
Всі мови й племена
В щасливу родину
любов'ю з'єднав.

Сонце в твоєму Гербі
Сяє над світом свободи.
Ниви співучі й заводи
Оди складають тобі.
Пісню і я віддаю,
Травню і Жовтневі радий:
Матір Свободи і Правди,
Славлю Вітчизну своєю.

Роси зоріють в гаю,
Жаром палають калини,
Сонце з-за обрію лине —
Йде на орбіту своєю.

Так у безмежнім краю
Партії погляд і подих
Кличе на труд і на подвиг
Гордих народів сім'ю.

Земле,
Ти — наша весна красна,
Стомовна, сторадісна нене!
Ленін
Всі мови й племена
В щасливу родину
любов'ю з'єднав.

ЦВІТУТЬ САДИ

Цвітуть сади над Бугом і Десною,
Цвітуть сади на Ворсклі і Дніпрі.
Вишневим цвітом, щедрою весною
Над світом пахнуть лагідні вітри.

Сади в степах і в селах розквітають,
Веселим птаством повняться гаї,
І в край пісень, до нас, перелітають
Із-за морів дрозди і солов'ї.

Цвітуть сади і срібні води грають,
І даль така прозора та ясна!..
Висока повінь цвіту в нашім краї,
Людського щастя сонячна весна.

ПАРТИЗАНСЬКА

Ой посхилялись над побратимом
Бійці сумні.
А племінь помсти зметнувся димом
У даліні.

В краю тривожнім напнув завісу
Густий туман.
Щоночі й місяць виходить з лісу,
Мов партизан.

Дарма муштрує фашист колони,
Зміцнив пости —
Шкерéберть гухнуть в п'їтьму вагони,
Впадуть мости!..

Геройська зірка п'ятипромінна,
Розвій імлу!..
Багряне сонце зайшло, як мїна,
В глухїм тилу.

ПОВЕРТАЛИ ХЛОПЦІ З ПОХОДУ

Гей од Заходу до Сходу,
Де пройшла гроза війни,
Повертали хлопці з походу
Сорок п'ятої весни.

Вже Морава не в загравах,
Не в громах ріка Дунай —
Осяває зорями Травень
Путь-дорогу в рідний край.

В полі жито половіє,
Колос променем стає.
Злата Прага, й драга Софія,
І Варшава — нех жие!

Гей, кохана чорноброва,
Виглядай богатиря:
На медалях — вся Європа
В хлібороба й шахтаря!..

За Дніпром, за тихим Доном —
Сто доріг в однополчан.
Ближче, ближче хлопцям додому —
Батьківщино, зустрічай!

РІЧКО МОЯ МИЛА

— Річко моя мила
Лугова,
Чом ти, мов змарніла
Удова?
Посмутніли хвилі
Не гойдають лілій,
Вже тебе й веселка забува.

— Все було, сестричко,
Та сплигло:
І веселка-стрічка,
І весло.
Недруги напали,
Вербоньки зрубали,
А джерела мулом занесло.

Я дівчат вбирала
У вінки,

Сине небо прала
Й рушники.
А притоки-дочки
І струмки-синочки
Бігли і до мене залюбки.

Вже давно питаю:
Де ж вони?..
Літом виглядаю
Й восени.
Чи замерзли в стужі,
Чи тепер байдужі,
Чи дійти не можуть з далнини?

А ЛЬОН ЦВІТЕ СИНЬО-СИНЬО

Де льони-довгуні
Вилягали і гордо вставали,—
Наслухали сини,
Скільки літ їм зозулі кували...

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
Додому сина.

Голубіли льони,
Та здригнулось від грому Полісся...
По дорогах війни
Синьоокі сини розійшлися.

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
З дороги сина.

Почорніли льони —
Не давались в полон золотими...
Полягали сини
І вставали із пломеню й диму!..

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде,
Чекає сина.

Голубіли льони —
І над світом замовкли гармати.
Йшли додому сини,
Де росила безсмертники мати.

А льон цвіте
Синьо-синьо,
А мати жде
Од сина сина.

ДЕ ТИ, ЛЕГІНЬ?

В горах стежки-блискавиці
То зійшлись, то розійшлись.
Там косицю, мов зірницю,
Ти з-за хмар дістав колись.

Квітка-втіха
Сохне-в'яне...
Ой поїхав
Мій коханий.

Знов ізвори коло хати
Білим цвітом замело...

Чи не вмiла виглядати,
Чи забув своє село?

Довгі роки
Ждала б, хлопче,
Та короткий
Вiк дiвочий...

Хоч би в очi подивиться,
Чи твоя любов жива?
Жодна стежка-блискавиця
В серцi вiри не вбива...

Квитом блеклим
Душу гою...
Де ти, легiнь?
Гой-я, гой-я...

РОЗЛЮБИТЬ НЕСИЛА

Зневiряться тяжко
В дружбi ширiй,
Полетiла, пташко,
Десь у вирiй...
Тут мене кохала,
А весною
Вже гнiздо звивала
Не зi мною.

Не шукав я другу
Йi не шукаю,
В грудях бiль-наругу
Затискаю.
Яворину злива
Пригинає...

Де ти? Чи щаслива? —
Я не знаю.

Дві коси дівочі,
Очі карі.
Серце ласки хоче,
А не кари.
Розлюбить несила...
О якби-то!
А полинуть — крила
Перебито.

КАЛИНОВА СОПІЛКА

Вітер у долині,
Мов несамовитий,
Знівечив калині
Сизокорі віти.
 Ягодинок сльози
 Крапали криваво
 На холодні роси,
 На пожовклі трави...

Що тому бурану,
Що тій хуртовині,
Як нестерпну рану
Завдає калині?!
 Бурі, не займайте
 Трепетної гілки,
 Бо калина — мати
 Солов'я й сопілки.

Гілонько кохана,
Болю мого серця,

Та як з нею, не зі мною
Будеш ти в журбі —
Я веселкою ясною
Засвічу тобі.

ОЙ ЧОГО ТИ, ЧЕРЕМОШЕ

— Ой чого ти ч о р н и й, Черемоше,
Чого засмутився?

— Бо вже з туги посивіти може
Чорна моя Тиса.

— Рвусь до неї, бескиддя минаю,
А все ж маю скруту:
Доля гнала Тису до Дунаю,
А мене — до Пруту.

— Ой чого ти, Черемоше, б і л и й,
Мов поблекла тирса?
— Ми любились, а круч не пробили,—
Шепче Біла Тиса.

— Межи нами ставали стіною
З обох боків гори.
Не судилось нам злити весною
І радощі, й горе.

Ждуть світилки — сосни яснокорі —
Черемошу й Тиси:
В Черногорі, ні в Чорному морі
Удвох не зійтися.

ТАМ, ДЕ МИ ХОДИЛИ

— Друже, зелен луже,
Чи тобі байдуже,
Що розмила повінь
Береги любові?

Там, де ми ходили,
Зорі нам світили,
А де стали в парі,—
Сховались у хмарі.

Як обом світало,
Забувати важко:
Сонце виглядало
З кожної ромашки.

Знає нечуй-вітер,
Хто вдвох з ночі вийде,
А ніхто не знає,
З ким доля з'єднає...

— Що з тобою сталось? —
Верби зашептались.—
Можє, громовиця
Не дала зустріться?

— Не доплив до мене
Твій вінок ромену,
А прибила хвиля
На чуже весілля.

Сам шукаю того
Квіту золотого,
На стежках розлуки
Обпікаю руки:

В день твого весілля
Виросло зрад-зілля,
Трави над рікою
Стали осокою.

РОСТЕ В ЛУЗІ

Сивий голуб туркав одуду:
— Я про неї вже давно гуду.
Може, вільха заговорена
Од верхів'я аж до кореня?

Луна з яру, а друга — з двора
То про вишню, то про явора,
А про неї за оселею —
Ні сумної, ні веселої.

Над струмком і над протокою
Тільки хвилька їй витьохкує,
А літепло обполіскує
Гілля вільхоньки поліської.

Із любов'ю та довірою
Прилітають птахи з вирію:
Під громами пелехатими
Діток вільха колихатиме.

Чого вона людям нелюба,
Не розраяв одуд голуба.
— Може, вільха заговорена? —
Випитує голуб ворона.

БАРВІНКОВА

— Матінко, моя ненько,
Зелено-зелененько
Моріжечки стеляться весняні.
Знов леліють у долині
Білі проліски і сині...
Що ж мені посіяти при вікні?

— Доно, моя кровинко,
Хмелику та барвінку
Біля хати любої посади:
Як барвіночок хрещатий
Будуть хлопці помічати,
То й самі вчашатимуть, і свати.

В хмелю духмяні пута,
Хміль хоч кого заплута —
Не весною, серденько, то в жнива.
Ой відомо нені й лелю,
Як щовечора од хмелю
В парі ходить обертом голова!..

Мудра порада неньки —
Хрещичок зелененький
Заряснів під вікнами у дворі.
Не минали хлопці квіту,
Поглядали весну й літо:
А яка ж там дівонька на порі?!

Хміль в'ється коло ганку,
Дівчина аж до ранку
Горнеться коханому до щоки...
В ночі барвінково-сині,
Наче лебеді весільні,
Мрійно мають крилами рушники.

ЧОМ ЗОЗУЛЯ СИВА

На Дунаї і в гаях Засулли
Хто не знає, як кує зозуля.
А хто знає на Сулі й Дунаї,
Чом зозулю часом проклинає?

Гаю, озовися,
Бо вона не гульвіса:
Без домівки, сива, вікувала
Та все людям на добро кувала.

— Ку-ку, ку-ку,—
Як відгомін смутку.
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку,—
Собі й діткам на муку-розлуку.

Не судилось в лузі чи в ліщині
Зозуляток люляти пташині,
А судилось у гніздо і в хату
Не пускати гусінь волохату.

Не тьохки та гулі
На умі у зозулі.
Своє щастя мусить одселяти
Та гукати: де ви, зозулята?

— Візьми, плиско,
Одненьке в колиску,
А ти друге, посестро-вільшанко,
Бо й зозулі свого роду жалко.

Хто не знає правди, той глузує
З тебе, вічна страднице, зозуле.
Ой недарма на лугах і досі
Рясно сходять зозуліні сльози.

Хіба ти, зозуле,
Маєш серце нечуле?

Як сидіти та вигрівать діти,
Коли ніде під крильми подіти?!

— Ку-ку, ку-ку,—

Як відгомін смутку.

— Ку-ку, ку-ку, ку-ку, ку-ку,—
Собі й діткам на муку-розлуку.

ДІВОЧА ЗАПОРІЗЬКА

Нагадаю піснею, може, ще не пізньою,
І скажу коханому: — Чуєш, дорогий?
Ти — на правім березі,
Я — на лівім березі,
А коли ж посходяться наші береги?

Може, не протовпився, хлопче, до автобуса,
То крилом-веселечком помахай мені.
Час тобі, вродливому,
Побувать на лівому —
Припливи до берега в тихому човні.

Знов дівчата парами ходять з сталеварами,
Ти ж засів між книгами... Певно, й постарів.
Симпатична міміка в хлопця-коксохіміка,
А твоїх нема в нього ні очей, ні брів...

В місті нашім є одна вулиця Возз'єднання.
Може б, там зустрілися ми хоч навесні?
А тобі все ніколи...
Вибери ж канікули —
Про любов хоч поглядом натякни мені!

Вже мотив ліричної лине і з Космічної,
Де квітки в два яруси, до зірок — доми...
Місто розростається,
Серденько й питається:
На якій же вулиці зійдемося ми?!..

ВИШНЯ

Довго-довго ждала
Свого свята вишня,
Мріяла-гадала,
Як матуся ніжна:
Квіте з мого лона,
Зарясній на вітах,
Перелийся в грона
Ягід соковитих!

Вишня красувалась
У рожевім сяйві,
Та квітки зривались,
Ніби в неї зайві...
Вітер полудневий
Гнав горою й долом
Легкоцвіт вишневий
Перекотиполем...

Знов, як сива мати,
Терпелива вишня
Буде виглядати
Весняного тижня.
Ой шкода, ой шкода
Вишневого цвіту,
Що розвіє вітер
По білому світу.

НІБИ ЗОРІ З ПОЛУНОЧІ

Ніби зорі з полуночі
Наближаються.
Чиї очі парубочі
Ім ввижаються?

Чорні брови, мов галчата
Наполохані..
Ой незрячі ви, дівчата,
Як закохані.

Чи вже любі, чи нелюбі —
Пригорталися.
Не про все гарячі губи
Допиталися.

Отоді ви світ широкий
Обдивляєтесь,
Коли, юні, мрійноокі,
Помилляєтесь.

Якби руки до розлуки
Схаменулися —
Не йшли б ноги без дороги,
Не спіткнулися.

Щире серце, та незряче —
Обпікається.
Сліпо вірить, гірко плаче,
А не кається.

ОЙ ДРУЖИННИЦІ

Чує серце, що пора
Щось мені робити:
Чи сп'яніти од ситра,
Чи «Лужанську» пити?
Хоч п'яницям я не брат,
Носа не розквашу,
Та потрапити я рад
Під опіку вашу.

Ой дівчата гордії,
Ой дружинниці,
Чом не гляне жодная
Й не зупиниться?
Тих спиняєте та повчаєте,
А мене не помічаєте...

Ви, звичайно, на посту,
В кожної — пов'язка.
Як зовуть біляву ту? —
Не втаїть, будь ласка.
Озирніться ж хоч на мить,
Визвольте від муки:
Підійдіть, мене візьміть
Та й ведіть під руки!..

Чи вам пісня солов'я
Не бентежить душу?
Чи не знаєте, що я
Щось вчинити мушу?
Ох, якби мені дали
Пугача-нагана,—
Хай би ви мене вели
Замість хулігана.

Я б охоче постраждав,
Хоч не провинився.
На біляву поглядав —
Може б, і зріднився;
О, якби поцілувавсь
З нею самотужки,
Перевів би згодом вас
Із дружинниць... в дружки!

ПОЛІСЬКА ПОЛЬКА

Там цимбали, скрипка й бубон
Вигравали польку любо,
Де колись поліщуки
Озувались в личаки:
Лико в будень, лико в свято,
Легко в лику танцювати!..
Ох, коли б не мотузки,
Поспадали б личаки...

Ой, полько моя,
Донечко вітриська!
Сестра солов'я —
Полечка поліська.

Хоч на модні закаблуки
Поставали ми й онуки —
Досі в полі чи в гаю
Любим полечку свою.

Ми не з лісу, а з Полісся,
Та в батьків своїх вдалися:
Не куняєм на ходу —
Вибиваєм до ладу!

Ой, полько моя,
Донечко вітриська!
Сестра солов'я —
Полечка поліська.

Добре липі, добре в'язу
Що весною ми ні разу
Не здирали, не тягли
З них кори на постолі.

Навіть сокори й топольки
Аж тремтять од ритму польки:
Вабить музика людська,
Та коріння... не пуска.

Ой, полько моя,
Донечко вітриська!
Сестра солов'я —
Полечка поліська.

Чорноброві, ясноокі,
Нумо — польки на два боки:
На два боки — сяк і так —
Вибиваєм кожен такт.

Грай, музико, сип, музико! —
Пам'ятатимем довіку,
Що недарма і Земля
Не стоїть, а кружеля!..

Ой, полько моя,
Донечко вітриська!
Сестра солов'я —
Полечка поліська.

ІХАВ Я ПО ГРАВІЮ

«Шофер! Держись правої сторони!»

*З нагадувань
державтоінспектора*

Їздив я між горами
І між світлофорами,
Поважав я правила, як і ви:
По шосе й по гравію —
«Держись боку правого!» —
Над усе крутилося в голові.

Скучив за розмовою —
Їду й пригальмовую,
Бо вже дощик весело заросив...
А на сто тридцятому
Скрипнув я дверцятами —
До кабіни дівчину запросив.

Шини закрутилися
Й швидше покотилися —
Любо й пасажирочці, й водію.
Їдучи по гравію,
Підморгнув їй правою —
Іхав з «правим ухилом», не втаю.

Поряд із вродливою
Кермував я лівою...
Уявіть, інспекторе, прошу вас:
Хоч зазнав аварії
Через очі карії,
Але ж... «боку правого» я тримавсь!

Визнаю, що Варюю
Звуть мою аварію,
Що на світі кращої не бува.
...Їхав я по гравію
З тою кучерявою,
Що забрала й серденько, і права...

ВЕСІЛЬНИЙ ВІНОК

ОЙ ЛАНИ МОЇ

Ой лани мої, росяні мої,
Як шепочуть колосочки!
Чули солов'ї, і поля, й гаї
Наші співи-голосочки.

Тут ходила я стежками всіма,
А дві стежечки зійшлося,
Ще сплету сама, поношу сама
Золотий вінок з колосся.

До матусеньки на поклін ступлю
І скажу їй: «Ненько мила!
Так, як і тебе, землю цю люблю,
Бо й вона мене ростила».

Любому скажу: «Ти вінка візьми,
Щоб жили ми в згоді-щасті.
Де трудились ми, де любились ми,—
Стелються луги квітчасті».

У два береги хлюпає вода,
Мов звести до купи хоче.
На тім березі — заміжні літа,
На цім березі — дівочі...

Переїду і я по містку, не вбрід,
Обійду хліба доспілі,
Квіти, й колоски, й весь колгоспний рід
Будуть на моїм весіллі.

В НЕДІЛЕНЬКУ...

Підганяймо, дівчатонька,
Роботу,
Буде серцю відрадонька
В суботу.
Всіх покличе до світлиці
Неділя,
Бо у нашої сестриці
Весілля.

Сплетем вінки
З барвіночку,
Вберем в стрічки
Ялиночку —
Зів'єм гільце,
Як золотце!

Дівчатонька,
В неділеньку
Квітчатимем
Голівоньку:
Гарна молода
Подруг вигляда.

ПІСНЯ КОРОВАЙНИЦЬ

Чи прозора в нас водиця
У криниці?
Чи нам борошно годиться
Із пшениці?

Щонайкращого із дому
Наносили,

Молодій і молодому
Замісили.

Не було ані пилинки
У водиці,
Ні смітини-куколинки
У пшениці.

Від суботи до суботи
Просівали,
Щоб, як висівки, незгоди
Не спливали...

Хай нам вогник полум'яний
Підспіває:
Рости пишний та рум'яний,
Короваю!

ДРУЖЕЧКИ-ДІВЧАТОНЬКА

Дружечки-дівчатонька,
Не силує матінка,
То й не тужить донечка
В хаті край віконечка.

Подругу вітатимем,
Косу розплітатимем,
Вберем шлюбне гілечко
В барвінки-василечки.

Сестро, не смути личка:
Вже світить світилочка
В домі нареченого,
Любого та чемного.

З дружбами-боярами,
З бубнами й баянами
Прийде — наговоришся,
Як з голубом горлиця.

ПРОШУ, ДРУЖЕЧКО, ПРОШУ

— Прошу, дружечко, прошу,
Приший квітку хорошу.
Я за квітку та й подякую —
Як не сріблом, то мідякою...

— Що це ти змолов, губатенький?
Чи ти — син скупого батенька?
Ой чого це ти, скупієчку,
Дав за квітоньку... копієчку?!

— Бо ж тая копійка
Добряча купійка,
На будь-якім рівні
Йй вклонись, як гривні:
В чесній праці добувається,
Та не знаєш, де дівається!..

ВЕДИ, НАРЕЧЕНИЙ

Веди, наречений, до шлюбу
Омріяну долю свою.
Шануй ніжну, люблю,
Як голуб голубу,
Як легіт черешню в маю.

На радість рідні й Батьківщині
Побрались ви в розквіті літ.

На світлій вершині
Тобі і дружині
Безмежний простелиться світ.

І силу, і юність, і вроду
Пізнайте в нащадках своїх:
Безсмертя народу
І слава народу —
У кожній щасливій сім'ї!

ЯКБИ ЗНАЛА МАТИ-НЕНЬКА

Чом в стрічках та квітах коні
І машини?..
Що за день сьогодні, дощю,
Розкажи-но?

Ждуть дівчата у садочку,
Щебетухи,
Скоро, скоро, моя дочко,
До свекрухи.

...Як вела тебе до школи
Я за руку,
І не думалось ніколи
Про розлуку.

І в поля зі мною, люба,
Ти ходила.
Тільки я тебе до клубу
Не водила...

Дорога моя дитино
Наречена,

Скоро зійдеться родина
Незліченна.

Якби знала мати-ненька,
Якби знала,
Ой що ж доні зозуленька
Накувала?!

Розплетеш ти коси русі
З кісниками,
Будь же донею свекрусі
Так, як мамі.

...Розвихрили змії-коні
Буйні гриви.
Іди, іди, моя доню,
Будь щаслива.

Будуть дітки й гарна хата
На помості,
Буду ждати-виглядати
Вас у гості.

ЛЕТІТЬ, ЛЕТІТЬ...

Летіть, летіть за водою,
Чайки білі.
Поспіваймо з молодю,
Дружки милі.

Не дивися на долівку,
Сестро люба.
Уквітчаємо голівку
Та й до шлюбу.

Вже ти з нами відспівала,
Мов дзвіночок...
Де ж ти, подруго, нарвала
Цей віночок?

— У саду, як чисті роси
Накрапа́ли,
Пелюстками мої коси
Та й припали.

Яблуневий цвіт на гіллі
Опадає,
А дівочий на весіллі
Розцвітає.

Скільки в коси тобі стрічок
Заплітаєм,
Стільки донечок-сестричок
Побажаєм.

Скільки в снопі колосочків
Ми налічим,
Стільки хлопчиків-синочків
Тобі зичим.

...Пливіть, пливіть за водою,
Лебедиці.
Привітайтеся з молодою,
Молодиці.

ОЙ СВАТИ-БРАТИ...

Ой свати-брати,
Дайте ж нам пройти
До оселі нарченої!
Чом її рідня
Стала й зупиня,
Мов стіною широченною?!

Ми пройшли здаля
І сади, й поля,
Милувались урожаями.
А яка ж вона?
Чи в батьків одна?
Подивитися бажаето.

Піде поговір:
Не впустили в двір,
Заступили загородою...
Ніяк нам пройти,
Ні проїхати
Ні «Волгою», ні підводою.

З КИМ ЗРІДНИЛИСЬ МИ?

Підождіть, свати,
Встигнете пройти...
В нас дівуся — хоч на виставку!
З ким зріднились ми?
З добрими людьми? —
Покажіть... характеристику!

Ген свахи ідуть,
Мов бджоли, гудуть:

Кого зятем величатимем?
Наша молода —
Наче ягода,
Ще їй добре між дівчатами.

Що ви за одні?
Покажіть рідні
Не обручку чи квітанцію —
Хай ваш молодий,
Дорогі свати,
Дістає... рекомендацію!

ХАРАКТЕРИСТИКА З РЕКОМЕНДАЦІЄЮ

Не тримайте коло дому,
Майте ж трохи милості:
Час женитись молодому
З атестатом зрілості!
Сам трудивсь для атестата,
Не замучив мами й тата...

Виділявсь між парубками
Розумом та вродою,
Роботящими руками
Й вдачею негордою.
А чи ніжний він в коханні —
В молодій певні дані...

Працював не за спасибі,
Багатів оплатою.
Дім поставив на садибі —
Хоч назвіть палатою!..
Ну а з ким у тому домі
Буде жити — вам відомо.

В нього в хаті і надворі
Щастя приживалося,
Женихові з нами в хорі
Хороше співалося.

А одружиться — тим паче,
Очевидно, не заплаче...

Славний хлопець — глянуть любо!
То прийміть з умовою:
Мало усної для шлюбу —
Прийдемо з писмовою.
Відчиняйте швидше брами,
Бо вже ніч не за горами!..

БЛАГОСЛОВІТЬ, НЕНЕ

Засмутилась вишня в затінку,
Що покине доня матінку.
Ой куди ж вона зібралася,
В квіти й стрічечки убралася?

Не смутися, рідна вишньоко,
Жде мене не горе-лишенько.
Така в серця мого воленька:
З нареченим щастя-доленька.

Ой іду я та й спиняюся,
Неньці й татові вклоняюся:
Благословіть, нене, дочечку
У весільному віночечку.
Благословіть, рідний батеньку,
В нову долю, в нову хатоньку.

...Не смутися, рідна вишенько,
Жде мене не горе-лишенько:
З родом я не розлучаюся,
А з чужими родичаюся.

ОЙ ВЕЗИ, НЕ ТРЯСИ...

Наш водій
Не крутій:
Не чиргикав ручкою...
Наш водій
Молодий
З бубликом-обручкою!

Лімузин
П'є бензин,
А колеса котяться!..
Без руля
Й весілля
Нині не обходяться.

Ой вези
Не тряси,
Обминай вибоїни.
Всі баси —
Голоси
Хороше настроєно.

Припинись,
Озирнись,
Чи не погубилися?
Може б, ми
До зими
Пішки полюбилися.

Ти скажи
В гаражі,
Що вподобав дівочку.
Хай на шлюб
Нам у клуб
Випишуть путівочку!..

Хитони,
Крутони —
Хай дорога пилиться! —
Може, мій
Соромій
До мене прихилиться...

Мчи, водій,
Чародій,
Хай містки вгинаються!..
Не тепер,
То в четвер
Суджені з'єднаються!

НА РАДІСТЬ ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНИ

У добру годину весільного свята
Обом нареченим, вродливим обом
Дарує Вітчизна, дбайлива, як мати,
Вінок рівноправ'я з Державним Гербом.

Надії коханих на щастя родинне
Народним Законом вінчає вона.
Віднині життя у подружжя єдине,
Як доля одна і дорога одна.

Щоб вам, дорогі, так безхмарно жилося
Як сонцю ясному в блакиті Герба,

Де Молот могутній в промінні колосся
Навік пригорнувсь до сяйного Серпа.

На радість батькам і великій Вітчизні
Звеличуйте родом славетний Народ,
Щоб він що не день і в роботі, і в пісні
Багатшав і дужчав од наших щедрот!

ОБМІНЯЙТЕСЬ ОБРУЧКАМИ

Заспівайте, любі гості з друзками,
Обміняйтесь, молоді, обручками,
Благородні й роботящі змолоду,
Рідні ваші руки сріблуг-золоту.
 Бо нема без кілець добрих віжок,
 А без обручів — надійних діжок,
 Без кругів — глибокої криниці,
 А без сонця — любої світлиці.
В парі вічні — колесо із шиною,
Чоловік — обручений з дружиною:
Глянуть очі, на чуже примружені,
А каблучка: «Дзуськи!.. Ми одружені!..»
 Решета нема без обичайки,
 Паспорта — без круглої печатки.
 Хто не обіймав — не вмів любити,
 Не літа й супутник без орбіти!..
Зятева обручка чи невістчина —
Нерозривна доля в них увічнена.
В парі йдуть з обручками сяйливими
Під життєвим сонечком і зливами.

КАЛИНОНЬКА

Росла, росла калинонька,
Вбиралася в рясні листки,
А ясочка-дівчинонька
Вплітала кіснички.

Весною на калиноньці
Розвився ніжний білий цвіт,
І сповнилось дівчиноньці
Сімнадцять юних літ.

Цвіла, цвіла калинонька
Та й стала цвітом опадать.
Виходила дівчинонька
Кохання виглядять.

В червоній спілій ягоді
Буяли соки молоді.
Серця в любові-злагоді
Єдналися тоді.

І він повів дівчиноньку
У білому вінку-цвіту...
Покинула калиноньку
У батьковім саду.

НАРІКАЮТЬ ПАРУБКИ

Добре теща запрягла
Парубків,
Що нести нам завдала
Сім мішків.
Ой-ой, ой-ой,
Сім мішків.

Поміж дружок та свашок
Ходить зять...
Допоміг би хоч мішок
Зав'язать!..
 Ой-ой, ой-ой,
 Зав'язать.

Зятю — жінка, гардероб,
Килими,
А нам — придане на горб...
Бідні ми!..
 Ой-ой, ой-ой,
 Бідні ми!..

Хто не хоче працювать
На зятів,
Той навчайся посилать
Старостів!
 Ой-ой, ой-ой,
 Старостів!

ОЙ РОДИНО, РОДИНО

Ой родино, родино,
Погуляти ходи-но,
Бо не хочеться мені
Веселитись в однині.

Ой кого то сват веде,
З ким то видрібцем іде?
Грає музика така,
Що й товстущечка легка...

З гопака на краков'як
Переходить здоров'як:

Лиш давайте весілля —
Він... три норми відгуля.

Чом заплакав голова,
Мов нещасна удова?
З горя мед-горілку п'є,
Бо найкращу віддає.

«Маяком» вона була,
Та в чуже село пішла...
Час і нам, і голові
Вирушать в передові!

ЧИ РАДІЄ МАТИ ЗВІСТКОЮ

Переспів дружок і свашок

— Чи радіє мати звісткою,
Що зустрінеться з невісткою,
Щоб зійтись для щастя-спокою,
Наче річка із притокою?

— Стане повною й глибокою
Річка з доброю притокою.
Із ясною і теплішою
Потепліє, посвітлішає.

— Як притока збаламутиться,
Тоді й річка скаламутиться:
Ні помитись, ні напитися,
Ні на вроду подивитися...

— А з свекрухою сварливою,
Як із річкою шумливою:
Не вгамується, не спиниться —
На своїм камінні піниться...

— Із невісткою ледачою,
Як з притокою стоячою:
Зверху — ряска, дно — у зарості,
Мало помочі на старості.

Поріднились на весіллі ми,
Як у морі — хвилі з хвилями.
Хай життя з життям зливається,
Краще мається й співається!

ПОДРУЖНІЙ ВАЛЬС

Ми зустрілись з тобою
На широкім лану.
Не забудем обое
Свого щастя весну.

Там і зіронька пізня
Нам зійшла вдалині,
А твій голос, як пісня,
Лився в душу мені.

Вірив я, що з такою
Рідні стежки зведуть,
Щоб, як берег з рікою,
Ми пройшли свою путь.

Річка стане мілкою,
Повінь виб'є з русла...
Я ж навіки з тобою
В парі щастя знайшла.

Порозходяться друзі,
Відлунають пісні.

Будь дочкою матусі,
Вірним другом — мені.

Не затьмарим, дружино,
Цю годину ясну.
У сім'ї збережімо
І любов, і весну.

СТРІЧКИ МОЛОДОЇ

Ой подруженьки-сестричечки,
Вам роздам я свої стрічечки.

Це — тобі, Оксанко,
Це — тобі, Маринко,
Це — тобі, Світланко,
Це — тобі, Яринко...

Щоб з веселочками ніжними
Поставали й ви заміжніми,
Щоб свої ви роздавали,
І вам дружечки співали!

УСМІХНИСЯ, МОЛОДИЧЕНЬКО

Усміхнися, молодиченько,
Не смуги хороше личенько.
В парі з милим, із дружиною,
Розцвітеш і ти жоржиною.

Хоч звемося ми заміжніми,
А хто скаже, що невітшні ми?
Не розлучені і з клубами —
Що любили в них, те любимо.

Вже свекруха за невісткою
Не ганяється з кописткою:
В полі й вдома із свекрухою,
Наче з матінкою другою.

Усміхнися ж, молодиченько,
Звесели хороше личенько:
Ми претензії не маємо
І поповнення приймаємо.

Не навек — стрічки й віночечок,
Наживи синів і дочечок.
Ми їм бантики зав'яжемо
І в дитясла шлях покажемо.

ГІРКО, ГІРКО!

Хоч пив жених зроду
Сироватку й воду —
Хай нині скуштує
Хмелю з винзаводу.

Підіймем одненьку —
За батька й за ньеньку,
Що зростили доню
Гарну й лагідненьку.

Як першу, то й другу —
За свекра й свекруху:
Шануйте, як сина,
І його подругу!

А третю пригубим —
За любоньку з любим,

Щоб чварів не знали
Коса з гарним чубом...

Гірко, гірко, гірко! —
За діток четвірко,
За мітки-зарубки
На кожному одвірку!

ВЕСІЛЬНА ПОЛЬКА

Ой, весілля полум'яне —
Хто не тупне — травка в'яне.
І сопілки, і баяни,
І цимбали виграють,
«Дівко-рибко, дівко-рибко», —
Буха бубон біля скрипки.
«Граєш гарно, а не хрипко», —
Звук бандури подають.

Нумо в коло, трудівниці,
Ясноокі, смаглолиці, —
Розвихріте, чарівниці,
Завірюху-білоцвіт...
Ой чорняві й світлорусі!
Як у праці — по заслuzі,
Так і в танці — гордім русі —
Пізнаємо ваш політ.

А ви, хлопці, у присядку
Вилітайте по десятку:
«Тут розтопчемо спочатку
Туфлі й чоботи нові!..
Більше жару, баяністи!
Тут — доярки й трактористи,

Тут — птахарки й мотористи,
Ланкові і їздові!»

«Дайте ходу молодиці
На долівці й на травиці —
Розступіться, подивіться,
Як пристукує вона:
Хоч своє оддівувала,
Ще не все одтанцювала...
Босоніжки підкувала,
Отакої витина!»

А музики дрібно-дрібно,
З перебором, ладно-спритно
Розсипають звуки срібно,
Натискають на лади...
І від музики такої
Солов'ям нема спокою.
Щастям-радістю людською
Аж відлунюють сади.

ЗАСТОЛЬНА

Ой сідайте, свати з свашками,
За столи.
Вже тарілочки ромашками
Розцвіли.
 Чисті чарочки, як лілії,
 На вино.
 Придивіться, гості милії,
 Де в них дно.
Очі синіми волошками
Заясніть,
Та видельцями, та ложками
Задзвеніть!

А столи у хаті новії
Для рідні —
Не дубові, то кленовії,
Розсувні.

Від достатку прогинається
Верх і спід...
Хай же швидше починається
Наш обід.

Що надбали ми, те смажили
І пекли.
Просим вас, щоб розвантажили
Всі столи.

Вам курятинки чи жирного
Гусака?
В нас нема лише пташиного
Молока...

Пригощайтесь, свашко-золотко,
Цим чи тим.
Вже пора гукати: «Солодко!»
Молодим.

ДІТИ МОЇ

Слово батька молодої

Діти мої!.. Молоді ваші руки
Мати з'єднала лляним рушником,
Щоб не зазнали ви лиха-розлуки,
В парі весь вік воркували рядком.

Добра година, пора урочиста:
Двоє сердець ви зріднили в одно!
Хай ваша совість така буде чиста,
Наче весільне оце полотно.

Нашу дитину ти вибрав, мій сину.
Бачиш, яка вона щастям ясна?
Хай же ніколи наруги сльозину
Цим рушником не втирає вона.

ВСТАНЬМО, ГОСТОНЬКИ

Встаньмо, гостоньки, встаньмо,
Довкола себе гляньмо.
Віддаймо хвалу
Щедрому столу,
І вам, батеньку,
І вам, матінко,
І вашій дочці,
І кухарочці,
І доброму дню,
Що зібрав рідню,
Бо ночами не спала,
Цього добра надбала.
Ще й народу рідному,
Честі й слави гідному!

ЛЮДИ ДОБРІ, ДЕ ТА ВУЛИЦЯ?

Люди добрі, де та вулиця,
Що хатинами сутулиться,
Де побиті стіни «віспою»,
Посварилась призьба з призьбою?..

Вже стомились, довго ходимо,
Її ж — досі не знаходимо,
Всіх розпитуємо, ходячи:
Чи жили тут наші родичі?..

Люди добрі, де ж та вулиця,
Що кулями в стужу шулиться,
Огороджена канавою,
Дерезою зеленовою?..

Як вона багата шлюбами —
Не пройти музикам з трубами:
Ніяк буде розминутися,
Доведеться нам вернутися...

ИДІТЬ ДОРОГОЮ ХОРОШОЮ

Де штахети — огорожею,
Йдiть дорогою хорошою
Iз синами та iз дочками
Мiж хатами та садочками.

За стовпами, за дротинами
Йдiть пiд руки хоч родинами
Помiж бiлими будинками,
Що пiд шиферами й цинками.

Бiля клубу зупинiтеся,
На всi боки подивiтеся.
За сiльмагом, за лiкарнею —
Далi вулицею гарною!..

Там, де зруби над пiдмурками,
Не слiпують вiкна жмурками,
Перед ганками проходячи,
Ви побачите, де родичi:

Де бiлiе шифер,
Там живе мiй дiвер,

А де черепиця,
То — моя зовиця,
Де зелена бляха —
Ото моя сваха,
Де ж червона жерсть —
Там ваш сват чи тесьть...

Як забудете фамілію,
То зайдіть в поштову філію
І, коли не пригадаєте,
Там по радіо спитаєте...

ГІМН ХЛІБОВІ-КОРОВАЮ

Ти зростав, короваю,
 під небом високим у полі,
Де мотори гули,
 а полегле врятовував серп.
У тобі — наша гордість,
 надії, тривоги і болі,
І на скатерці ти —
 золотий, мов на прапорі Герб.

Ми вклонились землі,
 їй сказали сердечне спасибі —
І всміхнулась вона,
 зашуміла роздоллями нив.
Наша радість ясна
 перелита і в полиск на хлібі —
Сяйвом днів голубих
 од весни до сподіваних жнив.

Хліборобам до ніг
 найдорожчий простелемо килим —

Хай тебе понесуть,
наче сонячний дар, молоді.
Запашний коровай
між всіма по шматочку розділим
Так, як порівну ділим
турботи і щастя в труді.

ВЕЛИЧАЛЬНА НОВІЙ СІМ'У

Ви сходились росистими стежками
Під шум тополь і шепіт ясенів.
Три дні співали подруги з дружками,
А вам іти у парі безліч днів.

І в радощах долі нової
У вільнім співучім краю
Стрічаються двоє,
Єднаються двоє,
Обоє і творять сім'ю.

Навік благословенна та година,
Биття сердець і тьохкіт солов'я,
Коли людину вибрала людина,
Щоб рід людський продовжила сім'я.

І в радощах світлої долі
Ми славим у ріднім краю
В широкому полі
Й весільному колі
Щасливу і дружну сім'ю.

ПОДОРОЖ ЗА ОКЕАН

* * *

Не знадобився рятивний жилет...
Дивлюсь в овал вікна, в ілюмінатор,
А чую, що ось-ось Ньюфаундленд —
Канадський острів — будемо минати.

То синій світ, то сонячно-ясний,
Як не затінить пластика шторка.
Летить посол надхмарний і земний,
Летить наш ІЛ... Ще довго до Нью-Йорка?

Піщані коси... Рвані береги...
Вода в осіннім присмерку холоне.
Земля!.. Мов розповзлася од ваги
Вогненного гіганта Вавілона.

ПАСПОРТ

Берет — как бомбу,
берет — как ежа,
как бритву
обоюдоострую...

В. Маяковский

Про паспорт радянський,
поете-трибун,
Звучати рядкам вашим вічно.
Та вже не беруть (знай космічну добу!)
Його, наче бритву двосічну.

О ні! Як на бомбу чи на їжака,
На мій не позиркував митник.
Не дуже і в наших валізах шука
Службовець з чиновно-привітних...
Промацують Лондон, і Рим, і Париж,
На око беруть і на дотик,
Бо часом в абата з Парижа — гашиш
Та й в монни із Рима — наркотик.
Пильнують, щоб в сховах

«Джоконд» не везли:

Крадіжок не меншає в світі.

А нас пропускають,—

йдемо, як посли,

Жовтневим гербом родовиті.

За нами — порядність радянських людей,

Країни Гагаріна гідність.

А щодо «червоності» наших ідей —

Це не в компетенції митниць...

ЩО ЗГАДАЛОСЬ У ПОЛЬОТІ

Стовпів немає, то зірки лічу

Над хмарами, що ходять низом густо.

Мов довгий вік, не сім годин лечу...

А як же ви з Небилова чи Хуста,

Що місяцями — до чужинських міст

У трюмах даль долали невідому

На роки горем вижиті із дому?!

Вам Товариство дружби й «Інтурист»

Не подавали срібних літаків

З комфортом білих крісел у салонах,

І стюардеси

з кресів вітряків

Вам кави не підносили з поклоном.

Вас вербував агент в чужі краї,
Йому платили, як довіз на сушу,
П'ять доларів — за голову сім'ї,
Два долари — за кожну суццю душу...

Ви брали грудку ґрунту, бідаки,
Окрайця хліба, заступа й сокиру —
Колумби із колиб, Єлиняки *.
Рушали набивать кису банкіру.

Тремтіли на пронизливих вітрах
І в луццях Манітоби чи Альберти,
Побіля скель стрімких, як рій мурах,
Довбали камінь — а чи долю? — вперто.

Там не могли второпати ніяк,
Ким записати вас у картотеці?
Чи родом ви «поляк», чи — «австріяк»,
І що то за «русини» та «рутенці»?..

Та ви, сини нужденної землі,
Ви добре пам'ятали, звідки й хто ви,
Хоч піт ваш лився в пил чужих полів,
Хоч силу клали
у чужі будови.

ЗА СТІЛОЮ СТІЛА

Прилітні, мов курчата з-під крила,—
В чуже подвір'я, всипане не просом...
В аеропорт нью-йоркський — клерк за босом

* Василь Єлиняк та Іван Пилипів із с. Небилова на Станіславщині перші емігрували 1891 року до Канади.

Чомусь не видно слів «Ласкаво просим»,
А за стрілою вздовж стіни — стріла.

Не знаю, що подумав бізнесмен
В людським потоці, що не має впину.
Мені ж здалось: мов цілить білим в спину
Хтось із вцілілих корінних племен.

Мовчазний «вільний світ», неговіркий,
Мов проповідник чи сенатський лідер.
Навіщо малювати сув'язь літер,
Що будуть різномовним невтямки?!

Фінансові і расові діла
В хазяїнів південних і північних.
Дільці, як автомати, лаконічні,
Тож замість «вхід» чи «вихід» в них — стріла.

Не з тятиви, без посвисту стріла,
Над всім аеропортом — стріли, стріли...
...Щасти тобі, наш яснокрилий ІЛе.
І нам — вернутись до твого крила!

УОЛЛ-СТРІТ ЗБЛИЗЬКА

О, Уолл-стріт розживсь, не могікан!..
Споруджений ґрунтовно і майстерно,
Вознісся — бізнесовий Ватікан
Усіх, хто в долар вірує і в стерлінг.

Мов стовписько церков, костьолів, кірх —
Струнки, пірамідальні чи готичні;
Мов бастіони тиску, від яких
Залежить білий світ на віки вічні;

МАЙЖЕ ПІСНЯ

Андрію Сові

Там — край неба зоріє
На Дніпрі й на Десні.
Ми з тобою, Андрію,
В чужині-далині.
 Вище босів типових
 Штаб-квартира байок...
 Дев'ятнадцятий поверх,
 Ніч в готелі «Нью-Йорк».

Ти Бродвей уже міряв,
Я — прибув новачком.
Де ж глава сувенірів —
Українська з стручком?
 Нам по міні-чарчині
 Антигрипнуть не гріх.
 Втопим нежить в перчині,
 Та й журбу — за поріг.

Ну, полегшим валізи?
Час задушний, нічний...
Хмародерами лізе
Ввись гігант кам'яний.
 Доки хвостик тарані
 До стола донесу,
 Трьох уб'ють на екрані,
 Двох поранять внизу...

Будьмо, друже!.. За пісню
Над рекламним вогнем.
Може, з піснею й кисню
З-над Славути вдихнем.
 Силу з гумору пив ти,
 То й з мелодій зумій:
 «Як тебе не любити,
 Києве мій?!»

ПЕРШІ ДНІ

За день дав лиха каблукам-обчасам...
Не витримають — вдома підіб'ю,
Лягаю спати за нью-йоркським часом,
А ледь здрімнув — за київським встаю.

Чи й звикну тут?

А поки що не спиться —
Все зсунулось на шість годин чи сім.
Контраст разючий, а проте різниця
Не тільки в цім,
та і не стільки в цім.

Тут інше все: і міри — фунти, ярди,
Й за Фаренгейтом — градуси свої,
Й кут зору на мільйони та мільярди,
На власну землю й на чужі краї.

Тут хмаросяги всім на здивування:
Нова чи вже вчорашня, та — доба!
Але така ж висотна —
й гвалтування,
Злодійств, убивств
і підступів лічба!

Десь там внизу, як мовлять, «на долині»
Тривоги сигнали й верески нічні.

Не спиться... Певно, в селах на Волині
Вже п'ють треті арії півні.

СТОРИНКА ІСТОРІЇ

Не чувши й того слова «гетто»,
Не знавши зброї, крім стріли,
Зелений острів свій Манхеттен
Тут ірокези... продали.

При бородатому голландці
Від радощів, що — з пліч гора,
Тубільці ще й пустились в танці —
Кайюги та тускарора *.

Чи сп'яну, не в'язавши лика,
Той вождь себе дав одурить —
Хто зна?.. Сини Озер Великих
Кляли цей гендель з роду в рід.

Бо почались нелюдські муки,
Як збройно, в праліси племен
На вас, онейди й могауки,
У наступ рушив бізнесмен.

Вам пута й зашморги робили
За низку бусів ** і — в раби:
Скрізь, де вас били, — ставив білий
Свої тотемові стовпи.

Вінчестер помагав сокирам,
Те брали доларом, те — без...

* Тут і далі — назви індіанських племен ірокезів, які жили в родовому союзі до приходу європейців-колонізаторів.

** Манхеттен було продано за 24 долари, разок скляного намиста та шматок матерії.

Й став мідношкірий чорношкірим,
Став іграшкою ірокез.

Отут, озвучений там-тамом,
Із торгу розпочавши торг,
Звівсь, Новим званий Амстердамом,
Сучасний гангстердам — Нью-Йорк.

ГУРКОТЛИВА ГРА

У Медісон-сквер Гардені — період громопадів:
Гуде, гурчить, тарахає грімкий спортивний зал,
Де сорок вісім секторів, як сорок вісім штатів,
Червоним розмежовані, і в кожному — грім, гроза!..

Гур-гур «снаряд», націлений від берега до берега,
Тар-рах! — і кеглі падають — ляльки без ніг, без рук...
Тренується чи грається могутня пан-Америка?
У Медісон-сквер Гардені, як у Гренаді, грюк.

Хоч кеглі збиті кулею, одначе не розчавлені:
Встають і знов шерогою — шикують хтось в каре!..
А жалоби багряняться, немовби закривавлені,
А ядра знов вертаються — бере гравець, бере.

Торохне ще — і ноги знов на той же стіл покладені,
Гравець в графі записує руйнівний результат...
Б'ють гирями, б'ють ядрами у Медісон-сквер Гардені —
За ярдом ярд гримить снаряд — б'є кожен сектор-штат.

В грімливу гру закохані не кволі тихі жителі,
Жбурляй здаля — й нехай тріщить німих кеглин юрба...
Чи з грою не споріднена манá — вбивать на віддалі?
Не родич грізних вибухів нью-йоркський кегельбан?..

НЬЮ-ЙОРКСЬКИЙ ХЛІБ

Брунатний, скибочка до скибки,
На вигляд — ніби чорний хліб...
З якої ниви, родом звідки? —
Про це дізнатися мені б.

Звичайно, харч гігієнічний
У целофановім кульку,
Проте якийсь він мов... хімічний,
А не той, наш, земний, одвічний,—
З роси й проміння в колоску.

З вітрин рекламним лоском кличе,
В твій зазирає гаманець,
Нью-йоркський фунт дорожчий втричі
За український буханець.

Бува, і в тітчиній буханці
Не той, що в материній, смак...
Та цей... жуєш його уранці —
Ну губка з гуми... Хліб-гумака.

Без солі? Наче б досить солі,
І колір, як в рахманних скиб.
Та з чого він? З гороху? З сої?
Люпин домішано чи біб?

В кульку прозорім — як в неволі,
В неволі білій чорний хліб.

...Не ганжу я шукаю в хлібі —
(Я й сухарями дорожив!)
Мо', в тому суть,
що стіл — чужий?..

Даруй, кажу й тобі спасибі:
Я тиждень у Нью-Йорку жив...

МУЗЕЙ ГУГЕНГЕЙМА

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

Чи тут боги безгрішні, чи богема,
А теж до каси дріб'язком дзвеню
В музеї Соломона Гугенгейма
При Централ-парку, П'ята авеню.

За колом коло — чи не в пекло Данте,
Де мученики, полум'я та дим?
Спіраллю вгору й вгору — оглядайте:
Здобутки творчих мук зібрав цей дім.

Та краще — ліфтом. З висоти гальорки
По ярусах униз собі пливи...
Це, кажуть, найсвітліший дім в Нью-Йорку.
Мо', вивітриться смог із голови?

РЕБУСИ ЖИВОПИСУ

Де ж чудотворець, модерніст-предтеча?
Стань і міркуй — до чого й що воно:
Наквацав на підрамнику Марк Чечел
«Зелений сир» і
«Приз через вікно».

За що я дав півдолара касиру?
Не втямиш тут, хоч стій до сивих брів:
Не видно ні «вікна» того, ні «сиру»...
Тож до пенатів іншого побрів.

О, слава Йсу!.. Хоч я — не хват в англійській,
Але вчитав і — весь увага — вкляк:
Знай наших!.. Це не хтось — Василь
Кандинський!

Аж два «засіки» відхопив земляк!..

Та... чи творилось в темпі, чи спроквола —
Не взяв я ні упритул, ні здаля
Ні частки від «М а л е н ь к и х з а д о в о л е н ь»,
Ані від «Ч о р н и х л і н і й» Василя...

СТАТУЯ (ЖІНКИ?)

— Ця леді не з Антантою
Була при кулеметі?..

— Ні... Безголова статуя
Альберто Джекометі.

Аж боязко зробилося:
«Приснитися проти ночі...
Деталі ж бо ліпилися,
Сям-там, проте, жіночі...

Була б тоді розмова
Напрочуд інтересна:
Мадонна безголова,
Але ж не безтілесна!..»

Та раптом — поруч, в джинсах —
Сипнула жарт жива:
— Хіба вродливій жінці
Потрібна й голова?!

ШЕДЕВР

Міс майнула з кимсь у парі
За стіну жар-птицею
В зал, де втнув Альберто Барі
Чудо — «К о м п о з и ц і ю».

Вражений окатою,
Я покинув статую
Та й подавсь у той засік,
Де шедевр збирав усіх.

...Хоч би тут сто років жив
Та вивчав живопис,
До своїх товаришів
Не спішив в автобус,
Не опишеш все одно,
Що воно за полотно!..

Що ж під ніс він бубонів
Й думав в ту годину,
Як з мішка й шматка штанів
Шив свою картину?..

Охкаю та айкаю:
Шилом шив, чи швайкою,
Чи заокеанською
Голкою циганською?..

В час матні, а не трусів,
Син древлянських дебрів,
Скільки прадід мій зносив
Та онушникам звозив
Отаких шедеврів?!

Може, тисяч двісті варта
Ця картина (а чи карта?)
Й слід сей витвір розглядати
Як багато-вбогі Штати?

Крайній штат за формою
Вдався в Каліфорнію,
А ця латочка, з коліна —
То Південна Кароліна,

А оті дві латки-штуки —
Індіана та Кентуккі,
А масний шмат — бачать всі —
То Техас, не Теннессі...

Безсумнівно, це вони:
Міх і порвані штани,
Так і с'як сполучені,
Ізблагополученні
Там — нитками прілими,
Чорними та білими;
Тут шматки зшивали
Сталки дратви й валу,
Ті ж, мов биті шротом,
Скручували дротом,
А сей штат зі штатом —
Суканим шпагатом!..

Та... мовчу про ті шматки,
Далі рушим ліпше:
Розпаливсь — і невтямки,
Що підслухує й думки
«Відомство Філіпса...»

«ВЕСНА» І ДРІТ

Раптом — гід з-за повороту:
— Містер, нам уже пора!..
Бачили скульптури з дроту
Олександра Калдера?

Бачу: з пруття пальці... квітку...
Крендельнув мастак «В е с н у»!..

(Не одну таку «лелітку»
Дядько на городі влітку
Між стовпами натягнув).

КРАПЛЯ МЕДУ

Вже думав — на людське
і не натраплю,
Та Гугенгейм не все ще показав:
Він,
після бочки дьогтю,
меду краплю
Капнув на дно,
чи пак, у нижній зал.

Тут — від натхнення — не від моди казу,
Творіння тут — не дротяне добро.
Які жінки над морем у Пікассо!
А краєвид Каміля Піссаро!..
А екзотичні видива Ван-Гога!
А колоритний Едуар Мане!..
Вивітрюєсь з голови,
ганчірність вбога —
Цей тихий зал не відпуска мене.
Був меценат, їй-право, гумористом,
Коли навмисне звів у домі цім
Претензію крутьків —
зі справжнім хистом,
Для штуки штуку —
ї творчий пал митців.
Іду... Чи встиг, що треба, обдивиться?
Дім, як лінкор безтрубний,
одплива...
Ще обертом, щоправда, голова,
Немов не уляглась в ній хитавиця..
Та час не змарнував
на ці пенати.
Сенк ю, пан Гугенгейм!..
Все треба знати.

БОУРІ-СТРІТ

Ні, це не табір, де колючий дріт,
Де вихід строго стражею закрито...
Нью-Йорк (на двадцять верст!..) Боурі-стріт
Відвів нещасним — кам'яне корито.

Що світила їм неонові й небесні?!
Тут ні пісня з уст, ні слово не шелесне...
Як в забутім дикім полі, як у бездні,—
Пекло сущих між будинків довжелезне.

Безпритульні, безталанні, безпробудні,—
Інженери учорашні чи вояки —
На запльованім асфальті в свято й в будні,
Наркомани — кволі жертви андріяку.

Безробітні, безоружні та безпарі,
Безневинні, безсоромні й безсердечні,
Мов сновиди на курному тротуарі,
Що не випустить в заможні і статечні...

Ті лежать, а ті виписують кривулі
На ногах, що ледве здужають тримати,—
Людський безматень, що повзає при вуллі
Кволим роєм, як у безвість кане мати!..

А вулиця трима фасон, трима —
Веселки рекламує й аромати,
За склом вітрин рубіновим здійма
Цитрини, і перлини, й діаманти...

Чорняве й кучеряве, мов ягня,
Заплакало маля з Пуерто Ріко,
І я здригнувсь притьмом од того крику,
Немов те негрєня — моя рідня.

Яке там дитинча, яку рідню
Міг поліщук між чорними зустріти
На перехресті, в присмерку Кей-стріту
І, звісно, номерної авеню?!

Перед готелем «Мангер Гамілтон»
Здибався бідний пасинок русина,
В котрого вже не чорна доля — синя...
Один земляк на всєнький Вашінгтон.

Не розповнілий од чужих щедрот,
Він вже й не втне по-нашому, здається:
Не вчуєш, як він плаче чи сміється
Й що думає про себе й свій народ...

А чорна жінка пестила маля,
По-своєму втішала й пригощала.
Дитина ж ніби на пристрїт кричала,
Аж тоскно було слухати здаля.

Ховав у хмари блеклий дах-бутон
Дебелий храм дебатів, Капітолій.
Возив по стрігах білі й чорні долі
У «Кобрах» та в «Мустангах» Вашінгтон.

Й подумалось у сквері-пустирі,
Де смерком страшно стати і ходити:
Однаково у світі плачуть діти,
Хоч в них і різномовні матері.

ПЕРЕД КОБЗАРЕМ В АРРОВ-ПАРКУ

Як до Вас, до монумента,
Батьку наш, Тарасе,
І з Чікаго, і з Клівленда
Простелились траси,—
Шепотіли сиві в карах *
З дочками й синами:
«Одну сльозу з очей карих —
І... пан над панами!..»

О, їхали і з Торонто,
І з Монро, й Нью-Джерсі.
Давній розвій-цвіт народу,
Що від сліз не втерся.
Очі карі, очі сині,
Вам, Кобзарю, раді,
Плачуть в хорі й в лімузині
Ген на автостраді.

Бо хлипали і на нарах,
І попід тинами...
«Одну сльозу з очей карих —
І... пан над панами!..»?

О-о, хто був за океаном,
Знає достеменно,
Що неважко стати паном
В Штатах полісмену:
Вдарять в натовп жовті карі
З авеню чи стріту —

* Карамі у США й Канаді вихідці з України називають легкові авто.

Плачуть сірі, плачуть карі
І не бачать світу...

Тож тепер, коли і в Штати
Вам шляхи відкриті,
Ще б додати... півцитати
На лабрадориті.

Не про славу, не про гроші
Чи про грошолова —
Коло малих на сторожі
Тут поставте слово.
Закарбуйте й добра навчїть,
Кого не навчили:
«Не ту с л ь о з у, що виточить
Г а з сльозоточивий!..»

ГРОНО КАЛИНИ

*Анатолію Володимировичу
Єрмакову*

І

Ти у лузі виростала,
В рідний край з пустель вертала
Кобзаря.
Красувалась, мов дівчина,
Мов ранкова і вечірня
Світ-зоря.

Ой калино-гордовино,
Краю отчого кровино,
Цвіт-жарінь!

Попрощайся не зі мною —
З дорогою стороною
На Дніпрі.

Я не знав, красо червона,
Чи твої пропустять грона
В даль доріг...
Як везти їх? Як глядіти?
А без тебе полетіти
Я не міг.

Доню гарної левади,
Нам днювати й ночувати
В літаку.
Чи не буде страж Європи
Бурмотіти про «мікроби
На листку»?

II

Ні, тебе не шарпав митник,
Відібрать, жбурнуть на смітник
Не збиравсь.
Ніби знав, не посіпака,
Як зрадіють — Пушкін в парку
І Тарас.

...Плив рушник на святі легко,
Наче лебідь чи лелека
З-понад Псла.
А на крилах — жар-калина,
Ніби серце Україна
Посила!..

Як зіграла ту хвилину
Ти, незв'язана калино

Вогняна!
Ох, сплакнули сиві леді,
Чий в Нью-Йорку і в Клівленді
Вік мина...

Біла старість, іній літніх...
Їхні думи — в горі, в злиднях
У селі?
Лиця в зморшках — мов на вітті
Ягідки, вітрами биті,
Висохлі.

Всяк тебе очима ніжив,
Як спинились ми в підніжжі
Кобзаря.
І в багатті-рясноцвітті
Ти сяйнула на граніті,
Мов зоря.

Над вінками ти жаріла
І серця до болю гріла
И сивий світ:
Над клівленди й вашінгтони
Хор здіймав «Реве та стогне»
И «Заповіт».

І Тарас, немов не з бронзи,
Бачив: сльози п'є, мов роси,
Цвіт-гора.
А громада по зорині
Гроно-серце — по кровині —
Розбира...

III

Там не зникла ти без сліду,
З Арров-парку я поїду
За Дніпро.
Ти ж лишилась з ними святом —
Любі їм твій кожен атом
І ядро!

Знають: хуга чи бурани —
Ти загоювала рани
Як могла.
Тиск збивала, жар зганяла
Й кров — із роду в рід — спиняла,
Не лила!..

Може, й там сузір'я вродиш
І серця облагородиш,
В ґрунт вrostеш?
Помічна, терпка добрячко,
Будь бальзамом — від гарячки
Й кровотеч.

...Спів сопілки, гук трембіти —
Вік любить не розлюбити
Отчий край.
Всім, хто терпить, — од наруги,
Від простуди і від туги —
Помагай.

УТІ

Десь в хашах — гордих шеванезів рештки,
Що білим в чорну пашу не дались.
Не відають про гази та арешти —
Живуть, як їхні пращури колись.

Шкода, що мудрі звичаї забуті,
Неписані закони «дикунів»,
Котрі усіх єдиним словом — у т і *
В общині звали змалечку синів.

Не з пуп'янка давали, не з колиски
Ім'я, що личить зрілим чи вождям,
Бо ж ні ехидни, ні орла, ні лиски
Не вцілить з пелюшок: дитя дитям...

Нехай росте до часу, до хвилини:
Як лука й стріли матиме свої,
Уб'є орла — назвуть Пером Орлиним,
Не вб'є змії — назвуть Хвостом Змії.

Чуже не прикрашало ні одного
(Байдуже, чий небіж, онук чи син):
С а м заслужи с в о є, як став на ноги,
Що заслужив, — до скону сам носи!..

ЧЕРРІ БЛОССЕМ

Дзвенить, шумить, клекоче Черрі Блоссем *
У травні, як в рожевому раю.
Парад красунь... Хвала світловолосим

* У т і — малюк.

* Черрі Блоссем — свято в дні квітування сакур.

І чорним — кожен штат обрав свою.
Гримлять оркестри. Клечана столиця
Настроюється на мажорний тон:
Так в ігрищах-веснянках веселиться,
Немов не Вашингтон, а Вишеньтон.

А вишеньки, піднісши цвіту гронця,
Вдивляються в бездонний плин води.
Вони з Країни Вранішнього Сонця
Досвітні барви винесли сюди...
Розквітлих сакур сяйво незгасиме
Над Потомаком... А сторчма в воді
Немов горять о т і, із Хіросіми,
З корінням страшно вирвані т о д і.

Живі землячки Сакури Согоро... *
Сузір'ями на вітах ніжноцвіт...
Японські вишні! Ви не всохли з горя,
Коли від бомб здригнувся двічі світ?

В імлі рожевій, в щебетанні птаства
І сірий Пентагон, і Білий дім...
Йй-право, є тут щось від святотатства,
В шумливому видовищі отім!
Хай Черрі Блоссем відзначають Штати —
Кому весна душі не звеселя?!
А сакурам би чорним розцвітати
На знак, що не безпам'ятна земля.

* Сакура Согоро — легендарний герой Японії, захисник бідних селян.

Щоб вам очей в пітьмі
не повиймали,
Давайте
без дебатів
одкупне:
Для вас це
не багато
і не мало —
Виймайте
ридикюль чи портмоне!..

Американці — люди грошовиті,
Де не ступи —
контори страхові...
А страх — то страх:
щоб не продешевити,
Подушне
носять при собі
живі.

КЛЮЧЕНОСЦІ

В дівок й дівоподібних паничів,
Що вбрані по-ковбойськи чи техаськи,
Висить чимало зв'язаних ключів,
Почеплених на вишмуляні паски.

Хай полісмени клацати майстри,
В тюремника бряжчить припас від камер
Чи в ключника в якимсь монастирі —
Ті завше щось тримають під замками.

А ці що криють від батьків чи мам?
Чого при боці в них залізо дзенька?

Часом вільно усно й в пресі
Кого хочеш «роздовбать»,
Декому — кунять в конгресі
Й безконечно виступать.

Вілл і хиж багато вельми —
Вільно довго й нашвидку
Наживатись хвату-шельмі
Й скніти в злиднях бідаку.

І КОНГРЕС ЗАКРІПИВ ІНТЕРЕС...

Підбурені наживи перспективами,
Над Вісконсіном і над Манітобою
Гасають фотоздирці з об'єктивами,
Немов чорти із писаною торбою.

Америка по-своєму виховує:
Цинізм — її прибуток, він же й страх її...
Даруйте, мало вже «двоповерхової» —
Громадять... «хмарочоси порнографії».

Гортаючи газетищу й журналице,
Дик на Бродвеї «пари» підраховує —
Такої «акробатики» не знали ще,
Купи й носись... з багатоповерховою.

Проблема набула ваги державної:
Вивчали конгресмени і сенатори
Всі вихватки повії безпіжамної,
Дебатували: «Трясця її матері!..»

«За що?!»

«Бо не одна душа спліондрована...»

«Хіба калічать фотооб'єктивами?..»
«Так хвацько ця діяльність ілюстрована,
Що і юристи стануть... юродивими!»

Ті пирхали зневажливо, ті ахкали,
А Фотопентагон свое врахує...
Мільйонів два податків пробалакали
І — хрест: конгрес — з «багатоповерховою»!..

Це ж вигідно... Без капіталовкладення!..
Демократично! Дух цивілізації...
Держава — жодних коштів на обладнання,
Приватний самоплив модернізації...

Америка по-своєму виховує,
Цинізм — її прибуток, він же й страх її.
Сьогодні мало вже «двоповерхової»:
Курс акцій — на висотність порнографії.

ПОХІД НА КАПІТОЛІЙ

Справедливість — найбільше благо
для людей на землі.

*Напис на Міністерстві юстиції
США*

Оратори, гляньте! Сенатори, встаньте!
Скорботно і гнівно ідуть демонстранти.
Під френчами шрами, під куртками рани —
На вулицю вийшли війни ветерани.

Ідуть — і здужалі, й каліки, і кволі,
Та не поклонитись тобі, Капітолій...
На грудях вояк мерехтять нагороди...
За що? За які переможні походи?

Ось вигукнув льотчик: — Печуть мене тяжко
У бойні неправій заслужені бляшки...
І градом додолу посипались всякі
Штаповані в Штатах відзнак залізяки:

Дзень-брязь, як грязь, медалі й ордени,
Дзень-брязь, дзень-брязь... Сенатор супить брови.
Хурчить жетон — ганебний знак війни,
На купу — «хрест» і «серце пурпурове»...

Вам чути грізний брязкіт і прокльон,
Сенате і представників палато?
Хрести, комбінезони, маскхалати —
Все нате, все знесли у Вашингтон,
Де ходить, мов приречений, закон
Од Понтія до Пентагон-пілата...

Ідуть та йдуть оті, що із вогню
Живі вернулись, щоб про мир волати.
І люто погляда на авеню
Шеф-полісмен, уседержитель влади.

Конгрес, наче форт, наїжачився дротом.
— Ви проти війни? Язики прикоротим!
— Розходьтесь! — горлає глава коаліції
Морської піхоти й міської поліції...

— Ану заряджай!.. До кутузок і — цитьте! —
І пруть на колону, гарчать мотоцикли.
— Не панькайтесь! Вилазка ж проти закону! —
Міністр справедливості квапить з балкону
Свого правосуддя...

І вдарили разом
Дубинками — в тім'я,
межи очі — газом...
І вже — не ряди, не шереди,
а юрми.

Хапають, волочать в машини
і в тюрми.
Америко, чуєм твій біль і скорботу!
На острові —
статуя замість свободи.

АРЛІНГТОН

I

Колись і тут мортира тупорила
Із жерла вивергала ядра й дим.
Земля під військом короля горіла,
Палав од рук англійців Білий дім...

А як звільнилися Штати од напасти
Й розвіявся дим британських кораблів,
Запанувала тисяча династій
Сталевих і валютних королів.

Давно уже армади їхні крають
Чужі моря і небо вдалині...
Й солдати-янкi десь там помирають,
Щоб повернутися сюди в труні...

Що? Завдали Корей горя й болю?
Що? У В'єтнамі зганьблені вони?
За долар воювали, не за волю
Муштровані Америки сини.

Сюди знесуть останній раз по трапу.
Ніщо тут раса, капітал, чини.
Тут — ніби на капустищі: лиш хряпи,
Де зрубано під осінь качани...

В суботу ж і в неділю —
їх нема:
Машинними відпливами,
по черзі,
Лишають бідним білдинги й туман,—
В маєтки мчать,
в Нью-Гейвен чи в Нью-Джерсі.

Там легше дихать.
Парки та ліси —
Не те що в торговельнім Вавілоні..
Стрижи травицю,
набирайся сил
Та потирай од виручки долоні.

В Нью-Йорку не живуть багатії:
До офісів,
немов після вакацій,
Спішать кувати долари свої
І стежать з висоти
за курсом акцій.

У ВИСОТНОМУ БАНКУ

1

— Давайте зайдем в цю фортецю,
Сягнем в глибінь! Фасад фасадом..
Побачим, як тузам ведеться,
Та у м'які фотелі сядем!..

Отак і я одного ранку
Пробивсь, не власник жодних акцій,

В собор валютних операцій,
До вітварів і сейфів банку.

2

Слухняна блискавиця-стрілка:
Униз-угору? Даун-ап?..
Цент і секунда — рвійна спілка:
Звихайсь, крутись, щоб мати скарб.

Тут час водицею не плине,
Туть мить — падіння чи політ...
Торк! — вимчить вас за півхвилини
На шістдесятий поверх ліфт.

Де ж той валютний Стікс вирує,
Де мне золото земне?
За вікнами — до хмар парує,
Мов... самогон Нью-Йорк жене.

А може, він пере білизну
В машинах-чанах на дахах?
Гранітно, скляно і залізно
Росте на позичках-боргах.

Одним — отець, а другим — вітчим,
Димить, вмліває унизу.
Дощу б на спеку! — дихать нічим,
Хоч викликай з Дніпра грозу.

3

Килимами сивувато-сизими —
Ні рубця тобі ніде, ні шва —
Перед чубанями й мідно-лисими
В ноги м'яко стелиться грошва:

Огортає, пристрасті вгамовує,
Кроки поглина, як вовну тля,
Волохато-лагідною мовою
В холах тихих долар промовля.

Як у кріслах з спинками похилими
Виграли — хто менш, а хто найбільш,
Боси переходять з плеса-килима
На підлогу — на дзвінкий рубіж.

Тут межа! М'яке не припасовуйте!..
Між дверми висяє й зника,
Мов одлита з платини чи золота,
Коридорна банківська ріка:

Щоб лунало в стишеній обителі,
Як гряде в свій дім по дивіденд
Хтось із уоллстрівських правителів —
Президент чи віце-президент.

4

Тут в кожного володаря свій смак,
Свій стиль — чи зовні скромно, чи помпезно.
І Джекові Бродвейлеру люкс-банк
Теж кабінетно обладнав трапезну.

Сам пан банкір, звичайно, дбав про це,
І смак його вже... осенсабив пресу:
Плекає він у кадці деревце,
На липку схоже й чимось на березу.

Ії, як видно, знову полили —
Нехай росте коло вікна, велика:
Господар не дере на постолі
Із липочки улюбленої лика...

Та головне — не крона деревця,
Не тільки листю вся увага й шана.
Праворуч, при стіні стоїть вівця,
Немов жива, сумирниця бляшана.

Хоч люди кажуть, що вівця дурна,
А возлюбив магнат із Уолл-стріту.
Чи клеркам не нагадує вона,
Що золоте руно пора вже стригти?

5

А Фредерсону, президенту-віце,
Цьому не до вподоби смирні вівці.
Скульптуру встановив перед собою —
Цей в дні удач підморгує ковбою:

Спіймав на волі карого й приборкав
Аж на висотах банківських Нью-Йорка!..
Отой ловець, що хвацько кинув зашморг,
Стриг не овець — зух-янкi, це завважмо.

Тут до душі не кадки з деревами —
Беззбройні індіанці при вігвами,
Поставлені навiк у темні рамки,
Як бранці в резерваціях та бранки.

А гнівний той мустанг... От-от зі спини
Гнобителя собі під ноги кине —
Звивсь дубала, не хоче йти ступою,
Впокорений гнуздечці та ковбою.

І в Джіма Пепса... Не якісь дрібниці:
 Стіл мармуровий в банківського туза,
 Мов штормовите море... попільниці
 Пливуть — медузу доганя медуза.

Але і той кришталь, і мармур сивий
 Немов зникають в безвість із овиду,
 Як гляне Пепс на грубий виріб — символ
 Привезений ще зі Старого світу.

Чи не часів піратівських творіння
 Перед банкіром? Згадуй та любуйся:
 Ота стара, залізом кута скриня —
 Сучасних сховищ-сейфів прабабуся!..

Невже колись в таку простецьку Пепси
 Нажите-нагромаджене складали?
 Нашадок їхній — бач, також не кепський —
 Один з владик у храмі капіталу.

І в кабінеті президента —
 Не кінь, принаджений вівсом...
 В куб кришталевий вкинув центи,
 Мов бджоли, Гаррі Квакуерсон.

Вони немовби не без руху,
 В кристалі рубя не стирчать —
 Зчинили жовту завірюху,
 Жахтять, дзижчать та дзеленчать.

Й добуте десь в пісках колоній
 (Хай дивляться клієнти всі)

Вмостив ще й поклада — в полоні,
В золотосяйнім ланцюзі.

Щоб долар вилупивсь, розправивсь,
Гасав, а геть не одлітав —
Був, мов яйце, що гріє страус,
Солідний, круглий капітал!

Та дар пустель в гніздов'ї з терну —
То ще не все... Бог-ідол — там:
Новітній символ днів модерну —
Вгодований гіпопотам.

До ніші вибрався з болота,
Де владні чинять каламуть.
...Шанують в банку бегемота,
Йому, як богу, віри ймуть.

А щоб піддять божку охоти,
Щоб ліньки в твань не затягли,
Його у кеди-скороходи
Озули, а не в постоли.

Бо світ — в експресах та в ракетах,
Встигай урвати тут і там...
Тож спринтеруй в спортивних кедах,
Повороткий гіпопотам!..

8

Такі смаки. Такий вгорі будинок.
А що ж внизу, в бетонній глибині?
Отож — ніхто із нас не запанів —
Спустились... Тиша... Атомний годинник
Нечутно лічить прибуткові дні.

За склом та лабрадором ходи-двері
В модерні зали, в бункери оті,
Де, над усе омріяні в житті,
Ростуть чиїсь наживи Гулівери —
«Найбільші в світі скарби золоті...»

Тут акції у сейфах хитромудрих,
Надії й долі, взяті під замки, —
Чистилище, де мліють боржники,
Й чертоги раю тих, в коштовних хутрах,
Що віють сотні за... носовики.

9

Не цокотів новітній, не дзвенів —
Час, наче цезій пломенистий, плине
Вже... «десять років, сто сімдесят днів,
Двадцять одну годину й дві хвилини...»

Такий банкірам і клієнтам звіт,
А шашіль точить в скрині Пепса віко...
Так банк почав н о в и й свій владний вік
Між вибухами атомного віку.

Не лічить цезій вбогих чи калік,
Ні тих, вже збанкрутілих доостанку —
Веде годинник безперервний лік
З дня сотворіння хмародера-банку.

Чи дійдуть цифри до межі століть,
Чи не домерехтить і цей годинник?
...Панове, не забудьте: й ваш будинок
На атомнім лічильнику стоїть!..

Прощайте, лорди доларові й пери,—
 Зирнув згори і знизу на казну...
 Чи при мені коштовності-папери?
 Так. Маю візи й книжку записну!

В ній — ваш Нью-Йорк, ваш банк і вірші-звіти...
 В ній часом — колосок, а часом — степ.
 А нині — вкладка: сонцем щедрим світить
 Герб в паспорті, де Молот наш і Серп.

Нам не товктись на біржі праці в черзі:
 З аеропорту Кеннеді ми — ввись!
 Жаль, що нема тих стел у «Пепсі» й «Чейзі»,
 Де б всяк на будівничих задививсь.

Сюди — середняки чи мільйонери,
 Що сквалні до копалень і степів?
 Ні «золотої віспи», ні холери
 Нам жоден хмарошприц не прищепив...

Ні скупникам з Америк, ні з Європи
 Не прошепчу: «Це золото купи...»
 Трьох революцій і трьох воен проби
 На золотому Молоті й Серпі!

ПОСТРІЛ ХЕМІНГУЕЯ

Монолог

Пора кінчать. Крапки поставим дробом,
 Поки душа не зниділа сама,
 Бо вже ніяким задумам та спробам
 На чисте лоно виходу нема.

Зажив папір своїм холодним блиском —
Біліє, наче полиск сніжних зим...
Так не пекло й на фронті на австрійським,
Хоч ран було...
аж двісті тридцять сім!..

Осколочним повісплений металом,
Сходивши в світі тисячі доріг,
Ніколи не ганявсь за капіталом —
У серці правди золото беріг.

Новим оповіданням чи романом
Так жив, «немов на лева полював»!
А нині?
Сонце ніби за туманом...
Стрілять по горобцях? Полохать гав?

Нездужаєш.
Нема того прицілу.
Ні за столом сидіть, ні при воді...
Мов спорожніли вже душа і тіло:
Весь перелився в роки молоді —

У повість «Свято, що завжди з тобою»!
Остання здобич і мета — вона?!
А далі що?
Ні доброго набою,
Ні лева у прийдешнім, ні слона?

Що ж... як трудом кончини не віддалим,
То чесно сам поляж у боротьбі:
Востанне — проти себе! — йди повсталим,
Не промахнись
і в груді сам собі.

Світ ледь почув крізь вибухи й пожари
Відлуння того пострілу глухі.
Лиш з гордої гори Кіліманджаро
Спускалися і плакали
сніги...

* * *

Не черношкірий — міднолиций,
Один з країни забуття,
Свій і не свій в чужій столиці,
Стояв, як вождь чи син вождя.

Огрядних, вутлих і патлатих
Палив огнем багать в очах,
Тримав, ставний, як всі атланти,
Своє синь-небо на плечах.

Пливли машини димним плином,
А син сплюндрованих племен
Чимсь благородно-соколиним
Вражав, як воїн і джентльмен.

Здавалось: знак подасть рукою —
І там, де Мартін Лютер Кінг
Зринав над «чорною рікою»,
Постануть тисячі таких!

Та ба... Вродливець міднолиций,
Як гордий вождь чи син вождя,
Мов скам'янів на сірій плитці
І даленів у небуття.

Так в полі, де жита скошили
Й перевернули ґрунт плуги,
Єдиний колос повносілий
Встає, до болю дорогий.

КЕННЕДІ НА ТАРІЛЦІ

Всім убивцям віку не вкоротиш
Там, де пульс життєвий —
зиск і торг.
Ось уже й двох Кеннеді на продаж
Виставив якийсь амбасадор.
Одіграли політичні ролі,
Кожен охолов навік в труні —
На тарілці, в колі-ореолі
Їх обох змальовано на дні.

Глянь, хто хоче.
Тут не шкода глянцю
Й сухозлоття — головне ж бо в тім,
Що вже «вілла» з білого фаянсу —
Їхня резиденція... Не Дім,
Де кімнат сто тридцять в безгомінні,
Де камінів двадцять й стільки ж ванн.
(Гріти руки біля тих камінів
І в тих ваннах ніжитись не вам...).

У вітрині, там, де гільзи, й шахи,
І ножі, й до запальничок газ,
Можуть в и б р а т ь вас без люті й жаху
(До сенату о б р а н и х не раз)
У с е р в а н т Флоріда і Техас.

Насипай, мовляв, синку чи доні,
Хай там ще й виделками клюють!..

...З'їли двох братів у Вашингтоні,
А тепер... тарілку продають.

КОЛЕСО ФОРДА

Людей не видно, як в пустелі,
Лиш шерех шин, шипіння шин,
Шаленство шляху-каруселі,
Шаманський шейк,
шабаш машин...

«Форд-форд, форд-форд» — мотори стрічні
Вифиркують на всій Ост-вест.
Що барви осені ліричні?
Он скат —
реклама й маніфест!..

Віщує той протектор згорда:
Моторний пішому — не брат.
Тут Генрі Форда, Генрі Форда
Детройтівський протекторат.

Мовляв, дивись, бо дітись ніде,
Це «чорне сонце» — над усе:
Під ним батьки, під ним і діти,
Під ним везе й не повезе;
Під ним — здорові й інваліди...
Воно доїде й переїде,
Розплющить —
скине за шосе.

Летить повз колесо фортуни
Потік з Детройта і в Детройт.
Що? Сонце у диму латунне?
За нього — Фордів диск над роуд *.

КАВУНИ З ФЛОРІДИ

Чи знаєте, які вони,
Американські кавуни,
На баштані й вітрині?
Переконає дивина,
Що флора — мати кавуна,
Солодкого створіння.

Довгасті, як паросюки,
Чи як торпеди переважкі,—
Укохані гібриди.
Такі б вкладати в літаки!..
Ото б раділи бідняки
Навалам із Флоріди!..

Коли розкраяний лежить
Та жевріє — аж скло пащить:
Пожежа під «жупаном»!...

Таких би в люках, як вони,
Возити, а не «кавуни»,
Начинені... напалмом.

* Р о у д — дорога (англ.).

ВЛАСНИК БІЛОГО «ПЛІМУТА»

I

І не пан, і не слуга,
Плачеш сам чи хтось за тебе плаче?
Метушливий, мов блоха,
Поміж стрітів крутишся, земляче.

Ще не сер, а Серж Богун
Гальмонув, аж задиміла гума...
Може, ти і справді не джигун,
А за вітром побігун, Богуне?

Ні? Нарешті вже придбав
«Власну кару» —
«плімут» марки «Крейслер»?!
Їздиш сам чи фей та пав,
Кочівниче, возиш в марних рейсах?

Хвалиш: «Радіоприймач —
Громовержець дводіапазонний!...»
Буде чим глушити плач
Й сум — од Ніагари до Гудзону.

Ні оселі ж, ні жони...
Старість світлофорно блима в вічі.
Часом — ну хоч розжени
Й з кручі в прірву «плімутом», у відчай.

II

Рід Івана Богуна —
Там, на горах наших і на плесах.
Ти ж — мов наймит двигуна:
Край, і скарб, і дім твій на колесах...

Без гріха ти чи з гріхом —
Замість хати й роду — тільки «плімут»...
Може, станеш женихом
Чи у прийма й з «плімутом» не приймуть?

Кажеш, заздять — є такі —
І тобі в шумномоторнім місті?
Чом же очі і думки
Тут, як ртутні, в тебе не на місці?

Лопотиш, як дощ в брезент:
От, мовляв, блаженство — в л а с н и м ї х а т ь !
А здається — кожний цент
З болем одриваєш, наче ніготь.

...Вибляк вишивки узор
На манищі з двох стежин хрестатих.
А носій — мов до ресор,
До керма й до приймача додаток.

Що ж, кермуй у вир грошви
Свій, мов білий ворон, білий «плімут» —
В шум, де часто ще й живі
Імуть страх, а «сорому не імуть».

«КОРОЛЬ»

Він мав дідизну десь коло Дністра —
В Тирасполі маєток чи в Бендерах,
А вплив після штормових «ура»
З Амуру аж на мічіганський берег.

Ось в мантиї багряній, наче Пій,
В сандаліях, либонь, на ногу босу...

На сивину корону начепи — й
Слугуй у барі босисі та босу.

Не папа — то твістуй і рок-н-роль.
Вже одпишавсь дворянським родом власним?
Король секс-дам — така в старого роль:
Вік доживати вінценосним блазнем.

А дами світські в джазкотні, в диму,
Збираючись до клубу в хихи-купи,
Безплатно вибугонюють йому
Для цьомкань-привітань помадні губи.

Зберіг дід-містер вдачу з гуморком
І трохи мови, на свій край не лютий,
І трохи честі, й суфікс роду — ко:
Він в лизогуби, інші — в лизоблюди.

В нічному клубі, мов архіерей,
Вік тратячи, нічого не навласнив
Отам, де без корон та без ліврей
За гроші люди грають ролі блазнів.

Чікагських цьома леді на підбір
І, скинувши з киреєю утому,
Дожити марить, щоб через Сибір,
Мов іній сивий, впасти коло дому.

...Над Мічіганом червоніє глід,
І вовчих ягід жар в поживклім листі.
Та заступив, мов привид, сивий дід
Чікаго й клуб нічний капіталістів.

СПОВІДЬ СТАРОГО ДЕТРОЙТЦЯ

«...І Польща, й Австрія, і Франція
Чимало випхала сюди...
Четверта й наша генерація
Росте... А ми чий діди?

Яке гілля від роду-кореня
Присипле літо чи зима?
Всього ми звідали, нескорені,
Та в нас майбутнього нема.

Чужими навчені пророками,
О-кейкають та гелготять
Сини... А ми лишились квоками,
Що вигріли собі вутят:

В пушок убрався чи оперився
Наш виводок — і... ми не ми!..
Пливе собі, а ми на березі
Б'ємо сполохано крильми...

До свого краю-роду хилимось,
Бо там колиски й цвинтарі,
Та цькуємось, та гнівно ділимось,
Та чвари згадуем старі.

Свої своїх на розбрат цупимо
То «самостійно», то гуртом.
Ті досі хрестяться тризубами,
А ті — двоперстовим хрестом.

В мішалках лиха терті й жовані,
Де ми не докладали рук?!
В чужому світі розмежовані,
Не вимостим до згоди брук.

Немов до різних рас належимо:
В нас мови спільної — ні-ні.
Хоч землю втратили, а з межами
Все носимось по чужині...»

У МІСТІ, ДЕ ЖИВ ЕДІСОН

Втомив нас «Руж-завод»... Не розбрелися,
А сидимо на стриженій траві.
Думки, мов ластівки,— то на Полісся,
То знов сюди, де мудрували ви.

Ми у Дірборні вашім, Томас-Алва,
На цілий світ уславлений давно...
Зустрів би — розповів би вам, як мальва
В нас веселково світить у вікно.

Коли вас хвилювало, чи засяє
Волосожар приземлений у склі,
Незрячі Гончаренки й Вересаї
Носили сяйво думи по землі.

Весняні грози й буряність осіння,
Орлиний клич і шепіт ковили,
Високий біль і траур голосіння
Речитативно крізь віки текли.

«О віщих струн і слів натхненних збіжжя
На ярмарках чи десь на пустирі!..
Хто збереже вас і на чім запише,
Коли у вічність кануть кобзарі?» —

І Леся марки горьові австрійські
Колесі Філарету посила:

Добродію, це вам по-товариськи
На мандри од села і до села...

Прибув. Діждалась!

Розтруб апарата
Минушому у вічність путь одкрив:
То ваш фонограф, придбаний у Штатах,
Громадив співи думних кобзарів.

Хай Лесі не одну над ним безсонну
Прийшлося проморочитися ніч,—
Не вас картала, пане Едісоне:
Нова, то, звісно,— вередлива річ.

Зате звучало все-таки! Співала
Династія кобзарських королів.
Ще й власні думи Лесея карбувала
На борозенках воскових валів.

Двигтить, шумить, мов чахкотять «фордзони»,
Гримить, лящить, немов шаблі бряжчать...
Та й крізь технічний хаос, Едісоне,
Ті голоси немов живі звучать:

І Лесин, повний ніжності і туги,
Й кобзарські, що вернула давнина,
Славетних бардів — Кравченка й Пасюги,
Незмовклих Кучеренка й Мовчана *.

В співучі дні межі просторів рідних
З фонографа вони до нас прийшли.

Прийміть од нас, великий винахідник,
Слова подяки щирої й хвали.

* Записи народних дум та пісень, наспіваних кобзарями і Лесею Українкою, кілька років тому реставровані в одному з наукових закладів Москви.

ІЗ ЧІКАГО ДО ПЕЧЕРСЬКА

*Лист київському шевцеві
Федору Герасимовичу*

I

Літаю, їжджу, чимчикую пішки.
Стежки — як наждаки, як абразив...
Та хоч підкови й постирались трішки,
А крешуть, мов кресала, — не зносив!

Не вірите, дідуню? Слово честі.
В Америці, як тільки чув «ходім!» —
Майстерню шевську, будку на Печерську,
Пригадував, як ваш Зелений дім.

Моргне реклама чи в готелі лампа
У вічі зирить: де, мовляв, були? —
Сяйне, як монумент, залізна лапа
Й шикаються фасонні копили.

У Вашингтоні чулось і в Детройті,
Як стукає ваш влучний молоток,
Хтось під віконцем: «Дедушка, откройте!»,
І я встаю — пора звільнять куток.

II

...Йду повз маріхуанців чи берчистів —
Вам признаюсь, що за дванадцять днів
Тут черевиків негр мені не чистив,
Не прасував і брюк, чи пак штанів.

Ще й досі верх як верх без крему-пасти
Й підківки на носках та каблуках —

Не марять на чужій землі відпасти...
Недарма побули у вас в руках!

Ступав на плити паркові й двірцеві,
Кресав об ринь і гравій коло грат —
Тримались, вірні носію й шевцеві,
Бо ви прибили — над о'кей — ол райт!

А тут же, надто в темряві зухвалій,
Ніщо не вічне... В парк — не підступли.
Ось, мов стеблини зірваних конвалій,
Позбивані світильники-стовпи.

Агент-донощик а чи слідчий вранці
Над Мічіганом в здогадках губивсь:
То вовчих ягід чи кислочок райських
Натрушено?.. Чи то — сліди убивств?

III

...Нехай там хліба чесного кавалок,
Добро і вдячність вас не обмине.
Спасибі, що надійно підкували
І ви перед дорогою мене.

Тут вже світає. Сонце дочекало
Пори своєї. І мені пора:
Піду кресать по вулицях Чікаго...
До зустрічі на березі Дніпра!

Він — з вами, хто не міг ні «а» ні «бе»
Скарлючити в листі жоні чи неньці,
На чужину, в холодний Вінніпег,
Прибув,
як вчитель-друг переселенців.

Чекав із вами долі рішення:
Коли б одбівали вже, коли б ви!..
Жив у землянках ваших, як в серцях,
І звав у школи — *грамоти колиби...*

І ви гуртом поставили-таки
Оселю і йому!.. Привітна хата:
В ній світло й тепло, книги й рушники,
Як у нових домівках по Карпатах.

В ній «Борислав сміється» і «Мойсей»
Стрічають всіх, мов хазяї гостинні.

Дім Робітничий і Франків Музей
У місті Вінніпегу — дві святині.

...Здається, не загоїв ще руки —
З кар'єру щойно мудродум вусатий.
Але ось-ось,

як блискавки,

рядки

Почне над постаментом викресати.

А позичав до шлюбу піджака...
Філософ, гідний з Славою вінчатся!

...Замислився. Пливе думок ріка...
А земляки ідуть у Дім Франка,
Украдене шукають в світі щастя.

ТОРОНТО

В своєму краї кожне — у шанобі,
Того й незручно перед обома:
Гадав здаля: «Торонто — як Тернопіль,
Лиш серед міста... озера нема».

Тернопіль наш ростиме ще й ростиме
Над Комсомольським озером своїм.
Там ще не раз під кронами густими
Почую увертюри солов'їв.

А ти, Торонто, з Доміньоном-сіті
У вирії, в заморській стороні...
І хто вгада, чи після цих візитів
До тебе путь ще випаде мені?

Над озром Онтарію круг мене
Вируеш, веселково-огняне,
По-своєму зелене і шалене,
По-своєму висотне і земне.

Тобі міщан лічити на мільйони
Вже електронна фірма помогла?
Що ж, вписана колись в домініони,
Країна теж, здавалося, мала... *

Час по-новому й атласи читати —
Ніщо на опісля не відкладай:
Хоч велетенські і могутні Штати —
За них Канада більша й за Китай.

...Ти вабиш мореплавців і туристів.
Сподобалось, признаюся, й мені.

* Мовою одного з індіанських племен
«Канада» означає «село».

Ти ж «Українську книгу» й «Товариство» *
Пригріло в англомовній стороні.

Вже третє покоління чорнобриве
Ростить тебе щодень своїм трудом.
Над Гамбером твоїм і Даюн-рівер
Сливе так файно, як понад Дніпром.

Та жаль, що сажа на зеленім лоні,
Дим — на Оттаву, смог — на Монреаль:
Мільйон машин в бетонному полоні,
Як в центрифусі, крутить магістраль...

Везе залізо і чадить залізо...
Та й то... сусідів діловитих форт,
Отаборивсь і не дріма «Форд Віндзор» —
Він і в Канаді, всюдисущий Форд...

Проте мовчу. Основ твоїх не рушу.
Як гість побуду й полечу домів.
За те спасибі, що запало в душу:
Я мову дружби серцем зрозумів.

Приятелюй і з Києвом, і з Горьким,
Я віддаю тобі пошани борг.
Колись давно ти, кажуть, звалось Йорком...
Хто знає, мо', й переженеш Нью-Йорк.

* В Торонто діє прогресивне Товариство
об'єднаних канадських українців і підвідом-
ча йому фірма «Українська книга».

ДВІ СЕСТРИ

Верба, верба,
Де ти росла?
Ти — з пагорба
Дніпра чи Псла?

...Маленькими
При камені
Зростали ми
У Каневі,
Де явори
Та сокори —
Брати з гори
Високої.

Не з ненькою
Вербицею —
З тоненькою
Сестрицею
Сюди доля
Закинула
З Борисполя,
З-за Києва...

Давно звідти
У Палермо,
В дощах віти
Купаємо.
А літечко
Збувається —
Знов листячко
Зривається...
Не падає —
Пручається,
З Канадою
Прощається.

Вітер злиться
Під хмарою:
Звідки листя?
З Онтаріо?..
Пора, пора,—
Неси його
Аж до Дніпра
До сивого.

НАД НІАГАРОЮ

*Геннадію Пархоменку,
запорізькому сталеварові*

I

Ні, не на карті, ледь помітна,
За крок — оживши — бурхає,
реве,
Туманиться,
димить,
вирує,
бризкає
Видовище природи світове!..

Стримить каміння впоперек — пірогами,
Бетон у хвилерізах — сторчака,
Та котить гнів над чорними порогами
Озер Великих
збурена дочка.

Аж береги двигтять над Ніагарою,
Бо, як у скруті вільні племена,
Дорогою від Ері до Онтаріо
В лещатах круч пручається й вона.

Як душ Шарко...
Привозити б сюди
Вас,
ядерно заражених політиків,
До спадистої
грізної води —
На яхтах,
на плотах,
пірогах,
катерах

Через пороги —
ближче до межі,
Де,
наче вибух в Хіросімі,
з кратера
Туманить хмара
віллам вітражі;
Де кручія
така, що переламує,
Немов тростини,
й морякам хребти...
До вирви
під вогнистою рекламою
Вам,
верховоди,
веслами б гребти.
Щоб долями,
життям людей та вірою
Не грали
в ролях картярів-гульвіс,
Бо ясен світ
над ядерною прірвою,
Як баржа
ген над урвищем,
завис.

III

Стій, сталеваре-запорожцю, з візою
На сивій ніагарській крутизні.
Дивися, як підковою
її завісою

Вода
спада
її вулканиться на дні.

Чи видиться рікою металевою
До білого розплавлена вода?
Тут щойно лорд стояв із королевою,
А зараз ти стоїш, король труда.

Скажи про це і білому, їй блек піплові *,
Що зиркає на тебе, сивобров:
З «пантер» підбитих і з руди
ти виплавив
Багряні сталепади над Дніпром.

З твоїх долонь здіймався «Восток» Гагаріна,
Творився їй «Луноход» в твоїм вогні...
...Могутньо рине велич Ніагарина,
Немов сліпуча плавка вдалині.

* Блек піпл — чорний народ; так називають себе негри в США.

*Дружині,
Любові Михайлівні
Москаленко*

В сяйві рідних стягів
Постає в уяві
Вище хмаросягів
Мій поліський явір.
І шумить, і кличе
В ясен світ заріччя,
Де недремний місяць,
Ніби літописець.

Земле моя, земле!
Зви мене до себе,
Там збирає серпень
Золото і зелень.
Там пливе в тумани
Верес килимами
Й квіти гарбузові
Там горять, мов зорі.

Клич із Монреалю,
Клич із Міннесоти
В барвінкові далі,
На свої висоти.
Прилечу з орлами
Понад куполами.
Прилечу з буслами,
Мати моя славна!

НАД РІКОЮ СВЯТОГО ЛАВРЕНТІЯ

Гнідий в стрічках, в попонах кінь,
А кучер, як жокей.
Ще й не просив ніхто: підкинь,—
Заметушивсь: о'кей!

— Кло-клак, кло-клак, кло-клак, кло-клак —
Квартет копит-підків...
Не «шевроле», не «кадилак»,
А з давнини віків

Мов на колесах контрабас —
Брат скрипки чи кузен —
Радий, що «пасажир попавсь»,
Рипить фіакр, везе

До Королівської гори
В оправі синь-ріки.
— Поглянем, хлопці-містери
Довкола з-під руки?

— Спасибі, машталір-месє,
Прекрасну видно даль!
Я вірю: міг тут Жак Картьє
Гукнуть: «О Монреаль!..» *

Велично-царський краєвид,—
І я сказав би сам.
Ген, як модерний міні-світ,
Лишивсь ЕКСПО ансамбль... **

* «О мій король!» — вигукнув буцімто 1525 року француз, що переплив ріку святого Лаврентія.

** Всесвітня виставка 1967 року, а також 1983.

Та... щоб розгледіти красу
В серпанку-далині,
Шукай не франки і не су —
Канадські роздрібні.

Де розвертав фіакра кінь —
Лічильники-стовпці:
У щілину монету вкинь,
А другу май в руці...

Не все ж бо в дальнозір-монокль
Оглянеш з висоти:
Лиш в і д і д о... А дзень дзвінок —
І темно... Знов плати.

Перейняла Рояль-гора
Стиль бару й кабаре?..
А Володимир з-за Дніпра
За огляд не бере!..

Не без гріхів Лаврін святий.
А може, він, на жаль,
Не пробував тут з висоти
Оглянуть Монреаль?

Як не згадати словогри,
Пророче Магомет?!
Не йде монета до гори —
Гора йде до монет.

НЕМОВ НАЩАДКИ ІОНИ

Моторами реве аеропорт,
Мов глушить в гromі ймення Джона Кеннеді.
Неначе на мільйон клітин кросворд —
Нічний Нью-Йорк у смоговому неводі.

Пітьма і світло, світло і пітьма —
Клітини в тім кросворді чорно-білі,
Де місця людям ніби вже нема —
Домиська, траси та автомобілі...

Кортить волати: «Гей, чи ви пропащі?
Не розбирає, денді чи дебіл,—
Усіх ковтає аж в чотири паші,
Як той міфічний кит, автомобіль.
Несе у вир на спалахи-неони
І десь живих чи мертвих викида...

Праправнуки біблейського Іоні,
Невже найвища мрія і мета —
Із черева матері та... в черево кита?»

В ОКЛАХОМІ, А НЕ В БІЛОМУ ДОМІ

Сенатор-демократ, що в Оклахомі,
Гру затівав: «Я буду в Білім домі...»

У тому ж дусі подали свій голос
І ще два: Генрі Джексон й Джо Уоллес.

Гра почалася в трьох кінцях країни,
Та кепські в оклахомського новини:
В т и х — повні сейфи,

в ц ь о г о ж —
тільки скринька...

За місяць

чверть мільйона

Фред розтринькав

Та й спасував... І мимрить, що «їй-богу,
Програв... А виграв — сорок тисяч боргу».

Мовляв, до того «в дім» догравсь Фред Харріс,
Що і з сенату вилетить на старість,

Бо як не вдобриш грішми Оклахому —
Мов говори про вибори... глухому.

Той виграє, хто йде не сам собою —
За ким «Дженерал моторс», «Форд» чи
«Боїнг»!..

Отак скептично

в кепську мить, критичну

Оцінює він г р у д е м о к р а т и ч н у.

...В нас кажуть (Фреду співчуття подвою):
«Не лізь у дух з слабою головою».
А в Штатах не до шмиги ця цитата —
«Не прись, коли калитка легкувата!..»

МРІЯ РОНДИ СЬЮ ДЖЕЙРС

Покажіть її на мить єдину
По одній з рекламистих програм —
Вткне сама собі (що біль чи страм?!)
В і с і м с о т англійських шпильок в спину.
Донесли б екрани та антени
Фас чи профіль десь під Новий рік —
Навіть не подумає про крик
Ронда Сью Джейрс, шваля з Пасадени.

От країна, де немає впину
В тім абсурднім маренні чи в тім:
Білошвейка — шпильки собі в спину,
Вістря в спину людству — Білий дім.

НЕ ГУСІНЬ, А ДЖЕЙ ГУОЛТНІ

Що їли сьогодні
Нужденні-голодні
В Бостоні, в Детройті, в Чікаго?
Всі стежити згодні
За Джейм Гуолтні,
Котрого визнання чекало?

Шаноба — «герою»,
Що схрумав з корою,
З корінням і з кроною грушу!..
Його над шурами,
Тхорами й бобрами
Також вище ставити мушу.

БРАВСЬ ЛЕСТЕР МОРРИСОН

Що груша! Мов химерний сон...
От фермер Лестер Моррісон
Зі штату Міннесоти —
Гризун, якому б дати приз:
Весь банківський фасад обгриз
Цей рекордсмен гризоти!..

Ще марив: трохи посопе —
Та й донеччин велосипе...д

Він сам згризе до грама.
Ось-ось вже зникнуть, не колись,
Педалі й осі трьох коліс,
Кермо, сідло і рама!..

Вже бравсь було до гуми й до дротяки.
Щоб геть усе струбить до Дня подяки *,
Та виявилось, що брати ** не впускають
Його до Книги рекордсменств безглуздя.

ПЕРЕВАРИТЬ ЕДВАРД БЕНДЖАМІН

«Ед, Ед вперед навек пропхає Штати!» —
Зумчало все — од чарок до чайок,
Як Едвард Бенджамін почав ковтати
Клинки у Бінгемтоні, штат Нью-Йорк.

Чого ж ота його робота варта?
(Шпагоковтач глитнув... тринадцять штук!..)
А варта, щоб рекламили Едварда:
«Не шлунок — *«made in USA* курдюк!»
Хай Бенджамін вік возсіда на троні,
Ковтати зброю — джентльменська мета.
А може, трохи згодом і нейтронні
Рональдські бомби Едвард поковтá?

* День подяки — 26 листопада, коли кож-
на родина американців має з'їсти індичку...
** Норріс і Росс Мак-Вайртери, видавці,
в т. ч. «Книги рекордів Гіннеса».

ДЖОН КРАФТ — СИЛА!..

Даруйте, але суца правда,
Тут модні вже й віскряк зі слиною:
«Летів пловок од Джона Крафта
Аж... на сім метрів з половиною!!!»
Куди тій Мексиці чи Гані?
Оце рекорд! Оце сенсація!
Перед виборює в змаганні
Нових слиньків цивілізація...
Факт! Правди нікуди дівати,
Були ж бо судді й покровителі.
А є ж кому й на що плювати
І перед носом, і на віддалі...
Чи цей рекорд найвищий — стеля?
«Крафт — сила!» — хвалить плем'я юне.
...Рида верблюду в рудих пустелях,
Що Джона він не переплює.

ДАЛЕБІ, ДІВУЛЯ НА СТОВПІ

Що то за птаху натовп обступив?
Крильми не тріпне, не кує й не карка...
Ох, як багато часу у добі!..
Сидить на телеграфному стовпі
Терпляча Мері-Роз, американка.
Гей репортери, де ви там?.. Сюди-и!
Прикута власним глуздом на покуту,
Жде — вісім діб, чотирнадцять годин
І двадцять сім хвилин та ще й секунду...
Як дотягти б годин до двадцяти?!

Що ж, закортіло слави, то терпи.
Хто мучиться за діло, хто — без діла:
Та з примхи тиждень скніла на стовпі,

А там Андже́ла рік в тюрмі сиділа
І не здалася, горда в боротьбі!
Молися, що не дошкуля мороз,
А телеграфний стовп не в тім'я муля...
Розрекламують «подвиг» Мері-Роз,
Хоч і зомліла з криком «О мамуля!..» —
Зажити популярності вдалось.
Америко химерна! Далєбі,
Твій батько — Труд, а матінка — Реклама.
Кортить афіш та верхотур тобі...
Йй-право, в світі пнешся ти так само,
Як та твоя дівуля на стовпі.

* * *

Бувайте. Газуйте і дихайте, Штати,
Одягнені в мармур. У дрантя і в шати.
Все ваше — здобутки-висоти і вади...
Не я вас одкрив, не мені й закривати.

Ще знімка придбаю за решту-монету —
Йй додому, немовби на іншу планету!
Я ладен бігцем, як деркач, докульгати
Від Білого дому до білої хати.

* * *

Я ніби двічі жив, а не воскрес
З тим самим серцем, що замре колись там...
І радий, що «Амерікен експрес» —
У дружбі з Товариством * й «Интуристом».

* Українське товариство дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

І, наче в пеклі на тім світі,
Вмлівав у душному мстро —
В сабвеї, мов колись — в олійні,
І прагнув, як пірнуть в Дніпро,
У небосинь авіаліній!..

В ГУМОРИСТИЧНІЙ ГІЛЬДІЇ

* * *

*В нас робота така —
Копітка і тонка:*

*Не рубонем сатирою,
Як браконьєр сокирою;
Не гатим фейлетонами,
Як довбнями двотонними;
Не ріжем епіграмою
Когось, як пилорамою;
Не стружем гуморескою,
Як гемблем чи стамескою,
І не шпигаєм байкою,
Як швець у будці швайкою...*

*Сям-там десь втне добродія,
Мов щипавка, пародія,
Чи сміх, як шприц під шкурою,
Кольне мініатюрою...*

*В нас робота така —
Лікувальна й тонка.*

ЄВАНГЕЛІЄ ОД ЛУКИЧА

1. СПЕРШУ — «ОД ЛУКИ»

Дістаючи, було, кисета,—
Не довго батько мій мудрив:
Він самокрутку не з газети —
«Святе писаніє» курив.

А мати просить: — До смеркання
(Любила, рідна, книгу ту)
Ти почитав би знов, Луканю,
Хоч трохи біблію святу.
Я соломинкою заклала
Те місце, де читав ти нам...

Коли б вона, сердешна, знала,
З чого кадився «фіміам»!
Загляне в книжку — зазіміє...
— Ти знов оддер на цигарки?!
— Рвонув... Та вже не од Матвія —
Сьогодні вирвав од Луки.

— Та як же не відпала досі
Тобі, анцихристе, рука?!
— Не гнівайся, не плач, Тодосою,
Ну що ж... Луку скурив Лука.

І вів спокійно, безтурботно: —
Коли б це вадило святим,
Якби це богу не угодно,
То до небес не вився б дим...

2. СЛОВО НА СЛОВО

У же — о д Лукича

Від колоска — зерно й полова
Шуміли на вітрах епох.
В «Завіті» ж... почалось з нічого:
Мовляв, «було спочатку с л о в о,
І слово те було про бога,
І слово означало «бог»,
От звідки «дух», і «ах», і «ох».

Як бачте, й писку немовляти
Не чув той сивий первосвіт:
Ще ж — ні ягняти, ні теляти,
Ще й губ ніхто не міг стуляти,
А слово вже було — та й квит!..
Отак-то Ветхий втнув завіт.

А слово — славлю ту годину,
Коли на ловах десь, в диму
Людина кликала людину,—
Напівніма — напівніму.
Ми згуку віримо тому!

Коли ж страхітний гуркіт грому
В густому пралісі сирому
В печеру кинув їх обох,—
В одного вирвалося: «Ох!»
Із страху того й виник «бог!»

Скажу колись небесному цареві
На тому світі — в пеклі

чи в раю:

«Я поклонявся, творче, гончареві —
Той ліпше знав професію свою».

4. СЕМІНАРИСТ ПИТА... ЩОДО КИТА

Семінарист наставника пита:

«Скажіть, панотче, що ж було

з Іоною,

Коли заплив у черево кита?

Чи тхнуло там утробою зловонною?

Ну чим господь його три дні живив?

Як там легеням дихалось Іониним?..»

А богослов до неба очі звів:

«Все діялось за божим узаконенням.

Не любопитствуй!.. Воля то свята:

Вона й клоаку робить благовонною.

Іона теж міг проковтнуть кита...» —

Відрізає пастир фразою резонною.

Амінь.

Отак.

5. ПОСЛАННЯ

АДВЕНТИСТАМ-СУБОТНИКАМ

Іже їси все...

Од Лукіча

Глянеш — з виду як усі, земні,

Не зчорнив облич ні піст, ні вітер,

Тільки очі маревні, сумні,

Бо картає за гріхи пресвітер...

Не аскет: костюма шив мастак,
Галстучок (вив'язувала мила).
Камертона ж він підносить так,
Мов когось наштрикує на вила...

Перед ним смиренно сидите,
В небесах — думками й голосами.
Плачете... І жито (теж святе!)
В полі зерном капа, мов сльозами.

Ви очима страдно — кліп та кліп.
(Трудно у поклонах день хилитись!..)
Може, й шкода, бо ж колись за хліб
Вдосвіта встигали одмолитись.

Не казали з п'ятниці: «Шабаш»
(Дух святий пополе на ділянці!..),—
Ви тоді й в суботи — оченаш,
Чи й без нього — на роботу вранці.

«Боже, дай нам хліб насущний днесь,
Не введи,— волаєте,— в спокусу».
Спокусили!.. (Й розум дівся десь!)
Спокусили. Що до вас Ісусу!

6. ПРИТЧА ПРО ПАСТИРЯ

І позбавтеся від лукавого...
Од Лукича

— Готові, сестро? То ходім
Скидати з плечей тягар гріховного...—
Й, зітхаючи,— туди ж, у дім,
До пастиря свого духовного.

А дім такий, що ого-го!
Привабить кожного прохожого:
Праворуч — жилище його,
Ліворуч — «Церква слова божого».

Там шепчете смиренно всі,
Коли вам знак подасть рука його:
«Іже есі на небесі»
Й «Позбав нас, боже, од лукавого».

У пастиря ж — пророчий дар,
Він зна, у кого є смородина,
Який учора був базар,
І ягода почім розпродана...

Хоч «дух» ще не відкрив йому —
Відлига буде чи метелиця,
Коли рябенька скаже «мм-у-у»,
Якщо теличкою розтелиться,

Та як теличку продасте
Чи розпрощаетесь з корівкою,—
Він точно знатиме про те,
Що ви за ню взяли готівкою...

Хоч сказано, що «бог єсть дух»,
Та уточнити — не змагатися,
Бо клякне дух од голодух
І може з тілом розпрощатися...

То вже як ниву він оре
Господню, лічить божі зірочки,—
Десяту частку з вас бере,
Десяті гривні чи п'ятірочки.

Мовляв, закон у нас такий:
Ділися кожен «десятиною»,

Не в руку — не скверни руки,—
Клади капшук під скатертиною.

Він одесную — камертон,
Ошую — мудрість «од Мефодія»,
А мито... Мито — на бостон:
Не терпить пастир ветхомодія...

7. СКАЗАННЯ ПРО ХРЕЩЕННЯ У ВОДІ

І вийдеш із води
не святий, а мокрий...

Од Лукича

Співали півчі: «Кайтесь, люди!»
В той день захмарений, коли
До річки вас після покути
Два проповідники вели.

До тої, де щорік мочили
Коноплі наші матері...
(Одно — в «святі» не залучили
Ті стебла, й вудки, й ятери).

Ще як була ти ланковою
Учора — в двадцять з чимось літ,—
Змивала коси дощовою,
Ромашковий вплітала цвіт.

...Тепер під схлипи та ридання
(Бо ж радість в н о в о ї сестри!)
Тебе святили на Йордані
(А чи топили? — розбери...).

А потім в грудях від простуди
Здавило — й не на день злягла.

Сусіди, а не божі люди,
Побігли — й лікарка прийшла.

Взяли в лікарню — не до раю,
Хоча й гугнявив хтось з «братів»:
«Бог як полюбить, то й карає...»
(Він бога ввів у сонм катів).

Не те на думці в медицини.
Укол — не пастирю уклін.
Тут вірять більш в пеніциліни...
Й «святій» ввели пеніцилін.

Бог — син, отець ще й
дух — аж троє!..
Співали браття: «Бог спасе...»
Зцілитель звався ж — медсестрою.
Оце й сказаніє усе.

8. ГЛАС МОЛІЛЬНИКІВ- АВТОМОБІЛЬНИКІВ

На Афон чи до Єрусалиму
Відходили грішники й святі...
Тягне вже спокуса до калиму,
Вже не ті в святенників путі.

З сухарцями та із костурами
Навіть ув Ісусові місця
Не човпуть з прочанськими дарами,
Ласі до винця та до м'яся.

Хоч в якому релігійнім чині
Десь ксьондзи служили чи попи,—
Просять іереї й благочинні:
«Саваофе, «Волги» покупи...

И остави, боже, наши долги!»
(Для машини — хоч парчу з плеча...)
«Як не можеш дати слугам «Волги»,
То пошли нового «Москвича».

Назбиравши із мирян готівки
(Щоб збирати згодом ще й калим),
Шепчуть: «Боже, освяти путівки
Спершу в Крим, а не в Єрусалим...»
Єсть права й новенька легкова —
Радо серце пастирське співа:
«Подушки, чи пак сидіння,
Як примнемо,
У путі гріхопадіння
Обминемо.
Святих Саву з Варварою
Й Миколаєм
Одвернути аварію
Ублагаєм...»
До гори Голгофи чи Афону
Нині рідко диба пілігрим:
Набирають праведні розгону
Й котять на Кавказ, в Одесу й Крим.

І не бог дорогу їм вказує,
Коли совість віри задріма:
Хрест з пластмаси в бублику керма —
І газує братія, газує,
Молячись: «Пронось, Ісусе Христе,
Нас... повз жезл інспектора
перістий!..»

9. РЕПОРТАЖ ПРО ОЧЕНАШ

Як малий молився,
На ікони злився.
Перед ними знов ставати
Оченаш декламувати?

Тож святому Миколаю
«Хресне знам'є» сотворюю,
А воїну Георгію
По-змовницьки підморгую:
«В мого батька бачив ти
Два георгії-хрести?»

Образам молюся,
А під стіл дивлюся:
Що з ніжкою, питається,
Чого вона хитається?

Тут щось мене спокушає,
Щось молитві заважає...
Хто смиренно терпітиме,
Коли живіт свербітиме?
Що ж то мене спокусило,
Бий його нечиста сило?

Гріх заповз лихою
Кузькою-блохою...
Тож губами ледь рухаю —
Сорочкою причухую:
«Ах ти руда, ах ти злая!
Не боїшся Миколая?
Що ті муки Ісусові
При такому укусові?!
Де ж ота напасть скіклива,
Пресвята Маріє-діва!»

А долівка-глина
Муляє в коліна,
І, як битиму поклони,—
Лоб, мов глина, охолоне...

Мати сумнів помічають
І вже кару призначають:
«Ось я тобі, губатому!..
Через тебе не спатиму,
Коли будеш кривитися
Та на місяць дивитися?»

Краще все ж без «битви»
Дошептатъ молитви:
Знов доводиться синашу
Починати з оченашу...
Мелеться ж, городиться,—
Мати-богородице!..

Оченаш... Батько наш
Лантух брав, кури крав.
Іже всі на небесі,
А на сідалі не всі.
Дай нам днесь...
Знову десь,
Капосна, кусає...
Де есі смерть блосі?
От куса! — мов оса
По спині гасає.

Гала-бала, кузька мала,
Щоб ти ноги поламала.
Як не щезнеш, то згинь...
— Що ти шепчеш?
— Амінь...
— Ну то лизь на черинь.

Так молився, аж зморився,
Бо з гріхом же не змирився:
Спокусниця вже схоплена!
А піч добре натоплена...
Бог — єсть дух і отець.
Хух — потух каганець.
Спи, синашу...

Оченашу

Й репортажу —
к і н е ц ь.

10. ВІД КАЗАНСЬКОЇ ДО РАДЯНСЬКОЇ

Не піклувались ми ділами божими,
Достатньо мали клопотів земних.
Святі

на «ти»

завжди були з вельможами:

На трони витягали — тільки з них!..
Що вдієш?

Богу — боже,

пану — панове...

І люд навряд чи відав на Русі,
Кого з святих заступників

Романови

Вподобали собі на небесі.

Не знаю, як царі доспілкувалися,
Та кажуть, що аж до Жовтневих днів
Казанська божа мати

піклувалася

Про вінценосних дочок та синів.

Вона опікувала всю імперію,
Маєтки царські, ниви і стада.

Щебече: дзвоник — солов'єм!..
За першим — другий, третій —
хором,

Бабахне басом більший дзвін —
Відлуння котиться простором
І звисока сміється він.

Ніхто, напевне, поклониться
В стареньку церкву б не ходив,
Якби Михайло на дзвіниці
Не витворяв мелодій-див.
Нехай там «Іже херувими»
Чи то «достойно» дяк співа —
Михалко дзвонами своїми
Псалми всілякі забива.

І хоч людей у храмі повно,
Бухикне батюшка: «Кхе-кхе...
Ти знову граєш нецерковно!..
Гріховне бемкаєш, мирське...»

Дзвонар пригасить жар-зіниці,
Зирне на блиск ікон та риз
І — ввись по сходах, до дзвіниці,
На «студію» свою поліз.

Хоч од вітрів шпигають кольки,
Збере мотуз до мотузка
І вдарить дрібно — не то польки,
Не то — щось в душі гопака!..

...А часом... Смерть ще біля тину,
Ще хворий в мареві химер,
Михайло ж ніби знав годину,—
Вже мідь оплакує людину
І стогнуть дзвони: «Був, та вмер,
був, та вмер...»

Зітхне і сум на нас нагонить:
— Зігнуь в своєму курені..
А хто ж, габелки, з вас подзвонить
Заупокійно по мені?

Скрипить по східчинах дощатих
У постолах — худий, сумний,
«Святим» — про «боже» сповіщати,
А «грішникам» — про вихідний.

Коли ж народ турнув із трону
Миколу Другого, царя,—
Тоді вже дав Михайло дзвону
За упокій!..

Гімн дзвонаря

Лунав на північ і на південь,
До ближніх сіл, до дальніх міст —
Не на різдво, не на великдень —
На правди й волі благовіст!

12. НЕ ТОЙ ФІМІАМ

Ми — з Москви, а панотець — з Парижа
Літаками в той же «вільний світ».
Зирить митник: хто особа грішна?
В кого віддувається живіт?

Підморгнув колезі Фред: бери-но
Й розпахни, не розіпни отця!..
Захрестився Джозеф Марморіно,
Аж змінивсь паризький піп з лиця:
«Що ви?! Бійтесь бога!

Єзус Христус...»

Та не помогли б і всі святі:
Учиняли над прибулим стриптиз
На його сановнім животі.

Пастир вмер: «Чи суд страшний настане?
Чи відпустять з миром у Париж?..»
Витягали стражі з-під сутани
Зілля вельзевулове — гашиш.

Боже католицький! Знаєш ти лиш
Правду про всіх слуг своїх святу...
Я пройшов найбільше із чистилищ
Там, в нью-йоркськiм аеропорту.

Надививсь на віттарі й вітрини —
Й вдома знов, у рідному краю.
А де ж пастир Джозеф Марморіно —
За гріхи у пеклі чи в раю?

Може, запроторили за ґрати,
Може, десь розживсь на героїн?..
А що скаже папа про абата?
Не той «ладан» віз мирянам він.

Тож після такого повороту
І Нью-Йорк повірить, і Париж,
Що і в них релігія й гашиш —
О п і у м дурманний для народу.

13. КАЗАННЯ ПРО ХРЕЩЕННЯ ДУХОМ СВЯТИМ

І сотворилася на одному собранії
така дивовижа, що богомольці захо-
дились голосити й пересмикуватись,
а далі залементували не своєю мо-
вою, не розуміючи вже ні самі себе,
ані брат брата во Хресті.

Від Лукича

Казали: «Ще й охрестить духом,
Сестричко, небо голубе...»
А згодом «духом», як обухом,
І приголомшило тебе.

Коли вознесені долоні
В міських трусились і в сільських,
Таке і в грішнім Вавілоні
Не вилітало з уст людських.

В неділю сонячну зимову,
Коли вітрець на дудку грав,
Чарівну мову, рідну мову —
Найвищу святість розумову —
Той «дух» і в тебе відібрав.

Ніхто з апостолів Ісуса
Там не збагнув би до ладу:
Чи пастир глузду сам позбувся,
Чи накликав на гурт біду —
Ви гелготіли там, як гуси
Бураном гнані по льоду...

В тій бучі, в корчах, де, як тіні,
Метляло — юних і старих,
Всі в незбагненнім белькотінні
Кричать про рай, мовчать про гріх?..

Не бачила й не чула слухом,
Хто верещить, а хто хропе...
Отак-то «духом», як обухом,
«Благословив» господь тебе?

14. ГОЛУБА ІКОНА

Свіч новітніх тиха трісканина
І видовищ осяйний приток...
Чимсь поближчав я до міщанина,
Що один обожнює куток.

Не католик і не штунда ніби —
Сам із мертвих на війні воскрес,
Та мені являються у німбі
То — земні боги, то з-за небес...

Хоч давно не б'ю поклони в храмі
Й оченаша, звісно, не шепчу,—
Проповіді (вже аж три програми!)
Слухаю, як в церкві, і мовчу.

Бачу: ген сівач виходить в поле,
В США — горять розп'яті на хресті...
Тут — стають «апостоли футболу»
Коло неблаганного судді...

Гнівні негри й радісні угорці
В хату мою входять з даліни.
В білому — хірурги-чудотворці,
В ореолах — Космосу сини.

Думаю: а де ж черпали сили,
На такий одважуючись крок,

Ті, що сотні й сотні воскресили,
Ті, що перші мчались до зірок?!

...Чую то оргán, то джаз, то дзвони,
Часом — спів, а часом — тарарам...
Так я не молився на ікони,
Як тепер на голубий екран.

Радісні новини й сумовиті
Постають в ефірі наяву.
Я на восьмім поверсі у світі
Й світ — в мені, як в ньому —
я живу!

ЯК ЛЕВКО ДАВАВ МОЛОКО

Так завфермою звук
До ознак пошани —
Де там! Передовик!
Вчиться, надбужани!
Чим уславивсь, Левко
Людам не хвалився...
Він давав молоко,
Хоч і не телився.

Як проклали майстри
Труби водогінні,
Наче дійок по три
Доростив скотині.

Доливає щодня
Все нові бідони
Та удій наганя,
Виповняє тонни...

Не питав голова,
Де ж рекорди взято?
Жирність — три, потім — два,
Нуль і шість десятих...

Лаборант аж упрів:
— Що це за бовтянка?! —
А той гляне з-під брів:
— Та напала корів
Капосна водянка...

Розжирів спритний зав,
Дім заклав — палату:
Сам «доїв», сам писав
Додаткову плату.

Сплавить суміш Левко
Молокозаводу,
А собі — молоко,
Молоко за воду...

Дивувались жінки:
— От живе Наталка!
Чоловік... ну, такий,
Наче сименталка.

Причаїлись в кутку,
Не проспавши, рано
І назавжди Левку
Закрутили крана.

Білий світ відтоді
Бідному затьмаривсь:
На холодній воді
Водолій ошпаривсь.

НОТА ПРО ФЕДОТА

Він з райцентру Тульчина
Музкар'єру починав.
Спершу той Федот собі
Дув стихійно на трубі.
А в гуртку став розбирати,
Що то престо й модерато *.

Та пішли діла в Федота,
Так би мовить, в ноту нота,
Коли музиці учиться
Прийняла його столиця.

Там збагнув Федот секрети
Всіх алегро й алегрето.
Дивувались оркестранти:
От Федот удатний грати!..

Всі хвалили: «Цей студент
Буде справжній диригент!»

Та в консерваторії
Трапилась історія...

Як сказали вже Федоту,
Що дадуть йому роботу
У музшколі в Тульчині,
Він не їв чотири дні:

* Позначення темпів
виконання музичних творів:
п р е с т о — дуже швидко,
м о д е р а т о — помірно.
Далі в тексті:
а л е г р о — швидко,
а л е г р е т о — менш швидко.

Чи то нежить, чи ангіна
(Бий її лиха година!)
Причепилась до Федота...
Не життя — мінор, нудота.

І тяглась недуга клята
Довго — в темпі модерато,
Хоч від того «модерато»
Він не думав помирати.

Так в столиці жити звик
Перспективний духовик,
Що туди, в райцентр, — о боже! —
Як вернутися він може?!

Все ж очунав.
В темпі престо
Бігав з тресту і до тресту.
Висох дужче від тарані
І пристроївсь в ресторані.

Пощастило небораці:
Мов артист, у чорнім фракці
Він, з метеликом на шиї, —
Гляне в дзеркало й зрадіє —
Між столами в ресторані
Носить чари філігранні!

...Грають труби та басолі,
А до нього: «Дайте солі!»,
«Дайте в темпі алегрето
Два біфштекси й вінегрети!»

**КОЛИ Б ЗНАЛИ ГУБИ,
ЩО ВАРИЛОСЬ В КУБІ...**

**З неофіційної наради
Підслухано через компн...**

Як присмеркло й жовті кури
Стали чорними курми,
На нараду винокури
Ізійшлися до Хоми:
«Вже сезон ось на порі,
Поміркуймо, кустарі...»
— Буряки зросли на диво,—
Перший мовив Тхір Панас,—
Слід подумати активу,
Як нам бути в даний час,
Бо притискує закон
Тих, що варять самогон.
Та й пора вже, натякну,
Дбати про сировину!..

Тут підвівсь Терень Барило:
— От що, люди, вам скажу.
Ми питущих не дурили —
Апаратом дорожу!..
Треба, щоб продухт наш пік:
Хто нюхнув,— аж ніс убік!
Бо поб'ють п'яниці здуру
Дорогу апаратуру...
Нині не хизуйсь, не радуйсь —
В вічі скажуть — «шкуролул!»,
Як на сорок п'ятий градус
Не настроїш вражий куб.
Хоч з верби — вари «Дубняк»,
Щоб, як випив — і стовбняк.

— Задля кріпості сивухи,—
Кинув з місця Сидір В'юн,—
Я всипаю потерухи...
Як настоїться тютюн,
Хто хильне гранчак чи два —
Геть чамріє голова!

— Ет,— скривилась Варка
Паща,—
От знайшов приправу В'юн!..
Добре — в нього є тютюн,
А коли я некуряща?
Я сушу послід-курак,
Кажуть — мед, а не первак!

Обізвавсь Карпо Мазило:
— Ну й баби! Ну й клятий рід!
Та чи вас не показило?!
Куряків мішать не слід!
Я от... всиплю купорос —
Інший смак та й більший спрос!
Хоч не тямлять дурні п'яні,
Що ковтати, а що ні —
Нині хімія в пошані,
То ж рівняймося по ній.
Ти ж в питво — послід, сміття...
Ех, відстала від життя!

...За тирадою тирада,
З цигарок валив туман —
Затяжна була нарада
Про карбівку, про дурман...

Час би й підсумки підбити —
Хай би «хіміки» оті
Про сивуху «окобиту»

Розказали... на суді:
Їм та «хімапаратурі»
Місце є в прокуратурі.

НА ВСЯКИЙ ПОЖЕЖНИЙ ВИПАДОК

Виспався Данило Лежник,
Стрепенув плечем
І побрів, бо ж він — пожежник,
По селі з квачем.

Де живе Мацько Петро,
Вивів на стіні: «Відро»,
Де старий Усач Єгор,
Дьогтем виписав: «Багор»;
Де Смішки, Іван з Павлом,
Знак лишив: «Сокира й лом»,
А де Мотря Тарапата,
З ходу квацьонув: «Лопата»...

Так од хати і до хати
Лежник брав розгін.
Тямте, люди, щó хапати,
Як ударить дзвін!..

Обійшовши всі «квартили»,
Зліг і так захріп,
Що із помпи вилітали
Горобці, мов дріб.

Кріпко ніс Данило Лежник
«Вахту» в бур'янах;
Добре висохло «Пожежник»
На його штанах.

Метавсь,
вулканився,
злітав
В гарячій заварусі!

Напевне, тисяч півтори
В печі вирує градусів...
Не раз упрій і піт утри,
А потім
сталі радуйся.
...Він за плече торкнув мене:
— Такий би жар — поезії!..

III

Тоді збагнув я головне
В його складній професії,
Щоб сталь — на плуг і зореліт
Завжди була надійною,
Він був
підручним
десять літ
До праці самостійної:
Не тільки визубрив буквар —
До атестата зрілості
Проходив школу сталевар
Знання,
терпіння,
вмілості.

Без шлаку
більш дали б добра —
Цех прози й цех поезії,
Коли б отак
майстри пера
Навчали юнь професії.

З ДОСВІДУ ХОМИ В ГАЛУЗІ ЗБИРАННЯ ГАРБУЗІВ

Мати сину радила: «Оженися,
Чим не гарна дівчина ця Онися?»
Та Хома обурювався: «Що? Ониська?!
Не до пари, матінко, — ростом низька».

Вчила ньенька розуму: «Сину, Хома!
Чом сидиш, мов пень отой, нерухомо?
В тебе закохалася б і Орися,
Одружися, парубче, не барися».
А Хома намілює чорні вуса...
«Я до неї, матінко, й не озвуся,
Хай чекає іншого, бо в Оришки
Ні краси, ні посагу — ошадкнижки».

Просить мати: «Хомочко, вже сивію...
Ну, бери Ларисочку чи Софію...»
Та Хома розчісує мичку чуба
Й мимрить: «Ще в колиці десь моя люба,
Бо Лариса — білобриса,
А Софія — рудовія...
В самоті, матусечко, не звікую.
Не біда, що довго я парубкую».

Обходив навколишні клуби в селах,
В сорок років гулька вже невесела,
Вже і тім'я динею заблистіло...
Заходивсь женитися, взявсь за діло.
Натяга на лисину він кашкета,
Вже не йде до жодної без букета:
Для Галочки — фіалочки,
Наталії — конвалії,
Для Машечки — ромашечки,
Хевронії — півонії,
А жоржини — для Марини...

Хоч розносив парубок різні квіти,
Не спішать за лисого заміж вийти:
Що їм ті ромашечки чи жоржини,
Як, мовляв, жених уже...

старорежимний.

Всі дівчата парубку-бабакові
Піднесли по доброму кабакові.

За вікном негодонька вже осіння,
Хай на зуби пробує хоч насіння,
Поки є ще поміж них
Кілька власних, не вставних.

УРОДИВСЯ Я ВИХРЯСТИЙ...

Пісенька - жарт

Уродився з вихрястий,
Червонястий...

Ані сісти з моїм щастям,
Ані впасти.

Ой скажи ж ти, моя нене,
Чом у мене
Навіть серце, й те шалене,
Мов огненне?

Чи мені найнятися сажотрусом
Та в село вертатися темно-русим?
Чи завербуватися в маляри —
В три офарбуватися кольори?..

Як у неї не буваю —
Докоряє:
«Ніби місяця немає
В темнім гаї...»

А коли прийду до хати
Знов зітхати,

Каже: «Не спалі загати,
Вогнюватий!..»

Пригорнув би, та кохана
Зизом гляне!..
«Обережно, полум'яний,
Бо зів'яну...»

А як бритва племінь збрила,
Знов сварила:
«В тебе бруква обгоріла
Чи здуріла?..»

Викликав її на роси
Й на морози,
Та в її очах — погрози
Й гнівні сльози.

Хоч би виросла скоріше
Кучма-жижа!..
Ой нащо ж я чубчик рижий
Обчикрижив?!

ЯК «ЗОЗУЛЯ» КУКАЛА

I

— Ой зозуленько,
Йде Вакуленко.

Гість, чубарочко,
Любить чарочку...

Мов же, ластівко,
Гостю: «Здрастуйте!»

II

— Лий горілочку,
Перепілочко,

Став закусточку,
Моя гусочко...

Ну, за щастячко,
Моя качечко!..

— Дай ще пляшечку,
Моя пташечко,

Та на губоньку
Щось, голубонько...

III

— Що-о? Бороните?
Ах ворона ти!..

Знов над краплею
Стала чаплею?

Кинь цю музику,
Чорногузихо!..

IV

Дзень — горілочка,
Брень — тарілочка,
Бризь — закусточка...
А що ж «гусочка»?..

Серед ніченьки —
До синиченьки:

Чули «пташечку»
На піддашечку —

В руки хукала
Й слізно кукала...

ЧИ ТИ СПРАВДІ СИМПАТИЧНА?

Одній з тих дівчат,
в бурхливій зачісці яких,
як подейкують люди,
дідько шукає копійку...

Нащо тобі одні вії,
Другі — приставні?...
Я не смію розпитати
В мамі або в тата.

О, якби ти мала брови
Не двоповерхові,
Я б за ними в дощ і в спеку
Бігав по проспекту.

Чи ти справді симпатична,
Чи ти — синтетична?
В мене часу малувато
Аналізувати...

Може, ти й напівхімічна
Була б моя вічна,
Якби дідьку не вдалося
Збурити волосся.

Десь там дідько-парубійко
Загубив копійку...
То нехай собі шукає,
А я почекаю.

Не ждеш ласки від природи —
Все береш від моди.
Ти й оката не від тата,
А від хіміката...

ЧЕТВЕРИКИ

* * *

Нумо, запрягайтеся, рядки,
В риму — по чотири рисаки:
Може, хоч на вас, четверики,
Наша муза в'їде у віки?..

* * *

І словоміром твір свій вивір!..
Народ — премудрий, мов Сократ:
Він мовив дивно стисло «д і в е р»,
Ми ж часом — «ч о л о в і к і в б р а т...»

* * *

Хоч полотна ще не допрацював,
Мерщій його на виставку тягни!..
То лиш дивак Вечеллі Тіціан
Лицем картини ставив... до стіни.

* * *

Не в пуцах повз, не в осоці,
Пригрівсь Горілич-змій між нами...
Ви не смокчіть його, «савці»,
Бо й вас поробить плазунами.

* * *

Одне одного завше гризли ви,
Подружжя гніву й чвар під спільним дахом.
Так тяжко двоголовим черепахам:
В них... голова не слуха голови.

* * *

Ох, недремні заздрісників очі!..
Ім і нині — ані дня, ні ночі:
Без пенсне на носі чи в пенсне —
Завидюще око не засне.

* * *

Не лай за синулю бабулі..
Приструнчує? То ж не зі зла.
Приламують п і р ' я цибулі,
Щоб в г о л о в у дужче росла!

* * *

Колись митцю писав листи митець,
В них — дум глибінь, бентежний стук сердець.
А в телефонний вік — не до листа:
Влітає мудрість в трубку й виліта..

* * *

Знорівіться ви, пегаси,
Твори возячи у маси.
Де сто слів у лексиконі —
Розпрягайтесь, хлопці-коні!..

* * *

Дзвінок останній у синка..
Куди? — задача вам, батьки:
Після останнього дзвінка
Лиш починаються дзвінки..

* * *

Метр-байкар пишавсь, мов кедр.
Та куди йому до кедра?!
Хоч на тім'ї в метра — фетр,
А не чув той метр про Федра.

* * *

Шептала перед загсом Ніна:
В нас буде не життя, а мед!
Минув медовий — переміна:
Не Ніна вже, а ...Ніномет.

* * *

Сидів і в Текстильпромі, й в Харчопромі,
Не вгору ріс, а розростався вшир.
Та вслід йому бубнять його знайомі:
«Чим ширшав сам, тим вужчав кругозір».

* * *

І в нашому гуманному житті
Я б написав не на однім щиті:
«Хто нівечить дубки та ясени,
Щоб той не мав ні ліжка, ні труни!..»

* * *

О як шукали б дорогу,
Обсмоктували б кожную гранку,
Коли б поезію суху
Любили, як суху таранку!

* * *

Баба вранці на посту
Визирнула з будки
Й каже діду: «Рапортуї
Про нічні здибутки!..»

* * *

Умів на гребені спливати,
Чи звідти вітер, чи звідтіль,—
Він, наче буй той головатий,
На рівні завжди — шторм чи штиль.

* * *

Чули, як орел з-під хмар
Влав на купу хмизу?
То його діткнув... комар
Критикою знизу.

* * *

Якби усе, що встигли випить,
Та влить в гранітні береги,—
Текли б Сула, і Здвиж, і Прип'ять,
Мої братове дорогі!..

* *

Щоб автор не збочив,
Мов той кінь робочий,—
Ший, критико, рідненька,
На нього наритника!

* * *

Він «бранок» мав, як сто татарів,
А нині стогне вже: ох-ох,
І з джигуна, котрий постарів,
Кепкують дами: — Дамагог!..

* * *

І на капусту щось вплива:
За ралом та й за трактором
В тієї — квола голова,
А та — туга характером.

* * *

— От живе завмаг Ворчуга —
Дім!.. Чого нема там!?
Кажуть, Домна й п'яти чуха
Перснем з діамантом.

* * *

— Ото порядний чоловік у Зіни!
Так любить, дбає — майже ідеальний...
— Бо не законний ще, не професійний:
То в неї чоловік... самодіяльний.

* * *

То ось той вуз, де мрія — юних гід —
На зрілість вдруге іспити трима!
Тут перед входом — дві криві, в обхід,
Й одна в багряний храм наук — пряма.

* * *

Був ніби недоміркою —
Тонким худеньким ліриком.
Тепер такий розгепався,
Немов — з титанів епосу...

* * *

Зростав у дідуся немов шовковий Ваня,
А не якесь невмите поросля.
Дошкільне і дошкільне виховання —
В народі педагогіка уся.

* * *

Одна бере шлюб і друга,
В сеї — радість, в тої — туга:
В одної чоловік — щастя,
А в другої — швендя-шастя...

* * *

— Чи не випив, чоловіче? —
Зазирає жінка в вічі.
— Пив отой валокордин,
Що й вола б звалив під тин.

* * *

Орю, кошу чи сім корів пасу —
Не думалось, що вже — трудар чи витязь.
А радіо знайшло, що в Котельві десь
«Сам семикласник (!) смажить ковбасу (!!!)»

* * *

Один списав увесь папір,
Гадав: «Ось я вже як Шекспір».
А другий дума: «Беранже!..»
А сам — баран же, баран же!

* * *

— Киш, а киш! — (Хіба скажу об тім їй?)
Не прогнав ніде її й ніхто.
Довго мостить на моєму тім'ї
Сива старість, мов сова, гніздо.

* * *

Горілка чи денатурат
Звалили на базарі діда...
Спить — і не вгледить, не підійде
До нього нинішній Рембрандт.

* * *

Бувалі громадянки й громадяни,
Скажіть мені, признайтесь, дорогі:
Один — медовий місяць чи медяний,
А всі подальші — з воску чи перги?

* * *

Де глянеш — всюди оброста
«Дикором» врода юнаків.
Мов стали нинішні міста
Містами мандрівних дяків.

* * *

Даремно зливсь Оверко чи Борис,
Що десь в Криму гульне Любов чи Мура.
Крим, звісно, кипарисами поріс,
А з кипариса ж суть стріла амура...

* * *

От весілля! На весіллі
Море — влили, гори — з'їли!..
Замість дружки та світилки —
Тільки «кружки» та «бутилки».

* * *

Усіх кошачих не злічить,
Свій норів в кожного й поличчя.
Але що більший — той гарчить,
А вже як менший — лиш мурличе.

* * *

Хололо в грудях нам і клекотіло,
Ми — то гарячі, то — немов льоди,
А то верткі й слизькі... Бо людське тіло
На дві третини, кажуть, із води.

* * *

Така робота в гумориста,
Як з білого ліпить гніде.
Вивозь смішне, як сніг із міста,
А він мете, а він іде!..

* * *

Скромняга. Заслуговує довір'я.
На «ти» — з малими. З більшими — на «ви».
Цибулю — й ту жує спочатку з пір'я,
А потім догриза... до голови.

* * *

За те, що вдалось кучеряве ягня,
Живе воно лиш... до наступного дня:
На шапку чи комір його хтось вбива,
Хоч смушка не варта бува голова.

* * *

Натрапиш часом на таку породу:
Ні пари з уст, ні іскри з-під повік...
Сидить чавунно-чуйний чоловік,
Мов син Бетонконтори й Машзаводу.

* * *

Для каяття не наймеш пілігрима,
Щоб замолив гріхи рідні колись.
Дороги давні, що вели до Рима,
В Італії найгірше збереглись...

* * *

Він не цуравсь підлиз і хабарів,
Зажив немало відгуків похвальних,
Жив на дурняк, від чого й ожирів,
Та цей — не з к р у г л и х дурнів,
а з о в а л ь н и х.

* * *

Про сучасність чути там і тут,
А того ще, мабуть, не збагнули,
Що вона в трикутнику — той кут,
Де з майбутнім сходиться минуле.

З М І С Т

П. Моргаєнко. Світ у краплині слова 5

У краплині слова 14

Золоті ворота 15

Визволителі 16

Квіте рожевий 18

Земля 19

«Чи цвітуть сади, шумлять гаї...» 20

Хліб насущний 20

Село Голубече 22

«Полюбив я тебе в сповитку...» 24

Береги юності

Повінь 25

Літо 25

Золоті стовпи 27

Добривовози 28

Жайворонок 29

«Паровоз поминув Іршу...» 30

Батько 31

На коліщатах 33

До соняшника 34

Лоно лагідності 34

«Не сльотою-стужею...» 36

Жито 37

Буйне весілля 40

Сонечко 41

Гості 41

Нене моя 42

Прилітала синиця... 43

Королева кольору 44

«На тій землі, де пасся мій Пегас...» 45

Коли не обізветься мати...

«Не добіг...» 46

«Не вибиванки-рябчунц...» 47

«Як убрати ваш дім новий?» 47

«Мамо, мамо...» 48

«Коли не обізветься мати...» 49

Квіти юності 49

Ви ходили в парі 50

«В'яне, сохне рута-м'ята...» 51

Біла Церква 52

Чайки 53

«Зринув спогад хмариною горя...» 55

Кримська ніч 56

«Приходив, море, в гості я до тебе...» 57

У вас єдина доня... 58

Любові назустріч

«В усього б світу випросив щедрот...» 59

«Ох, дівчата, дівчата...» 60

«Ой дівчата, дівчата...» 61

«Як вертаєтесь в парі...» 62

«Знаю, ваблять вас ночі...» 63

«Хоч все небо в зірницях...» 63

«То не її в палату привели?» 64

«Ох, дівчата, дівчата!» 65

«Хай вас кличе, дівчата...» 67

«Любові не загарбують...» 67

З клекоту літ

Задовільно! 69

Немов ласкавий голос ненин 70

Хвилина мовчання 71

З вечірньої школи 72

Завітали друзі

1. Перед дорогою 73

2. Шлях до Тульчина 74

- Вішпичина 76
Камінь-вогонь 78
У шахті 79
Стара шахта 80
Шахтарський порядок 80
«У тартарах, з ясою на чолі...» 82
Пам'ятник 83
Донецькі потоки 84
Проба 85
Прапор «Молодої гвардії» 86
Школа імені Горького 87
Звуки гармоні 88
Як ви варите сталь? 89
Дев'ятнадцятий бастіон 91
Очима сталевара 93
Веселка дніпрова 95
С о ф і ї в к а (Ц и к л)
 У долині велетнів 96
 Каскад «Три сльози» 97
 Над Каменем смерті 98
 Громовий грот 100
 Водограй «Змія» 102
 Народне гуляння 104
 «Хвала вам, майстри-горокопи...» 106

О д р о д у д о р о д у

- Уперше в Москві 107
Тобі, Славутичу 109
Скиртоправ 110
Двічі Герой 112
Бульвар Лесі Українки 115
Море 116
Тарасова мати 117
Мій безмежний степе 118
Максимові Рильському (І з ц и к л у) 119

Висота будівнича	123
Обрії	124
Земне тяжіння	125
Містові на Неві	126
Будівничий інтернаціонал (Триптих)	12
Лебедина канавка	130
Свідок побратимства	131
Вічне сяйво	133
Зоря поезії російської	134
Коли ви спите, лєнінградці?	136
У вінок Кобзареві	
1. Від Петербурга до Оренбурга	137
2. В уяві бачилось...	138
3. Для землі всієї...	140
4. Десять тисяч Шевченкових	141
5. Що надбав Кобзар	142
«Поїду в Оренбург, не полечу...»	143
Російські берези	143
Нащадкам на спомни	145
Балалайка	147
«Бачив я на станції Неруса...»	150
Сталевий екватор	151
Березове, аеропорт	152
Весільний запал	154
Квітка ліго	155
Ластівки	157
«Остланд», і ласощі, й оси...	159
«Над безліч пташиних рулад...»	160
Бетховен у Дзінтарі	160
Латвії	162
Фортеця в Сороках	163
Малігуца	164
Свято в Қодрах	165
Бакн-Прометей	166
Самед Вургун	167

Квітка білої конюшини 169
«Вперше я в Туркменії...» 170
Махтумкулі 170
«Нечутно, м'яко, мов за тінню тінь...» 172
Вогнисті птахи 173
«Тиша... Одухотворена тиша яка!» 174
Над Каракумським каналом 175
Срібна сокорина 176
Біловезький зубр 177
Брестський будильник 179
Початок... 180
Стіна пам'яті 182
Іскромовний камінь 183
Двори Хатині 184
На кладовищі сіл 185
Курган Слави 187
Яблуня 187
Ти син землі цієї 188
Русі фортеця, Біла Вежа 189

Нагадаю піснею

Ода Вітчизні 192
Цвітуть сади 193
Партизанська 194
Повертали хлопці з походу 194
Річко моя мила 195
А льон цвіте синьо-синьо 196
Де ти, легінь? 197
Розлюбить несила 198
Калинова сопілка 199
Черешні знають 200
Коли втрачаєш друга 200
Журавка 201
Ой чого ти, Черемоше 202
Там, де ми ходили 203
Росте в лузі 204

Барвінкова 205
Чом зозуля сива 206
Дівоча запорізька 207
Вишня 208
Ніби зорі з полуночі 209
Ой дружинниці 210
Поліська полька 211
Іхав я по гравію 213

Весільний вінок

Ой лани мої 215
В неділеньку 216
Пісня коровайниць 216
Дружечки-дівчатонька 217
Прошу, дружечко, прошу 218
Веди, наречений 218
Якби знала мати-ненька 219
Летіть, летіть... 220
Ой свати-брати... 222
З ким зріднились ми? 222
Характеристика з рекомендацією 223
Благословіть, нене 224
Ой вези, не тряси... 225
На радість великій Вітчизні 226
Обміняйтесь обручками 227
Калинонька 228
Нарікають парубки 228
Ой родину, родину 229
Чи радіє мати звісткою 230
Подружній вальс 231
Стрічки молодой 232
Усміхнися, молодиченько 232
Гірко, гірко! 233
Весільна полька 234
Застольна 235
Діти мої 236

Встаньмо, гостоньки 237
Люди добрі, де та вулиця? 237
Йдуть дорогою хорошою 238
Гімн хлібові-короваю 239
Величальна новій сім'ї 240

Подорож за океан

«Не знадобився рятувний жилет...» 241
Паспорт 241
Що згадалось у польоті 242
За стрілою стріла 243
Уолл-стріт зблизька 244
Майже пісня 246
Перші дні 247
Сторінка історії 248
Гуркотлива гра 249
Внутрішня війна 250
Нью-йоркський хліб 251
Музей Гугенгейма 252
Боурі-стріт 257
«Чорняве й кучеряве...» 258
Перед Кобзарем в Арров-парку 259
Гроно калини 260
Уті 264
Черрі Блоссем 264
Страховка... 266
Ключеносці 267
Вельми вільно 268
І конгрес закріпив інтерес... 269
Похід на Капітолій 270
Арлінгтон 272
Свобода на п'ятачку 273
З Вавілона до зеленого лона 274
У висотному банку 275
Постріл Хемінгуея (Монолог) 282
«Не чорношкірий — міднолиций...» 284

Кеннеді на тарілці 285
Колесо Форда 286
Кавуни з Флориди 287
Власник білого «плімута» 288
«Король» 289
Бути чи не бути? 291
Сповідь старого детройтця 292
У місті, де жив Едісон 293
Із Чікаго до Печерська 295
Каменяр у Вінніпегу 297
Торонто 299
Дві сестри 301
Над Ніагарою 302
«В сьайві рідних стягів...» 306
Над річкою Святого Лаврентія 307
Немов нащадки Іони 309
В Оклахомі, а не в Білому домі 309
Мрія Ронди Сью Джейрс 310
Не гусинь, а Джей Гуолтні 311
Бравсь Лестер Моррісон 311
Переварить Едвард Бенджамін 312
Джон Крафт — сила 313
Далебі, дівуля на стовпі 313
«Бувайте. Газуйте...» 314
«Я ніби двічі жив...» 314

В гумористичній гільдії

«В нас робота така...» 317
Євангліє од Лукича
1. Спершу — «од Луки» 318
2. Слово на слово 319
3. Замість реклаमाції 320
4. Семінарист пита... щодо кита 321
5. Послання адвентистам-суботникам 321
6. Притча про пастиря 322
7. Сказання про хрещення у воді 324

8. Глас молільників-автомобільників 325
 9. Репортаж про оченаш 327
 10. Від Казанської до Радянської 329
 11. Притча про Михайла Дзвонаря 330
 12. Не той фіміам 332
 13. Казання про хрещення духом 334
 14. Голуба ікона 335
- Як Левко давав молоко 336
- Нота про Федота 338
- Коли б знали губи, що варилось в кубі 340
- На всякий пожежний випадок 342
- Такий би жар 343
- З досвіду Хоми в галузі збирання гарбузів 345
- Уродився я вихрястий... 346
- Як «зозуля» кукала 347
- Чи ти справді симпатична? 349
- Четверики
- «Нумо, запрягайтеся, рядки...» 350
- «І словоміром твір свій вивір!» 350
- «Хоч полотна ще не допрацював...» 350
- «Не в пущах повз, не в осоці...» 350
- «Одне одного завше гризли ви...» 350
- «Ох, недремні заздрісників очі!» 351
- «Не лай за синулю бабулі...» 351
- «Колись митцю писав листи митець...» 351
- «Зноровіться ви, пегаси...» 351
- «Дзвінок останній у синка...» 351
- «Метр-байкар пишавсь, мов кедр» 351
- «Шептала перед загсом Ніна...» 352
- «Сидів і в Текстильпромі, й в Харчопромі...» 352
- «І в нашому гуманному житті...» 352
- «О як шукали б дорогоу...» 352
- «Баба вранці на посту...» 352
- «Умів на гребені спливати...» 352
- «Чули, як орел з-під хмар...» 353
- «Якби усе, що встигли випить...» 353

- «Щоб автор не збочив...» 353
- «Він «бранок» мав, як сто татарів...» 353
- «І на капусту щось вплива...» 353
- «— От живе завмаг Ворчуга...» 353
- «— Ото порядний чоловік у Зіни!» 354
- «То ось той вуз, де мрія — юних гід...» 354
- «Був ніби непоміркою...» 354
- «Зростав у дідуся немов шовковий Ваня...» 354
- «Одна бере шлюб і друга...» 354
- «— Чи не випив, чоловіче?» 354
- «Орю, кошу чи сім корів пасу...» 355
- «Один списав увесь папір...» 355
- «— Киш, а киш! — (Хіба скажу об тім їй?)» 355
- «Горілка чи денатурат...» 355
- «Бувалі громадянки й громадяни...» 355
- «Де глянеш — всюди оброста...» 355
- «Даремно зливсь Оверко чи Борис...» 356
- «От весілля! На весіллі...» 356
- «Усіх кошачих не злічить...» 356
- «Хололо в грудях нам і клетотіло...» 356
- «Така робота в гумориста...» 356
- «Скромняга. Заслуговує довір'я» 356
- «За те, що вдалось кучеряве ягня...» 357
- «Натрапиш часом на таку породу...» 357
- «Для каяття не наймеш пілігрима...» 357
- «Він не цуравсь підлиз і хабарів...» 357
- «Про сучасність чути там і тут...» 357

ВАСИЛИЙ ЛУКИЧ ЮХИМОВИЧ

ИЗБРАННОЕ

Стихотворения

Киев, издательство художественной литературы «Дніпро», 1984

(На украинском языке)

Редактор *П. Ф. Иванов*
Художник *В. П. Мариняк*
Художній редактор *Я. М. Яковенко*
Технічний редактор *Б. С. Грінберг*
Коректор *В. А. Нікітова*

Информ. бланк № 2456

Здано до набору 21.12.83.
Підписано до друку 26.03.84. БФ 33206.
Формат 70×100¹/₃₂. Папір друкарський № 1.
Гарнітура літературна. Друк високий.
Ум. друк. арк. 14,95. Ум. фарб. відб. 15,113.
Обл.-вид. арк. 14,76.
Тираж 6000. Зам. 3—373.
Ціна 2 крб.

Видавництво художньої літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень».
252053, Київ, вул. Артема, 25.

Юхимович В. Л.

Ю94 Вибране: Поезії.— К.: Дніпро, 1984.—
367 с.

До книги відомого українського радянського поета ввійшли кращі його твори з попередніх видань: ліричні і публіцистичні вірші, гумор, сатира, а також поезії, які стали популярними піснями. В усіх цих поетичних жанрах голос автора звучить щиро, переконливо і свідчить про іспересичність його обдаровання.

Ю 4702590200—105 105.84.
М205(04)—84

У2